

Правни факултет Универзитета у Нишу
Faculty of Law, University of Niš

Међународна научна конференција
International Scientific Conference

ПРАВО И ДРУШТВЕНИ КОНФЛИКТИ
Law and Social Conflicts

Зборник сажетака
Collection of summaries

Ниш, април 2025.

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА / INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**„ПРАВО И ДРУШТВЕНИ КОНФЛИКТИ”
"LAW AND SOCIAL CONFLICTS"**

Зборник сажетакa / Collection of summaries

Издавач / Publisher

Правни факултет Универзитета у Нишу / Faculty of Law, University of Niš

За издавача / For the Publisher

Проф. др Небојша Раичевић, декан

Организатор Конференције / Conference organizer

Центар за правна и друштвена истраживања

Уредници Конференције / Editors-in Chief

Проф. др Небојша Раичевић, редовни професор и декан, Правни факултет Универзитета у Нишу
Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић, редовни професор и продекан за науку и финансије,
Правни факултет Универзитета у Нишу

Организациони одбор / Organizing Committee

Проф. др Небојша Раичевић, редовни професор и декан, Правни факултет, Универзитет у Нишу, уредник Конференције;

Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић, редовни професор и продекан за науку и финансије, Правни факултет, Универзитет у Нишу, уредник конференције;

Проф. др Мирослав Лазић, редовни професор и главни и одговорни уредник часописа „Зборник радова Правног факултета у Нишу“;

Проф. др Дејан Вучетић, редовни професор и продекан за наставу, Правни факултет, Универзитет у Нишу;

Проф. др Михајло Цветковић, ванредни професор и управник Центра за правна и друштвена истраживања, Правни факултет, Универзитет у Нишу.

Prof. dr hab. Tadeusz Zembrzusi, Full Professor, Faculty of Law and Administration, University of Warsaw, Poland;

Prof. dr Olga Kosevaliska, Full Professor, Dean, Faculty of Law, University "Goce Delchev Stip", Republic of North Macedonia;

Проф. др Горан Марковић, редовни професор, декан, Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву, Босна и Херцеговина;

Prof. dr .sc. Dario Đerđa, Associate Professor, Faculty of Law, University of Rijeka, Croatia;

Prof. Cristian Dumitru Miheș, Associate Professor, Dean, Faculty of Law, University of Oradea, Romania;

Prof. dr Savina Mihaylova Goleminova, Associate Professor, Faculty of Economics and Business, Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Технички уредник / Desktop Publishing: Владимир Благојевић

Превод резимеа / Proofreading: Гордана Игњатовић

Корице / Cover: Владимир Благојевић

Штампа / Print: ATLANTIS D.O.O. Ниш

Тираж / Circulation: 100

ISBN: 978-86-7148-331-5

Штампање овог Зборника је финансијски помогло Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије

САДРЖАЈ / CONTENTS

СЕСИЈА ЗА УСТАВНО И УПРАВНО ПРАВО CONSTITUTIONAL AND ADMINISTRATIVE LAW SESSION

Проф. др Горан Марковић

ПРОМЈЕНА УСТАВА У ФЕДЕРАЛНИМ ДРЖАВАМА.....	21
THE REVISION OF THE CONSTITUTION IN FEDERAL STATES	22

Philip Czech, Dr. iur., Dr. phil., Prof. Maja Nastić, LL.D.

HUMAN RIGHTS AT THE BORDER: STANDARDS OF THE ECHR.....	23
ЉУДСКА ПРАВА НА ГРАНИЦИ: СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА	24

Prof. Mariam Jikia, LL.D.

HUMAN RIGHTS' PROTECTION IN TRANSITION: THE LEGACY OF THE 1921 AND 1995 CONSTITUTIONS OF GEORGIA	25
ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА У ТРАНЗИЦИЈИ: НАСЛЕЂЕ ГРУЗИЈСКИХ УСТАВА ИЗ 1921. И 1995. ГОДИНЕ	26

Проф. др Искра Акимовска Малетић

ЗАШТИТА ЛИЧНИХ ПОДАТАКА У ДОБА ДИГИТАЛНЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ – СТАТУС, ИЗАЗОВИ И МОГУЋНОСТИ.....	27
PERSONAL DATA PROTECTION IN THE AGE OF DIGITAL TRANSFORMATION: STATUS, CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	28

Проф. др Зорица Вукашиновић Радојичић

ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ ОД ДОНОШЕЊА ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА – ИЗАЗОВИ И ЕФЕКТИ ПРИМЕНЕ	29
TWO DECADES SINCE THE ADOPTION OF THE CIVIL SERVANTS ACT: CHALLENGES AND EFFECTS OF IMPLEMENTATION	30

Проф. др Добросав Миловановић

ОТВОРЕНА ПИТАЊА СИСТЕМА ИНСПЕКЦИЈСКОГ НАДЗОРА	31
OPEN ISSUES OF THE INSPECTION SYSTEM.....	32

Проф. др Дејан Вучетић

НОРМАТИВНО-СИСТЕМСКИ МЕХАНИЗМИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ У ПОСТУПЦИМА ЈАВНИХ НАБАВКИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ .	33
NORMATIVE-SYSTEMIC MECHANISMS FOR IMPROVING COMPETITION IN PUBLIC PROCUREMENT PROCEDURES IN THE REPUBLIC OF SERBIA	34

Проф. др Вук Цуцић

ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИВРЕМЕНИХ МЕРА У УПРАВНОМ СПОРУ НА ОСНОВУ
ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ.....35
ISSUANCE OF INTERIM MEASURES IN ADMINISTRATIVE DISPUTE ON THE
BASIS OF THE ENFORCEMENT AND SECURITY ACT36

Проф. др Милан Рапајић

О ИЗБОРНИМ СИСТЕМИМА.....37
ON ELECTORAL SYSTEMS.....38

Проф. др Милош Прица

НОВ ПОГЛЕД НА ПИТАЊЕ РАЗЛИКОВАЊА ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ ПРАВА39
A NEW VIEW ON THE DISTINCTION BETWEEN PUBLIC AND PRIVATE LAW40

Док. Моника Струс-Вољос, PhD

IMPLEMENTING ARTICLE 13 OF THE CRPD AS A TOOL AGAINST SOCIAL
EXCLUSION IN THE FIELD OF JUSTICE41
ПРИМЕНА ЧЛАНА 13. КОНВЕНЦИЈЕ О ПРАВИМА ОСОБА СА
ИНВАЛИДИТЕТОМ КАО ИНСТРУМЕНТА ПРОТИВ СОЦИЈАЛНЕ
ЕКСКЛУЗИЈЕ У ОБЛАСТИ ПРАВОСУЂА42

Доц. др Борислав Галић

НЕ(ОСТВАРИВАЊЕ) УСТАВОМ ЗАГАРАНТОВАНОГ ПРАВА НА ЗДРАВУ
ЖИВОТНУ СРЕДИНУ У ПЕРИОДУ ДРУШТВЕНИХ КОНФЛИКАТА.....43
(NON)EXERCISING THE CONSTITUTIONALLY GUARANTEED RIGHT TO
A HEALTHY ENVIRONMENT IN PERIODS OF SOCIAL CONFLICTS44

**Др Мијодраг Радојевић,
Др Петар Матић**

ЗБОР КАО ОБЛИК НЕПОСРЕДНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ У ЛОКАЛНОЈ
САМОУПРАВИ.....45
CITIZENS' ASSEMBLY AS A FORM OF DIRECT DEMOCRACY IN LOCAL
SELF-GOVERNMENT46

Доц. др Наташа Рајић

РЕФЕРЕНДУМ КАО ПРАВНИ МЕХАНИЗАМ РЕШАВАЊА
ДРУШТВЕНИХ СУКОБА.....47
REFERENDUM AS A LEGAL MECHANISM OF RESOLVING
SOCIAL CONFLICTS.....48

Др Брано Хаџи Стевић

УСТАВНОСУДСКА ЗАШТИТА ЉУДСКОГ ДОСТОЈАНСТВА:
(НЕ)ПРАВНОСТ АРГУМЕНТАЦИЈЕ.....49

CONSTITUTIONAL COURT PROTECTION OF HUMAN DIGNITY: (NON-)LEGALITY OF ARGUMENTATION.....	50
---	----

Анђела Нићифоровић

ПРЕДМЕТ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	51
THE SUBJECT MATTER OF CONSTITUTIONAL COMPLAINT IN THE REPUBLIC OF SERBIA.....	52

**Марко Видачек,
Проф. др Марика Ристовска,
Ружица Кијевчанин**

ПРАВО НА ВОДУ КАО MATERIA CONSTITUTIONIS У ПРАВЦУ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУШТВЕНИХ КОНФЛИКАТА.....	53
THE RIGHT TO WATER AS MATERIA CONSTITUTIONIS AIMED AT PREVENTING SOCIAL CONFLICTS	54

**СЕСИЈА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
CIVIL LAW SESSION**

Prof. Tadeusz Zembrzuski, LL.D.

PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS (NGOS) IN JUDICIAL DISPUTES IN POLAND.....	57
УЧЕШЋЕ НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА (НВО) У СУДСКИМ СПОРОВИМА У ПОЉСКОЈ.....	58

Prof. dr Slađana Aras Kramar

ДИЈЕТЕ У СПОРУ О РОДИТЕЉСКОЈ СКРБИ: ЈЕСУ ЛИ PARTICIPATIVNA PRAVA SHVAĆENA OZBILJNO?	59
CHILD IN PARENTAL CARE DISPUTES: ARE PARTICIPATION RIGHTS TAKEN SERIOUSLY?	60

Prof. dr iur. Dubravka Klasiček

ELEKTRONIČKE OPORUKE: NA RASKRIŽJU IZMEĐU STROGOG FORMALIZMA I POTREBA SUVREMENOG DRUŠTVA.....	61
ELECTRONIC WILLS: AT THE CROSSROAD BETWEEN STRICT FORMALISM AND THE NEEDS OF MODERN SOCIETY.....	62

**Проф. др Родна Живковска,
Доц. др Теа Лалевска**

ОПРАВДАНОСТ ПРАВА ГРАЂЕЊА НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ	63
JUSTIFICATION OF THE RIGHT TO BUILD ON AGRICULTURAL LAND.....	64

Проф. др Тина Пржеска

УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ И РАЗВОЈ И ПОТРЕБА ЗА БАЛАНСИРАЊЕМ ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ ИНТЕРЕСА.....	65
URBAN PLANNING AND DEVELOPMENT AND THE NEED FOR BALANCING PUBLIC AND PRIVATE INTEREST	66

**Проф. др Игор Камбовски,
Леа Ганзовска**

ЗЛОУПОТРЕБА И ЗАШТИТА ЛИЧНИХ ПОДАТАКА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ – НОВИ ТРЕНДОВИ И ИЗАЗОВИ.....	67
MISUSE AND PROTECTION OF PERSONAL DATA IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA: NEW TRENDS AND CHALLENGES.....	68

Проф. др Наташа Стојановић

ОСВРТ НА СУДСКУ ПРАКСУ ВРХОВНОГ СУДА И АПЕЛАЦИОНИХ СУДОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ПОРОДИЧНОПРАВНИМ СТВАРИМА	69
REVIEW OF THE JUDICIAL PRACTICE OF THE SUPREME COURT AND APPELLATE COURTS IN THE REPUBLIC OF SERBIA IN FAMILY LAW MATTERS....	70

Проф. др Мирослав Лазић

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ЗАКОНА О СТАНОВАЊУ И ОДРЖАВАЊУ ЗГРАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И НАЧЕЛО ОДРЖИВОГ СТАНОВАЊА.....	71
IMPLEMENTATION OF THE HOUSING AND BUILDING MAINTENANCE ACT AND THE PRINCIPLE OF SUSTAINABLE HOUSING.....	72

Проф. др Димитрије Ђеранић

УТВРЂИВАЊЕ ОЧИНСТВА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	73
ESTABLISHING PATERNITY IN THE LAW OF REPUBLIKA SRPSKA.....	74

**Проф. др Срђан Радуловић,
Јована Миловић Кујунџић**

ДОНИРАЊЕ СОПСТВЕНОГ ТЕЛА У СВРХУ ИЗВОЂЕЊА ПРАКТИЧНЕ НАСТАВЕ – ФОРМА ЗАВЕШТАЊА.....	75
VOLUNTARY BODY DONATION FOR EDUCATIONAL PURPOSES: A FORM OF THE LAST WILL AND TESTAMENT	76

**Prof. dr Davorin Pichler,
Marija Pavošević**

ПРОБЛЕМАТИКА ПРОВОЂЕЊА ПОЈЕДИНАЧНОГ ЗЕМЛЈИШНОКЊИЖНОГ ИСПРАВНОГ ПОСТУПКА	77
PROBLEMS IN IMPLEMENTING AN INDIVIDUAL LAND REGISTRATION CORRECTION PROCEDURE	78

**Проф. др Михајло Цветковић,
Бојана Арсенијевић**

ГРАЂАНСКОПРАВНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ УСЛЕД ТЕРОРИСТИЧКИХ АКАТА, ЈАВНИХ ДЕМОНСТРАЦИЈА И МАНИФЕСТАЦИЈА.....	79
CIVIL LIABILITY FOR DAMAGE ARISING FROM TERRORIST ACTS, PUBLIC PROTESTS AND EVENTS	80

Проф. др Анђелија Тасић

НЕУТРАЛНОСТ СУДИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ: ДА ЛИ ЈЕ ПРАВНИЧКИ ЋУТАТИ?	81
JUDICIAL IMPARTIALITY: DO JUDGES HAVE THE RIGHT TO REMAIN SILENT?.....	82

Проф. др Милица Вучковић

БЕЗДРЖАВИНСКА ПРАВА ОБЕЗБЕЂЕЊА ПОТРАЖИВАЊА ВРЕДНОШЋУ ПОКРЕТНИХ СТВАРИ У ЕВРОПСКОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ.....	83
NON-POSSESSORY REAL SECURITY RIGHTS OVER MOVABLES IN EUROPEAN PRIVATE LAW	84

Дос. Florina Florentina Moroza, LL.D.

DOES CONFLICT RESOLUTION THROUGH MEDIATION WORK?	85
ДА ЛИ РЕШАВАЊЕ СПОРОВА МЕДИЈАЦИЈОМ ФУНКЦИОНИШЕ?.....	86

**Доц. др Лука Батуран,
Марија Митровић**

ПОДРШКА МЛАДИМА У КУПОВИНИ ПРВОГ СТАНА ГАРАНЦИЈОМ ОТПЛАТЕ ПОТРАЖИВАЊА, СУБВЕНЦИОНИСАЊЕМ ДЕЛА КАМАТЕ И ПОРЕСКОМ ОЛАКШИЦОМ.....	87
STATE-SUPPORTED HOUSING LOANS FOR YOUNG PEOPLE TO PURCHASE THEIR FIRST APARTMENTS THROUGH A GUARANTEE SCHEME ON LOAN REPAYMENT, INTEREST RATE SUBSIDIES AND TAX RELIEFS	88

Даница Кабашић

ОГРАНИЧЕЊА И ЗАШТИТА ПРАВА СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИМА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ – ПРИМЕР МАНАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ.....	89
LIMITATIONS AND PROTECTION OF REAL PROPERTY RIGHTS OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN KOSOVO AND METONIA: THE CASE OF VISOKI DEČANI MONASTERY	90

Оливера Јокић

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ У АРБИТРАЖНОМ ПОСТУПКУ.....	91
THE RIGHT TO A FAIR TRIAL IN ARBITRATION.....	92

Маша Смиљана Шовић

САГЛАСНОСТ РОДИТЕЉА ЗА УСВОЈЕЊЕ И(ЛИ) НАЈБОЉИ
ИНТЕРЕС ДЕТЕТА.....93

PARENTAL CONSENT TO ADOPTION AND/OR THE BEST INTERESTS
OF THE CHILD94

Jean-Baptiste Le Pape

CONFLICTS BETWEEN LESSORS AND LESSEES.....95

СПОРОВИ ИЗМЕЂУ ЗАКУПОДАВАЦА И ЗАКУПАЦА96

Милана Ранковић

ПРИМЈЕНА ВЈЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У АЛТЕРНАТИВНИМ
НАЧИНИМА РЈЕШАВАЊА СПОРОВА: ПЕРСПЕКТИВЕ И ИЗАЗОВИ.....97

INTEGRATING ARTIFICIAL INTELLIGENCE INTO ALTERNATIVE DISPUTE
RESOLUTION:
PERSPECTIVES AND CHALLENGES98

Анастасија Кокерић

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ ДЕЦЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ.....99

THE RIGHT TO EDUCATION FOR CHILDREN WITH DISABILITIES100

**СЕСИЈА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО
CRIMINAL LAW SESSION**

**Prof. Olga Koshevaliska, LL.D.,
Roze Surlovska Ristevska, LL.M.**

ROMA AND INSTITUTIONAL DISCRIMINATION:
A STUDY OF PRISON SENTENCES103

РОМИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ДИСКРИМИНАЦИЈА:
СТУДИЈА ЗАТВОРСКИХ КАЗНИ.....104

Проф. др Миомира Костић

УТИЦАЈ ДИГИТАЛНИХ ТРАНСФОРМАЦИЈА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈУ
КРИМИНАЛИТЕТА И ИЗАЗОВИ УПРАВЉАЊА.....105

DIGITAL TRANSFORMATIONS IMPACT ON THE GLOBALIZATION
OF CRIME AND CRIME MANAGEMENT CHALLENGES.....106

Проф. др Душица Миладиновић Стефановић

ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА КАО ОБЛИК НАСИЉА НАД ЖЕНАМА У
ОРУЖАНИМ КОНФЛИКТИМА – КРИМИНОЛОШКИ И
КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТИ.....107

FORCED MARRIAGE AS A FORM OF VIOLENCE AGAINST WOMEN IN ARMED
CONFLICTS: CRIMINOLOGICAL AND CRIMINAL LAW ASPECTS108

Проф. др Здравко Грујић

ПРЕИСПИТИВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛНЕ КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ
АУТОНОМНИХ СИСТЕМА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ 109
RECONSIDERING THE POSSIBLE CRIMINAL LIABILITY OF AUTONOMOUS
ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) SYSTEMS 110

**Проф. др Мирјана Ђукић,
Проф. др Сузана Димић**

УТИЦАЈ НАКНАДНОГ ИЗВРШЕЊА ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ НА
ПРОЦЕСУИРАЊЕ ПОРЕСКИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА 111
THE IMPACT OF SUBSEQUENT ENFORCEMENT OF TAX OBLIGATIONS
ON PROCESSING TAX CRIMES 112

Проф. др Иван Илић

МОГУЋНОСТИ УВОЂЕЊА „ПРАВОСУДНЕ ПОЛИЦИЈЕ” У
КРИВИЧНИ ПОСТУПАК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 113
POSSIBILITIES FOR INTRODUCING “JUDICIAL POLICE” INTO
CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF SERBIA 114

Prof. dr iur. hab. Marcin Łysko

ADJUDICATION IN PETTY OFFENCES IN THE POLISH PEOPLE'S
REPUBLIC IN THE CONTEXT OF SOCIO-POLITICAL PROBLEMS IN
THE POST-WAR PERIOD 115
СУЂЕЊЕ ЗА СИТНЕ ПРЕКРШАЈЕ У НАРОДНОЈ РЕПУБЛИЦИ ПОЉСКОЈ
У КОНТЕКСТУ ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИХ ПРОБЛЕМА У
ПОСЛЕРАТНОМ ПЕРИОДУ 116

**Ана Панева,
Иван Буралиев**

УТИЦАЈ ПОРОДИЧНЕ СТРУКТУРЕ НА ДЕЛИНКВЕНЦИЈУ:
КВАНТИТАТИВНА АНАЛИЗА КОМПЛЕТНОСТИ ПОРОДИЦЕ КАО
ФАКТОР РИЗИКА (2019–2023) У СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ 117
THE IMPACT OF FAMILY STRUCTURE ON CHILD DELINQUENCY:
A QUANTITATIVE ANALYSIS OF FAMILY COMPLETENESS AS A RISK
FACTOR IN NORTH MACEDONIA 118

**Кристијан Панев,
Вероника Газепова**

ТИХИ УБИЦА У ВАЗДУХУ: ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛИТЕТ КАО
ПРЕТЊА ЈАВНОМ ЗДРАВЉУ И ПРАВДИ 119
A SILENT KILLER IN THE AIR: ENVIRONMENTAL CRIME AS A THREAT
TO PUBLIC HEALTH AND JUSTICE 120

Ђорђе Марјановић

ВРЕДНОСТ ПОКРЕТНЕ СТВАРИ И ОБИМ ШТЕТЕ ПРОУЗРОКОВАНЕ УНИШТЕЊЕМ ИЛИ ОШТЕЋЕЊЕМ ПОКРЕТНЕ СТВАРИ КАО ЕЛЕМЕНТИ БИЋА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ИМОВИНЕ.....	121
THE VALUE OF A MOVABLE ITEM AND THE SCOPE OF DAMAGE CAUSED BY DESTRUCTION OF OR DAMAGE TO MOVABLE PROPERTY AS ELEMENTS OF CRIMINAL OFFENSES AGAINST PROPERTY	122

СЕСИЈА ЗА ЕКОНОМИЈУ, ФИНАНСИЈСКО И ТРГОВИНСКО ПРАВО ECONOMIC, FINANCIAL AND TRADE LAW SESSION

Prof. Savina Mihaylova-Goleminova, PhD

NEW COMPETITIVENESS COMPASS FOR THE EU AND THE BULGARIAN POLICY OF PARTICIPATION IN PUBLIC ENTERPRISES.....	125
НОВИ КОМПАС КОНКУРЕНТНОСТИ ЗА ЕУ И ПОЛИТИКА УЧЕШЋА ДРЖАВЕ У КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЉАЊУ ЈАВНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА У БУГАРСКОЈ	126

Проф. др Љубица Николић

АНАЛИЗА ФАКТОРА ПОВЕРЕЊА У КРИПТО ВАЛУТЕ	127
ANALYSIS OF TRUST FACTORS IN CRYPTOCURRENCIES.....	128

Проф. др Предраг Цветковић

ПРАВО И ДИГИТАЛИЗАЦИЈА: ДВОСТРУКА ПАРАДИГМА КАО АНАЛИТИЧКИ ОКВИР	129
LAW AND DIGITALIZATION: A DUAL PARADIGM AS AN ANALYTICAL FRAMEWORK	130

Проф. др Марина Димитријевић

ОПОРЕЗИВАЊЕ У СВЕТЛУ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ	131
TAXATION IN LIGHT OF DIGITALIZATION.....	132

Prof. dr. iur. hab. Inga Kawka

LEGAL AND FINANCIAL MECHANISMS TO ADDRESS SOCIAL CONFLICTS IN THE EU GREEN TRANSITION: THE CASE OF COAL MINE AND COAL POWER PLANT PHASE-OUT IN POLAND	133
ПРАВНИ И ФИНАНСИЈСКИ МЕХАНИЗМИ ЗА РЕШАВАЊЕ СОЦИЈАЛНИХ КОНФЛИКАТА У ЗЕЛЕНОЈ ТРАНЗИЦИЈИ ЕУ: СЛУЧАЈ ГАШЕЊА РУДНИКА УГЉА И ТЕРМОЕЛЕКТРАНА НА УГАЉ У ПОЉСКОЈ.....	134

Проф. др Свјетлана Ивановић

ВЈЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И АУТОРСКО ПРАВО: ПРИЈАТЕЉИ ИЛИ НЕПРИЈАТЕЉИ?	135
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND COPYRIGHT LAW: FRIENDS OR FOES?	136

**Prof. dr iur. Stjepan Gadžo,
Domagoj Rožac**

ČLANOVI TRGOVAČKOG DRUŠTVA KAO JAMCI POREZNIH OBAVEZA DRUŠTVA: GRANICE PRIVATNOPRAVNOG NAČELA ODVOJENOG PRAVNOG SUBJEKTIVITETA	137
MEMBERS OF A COMPANY AS GUARANTORS FOR COMPANY'S TAX OBLIGATIONS: LIMITS OF THE PRIVATE LAW PRINCIPLE OF SEPARATE LEGAL PERSONALITY	138

Проф. др Светислав Костић

УЛОГА ПОРЕСКОГ ПРАВА У ПРОНАЛАЖЕЊУ ИЗЛАСКА ИЗ КРИЗЕ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ СРПСКО ДРУШТВО ДАНАС	139
THE ROLE OF TAX LEGISLATION IN RESOLVING THE CURRENT CRISIS IN SERBIAN SOCIETY	140

Проф. др Марко Димитријевић

О ПОЗИЦИЈИ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У ДРУШТВЕНИМ СУКОБИМА	141
THE POSITION OF THE CENTRAL BANK IN SOCIAL CONFLICTS	142

Проф. др Урош Здравковић

СПОРАЗУМ О СЛОБОДНОЈ ТРГОВИНИ ИЗМЕЂУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КИНЕ	143
FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA	144

**Elena Trajkovska, LL.B.,
Alen Lalić, LL.M.**

CONSTITUTIONAL LAW AS A GATEKEEPER OF EU LAW SUPREMACY: CHALLENGES FOR INTERNAL MARKET INTEGRATION	145
УСТАВНО ПРАВО КАО ЧУВАР СУПРЕМАЦИЈЕ ПРАВА ЕУ: ИЗАЗОВИ ИНТЕГРАЦИЈЕ УНУТРАШЊЕГ ТРЖИШТА	146

Ружица Петровић

СУСРЕТ ЕУ АИ АСТ-А И ПРАВА СТО: ОСВРТ НА ТВТ СПОРАЗУМ	147
THE ENCOUNTER OF THE EU AI ACT AND WTO LAW: AN OVERVIEW OF THE TBT AGREEMENT	148

Кристина Савић

УТИЦАЈ РЕГИОНАЛНИХ ТРГОВИНСКИХ СПОРАЗУМА НА ПРАВО СВЕТСКЕ ТРГОВИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ.....	149
THE IMPACT OF REGIONAL TRADE AGREEMENTS ON THE LAW OF THE WORLD TRADE ORGANIZATION	150

Саво Вешковић

ГЛАВНИ НЕДОСТАЦИ У СПРОВОЂЕЊУ ПОСТУПКА ВАНСУДСКОГ РЕШАВАЊА ПОТРОШАЧКИХ СПОРОВА.....	151
MAIN DEFICIENCIES IN THE IMPLEMENTATION OF EXTRAJUDICIAL RESOLUTION OF CONSUMER DISPUTES.....	152

СЕСИЈА ЗА РАДНО И СОЦИЈАЛНО ПРАВО LABOUR AND SOCIAL WELFARE LAW SESSION

Prof. Lazar Jovevski, LL.D., Sofija Volchevska, LL.B.

LEGAL SYSTEM FOR RESOLVING LABOR DISPUTES: ETYMOLOGY OF A LABOR CONFLICT	155
ПРАВНИ СИСТЕМ ЗА РЕШАВАЊЕ РАДНИХ СПОРОВА: ЕТИМОЛОГИЈА КОНФЛИКТА НА РАДУ	156

Проф. др Горан Обрадовић

ОТКАЗ СА ПОНУДОМ ИЗМЕЊЕНОГ УГОВОРА О РАДУ	157
DISMISSAL ACCOMPANIED BY AN OFFER TO SIGN AN AMENDED EMPLOYMENT CONTRACT	158

Александар Михајловић, Проф. др Александар Мојашевић

ВАНСУДСКИ МЕТОДИ РЕШАВАЊА СПОРОВА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ НА РАДУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – ПРАВНО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА	159
EXTRAJUDICIAL METHODS FOR RESOLVING EMPLOYMENT DISCRIMINATION DISPUTES IN THE REPUBLIC OF SERBIA: ECONOMICS ANALYSIS OF LAW	160

Doc. Anna Feja-Paszkievicz, LL.D.

FAMILY POLICY: SOME REMARKS IN THE CONTEXT OF THE STATE'S SOCIAL OBLIGATIONS.....	161
ПОРОДИЧНА ПОЛИТИКА: НЕКЕ НАПОМЕНЕ У КОНТЕКСТУ СОЦИЈАЛНИХ ОБАВЕЗА ДРЖАВЕ.....	162

Доц. др Милица Ковач Орландић

ТЕРЕТ ДОКАЗИВАЊА У СПОРОВИМА У ВЕЗИ СА ДИСКРИМИНАЦИЈОМ И ЗЛОСТАВЉАЊЕМ НА РАДУ: СЛУЧАЈ ЦРНЕ ГОРЕ.....	163
BURDEN OF PROOF IN DISPUTES RELATED TO WORKPLACE DISCRIMINATION AND HARASSMENT: THE CASE OF MONTENEGRO	164

Доц. др Санда Ђорац

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПАРНИЦАМА ИЗ РАДНИХ ОДНОСА.....	165
ADMISSIBILITY OF REVISION IN LABOR RELATION LITIGATIONS	166

Дос. др Dragana Bjelić Gaćeša

POLITIČKO UVJERENJE / MIŠLJENJE KAO OSNOVA ZABRANJENE DISKRIMINACIJE RADNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ I U ODLUKAMA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	167
POLITICAL BELIEF / OPINION AS A GROUND FOR PROHIBITED DISCRIMINATION AGAINST WORKERS IN THE REPUBLIC OF CROATIA AND IN THE DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	168

Доц. др Марија Драгићевић

ХОЛАНДСКИ СИСТЕМ ДУГОТРАЈНЕ НЕГЕ - ЛЕКЦИЈЕ ЗА СРБИЈУ.....	169
DUTCH LONG-TERM CARE SYSTEM: LESSONS FOR SERBIA.....	170

Dr iur. Karla Kotulovski

ПРОШИРЕНА ПРИМЈЕНА КОЛЕКТИВНОГ УГОВОРА У ХРВАТСКОМ ПРАВУ И ПРАКСИ – ИЗДВОЈЕНА ПИТАЊА.....	171
EXTENDED APPLICATION OF COLLECTIVE AGREEMENTS IN CROATIAN LAW AND PRACTICE: SELECTED ISSUES.....	172

Александра Митровић

КОЛЕКТИВНИ РАДНИ СПОР КАО ВИД ДРУШТВЕНОГ КОНФЛИКТА И ЊЕГОВО РЕШАВАЊЕ	173
COLLECTIVE LABOR DISPUTE AS A TYPE OF SOCIAL CONFLICT AND ITS RESOLUTION.....	174

**СЕСИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО
INTERNATIONAL LAW SESSION**

Проф. др Весна Кнежевић Предић

ХУМАНОСТ ПОД ВАТРОМ.....	177
HUMANITY UNDER FIRE.....	178

Проф. др Ивица Јосифовић

ДВОСТРУКИ СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРЕМА РЕПУБЛИЦИ
МАКЕДОНИЈИ: ЗА НЕКЕ МАЈКА, ЗА НЕКЕ МАЂЕХА 179

DOUBLE STANDARDS OF THE EUROPEAN UNION TOWARDS THE
REPUBLIC OF MACEDONIA: A MOTHER TO SOME,
A STEPMOTHER TO OTHERS..... 180

Проф. др Небојша Раичевић

ПРИВРЕМЕНА ЗАШТИТА У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ И ЊЕНО АКТИВИРАЊЕ У КОНТЕКСТУ ОРУЖАНОГ СУКОБА
У УКРАЈИНИ 181

TEMPORARY PROTECTION IN EU LAW AND SERBIAN LAW AND ITS
ACTIVATION IN THE CONTEXT OF THE ARMED CONFLICT IN UKRAINE 182

Др Драгољуб Тодић

КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ И КОНФЛИКТИ – УЛОГА ПРАВА (СРБИЈА, БОСНА И
ХЕРЦЕГОВИНА, ЦРНА ГОРА И ХРВАТСКА) 183

CLIMATE CHANGES AND CONFLICT: THE ROLE OF LAW (SERBIA, BOSNIA
AND HERZEGOVINA, MONTENEGRO AND CROATIA) 184

Проф. др Ајна Јодановић

ЕВРОПСКА УНИЈА И ИЗАЗОВИ МИГРАЦИЈА: ПРАВНИ ОДГОВОРИ И
ДРУШТВЕНА КОХЕЗИЈА У ДОБА ГЛОБАЛНИХ
СТРУКТУРАЛНИХ ПРОМЈЕНА 185

THE EUROPEAN UNION AND MIGRATION CHALLENGES:
LEGAL RESPONSES AND SOCIAL COHESION IN AN ERA OF
GLOBAL STRUCTURAL CHANGES..... 186

Проф. др Маја Лукић Радовић

ДА ЛИ ЋЕ ЗВЕЦКАЊЕ ОРУЖЈЕМ ОМОГУЋИТИ УПОТПУЊЕЊЕ
БАНКАРСКЕ УНИЈЕ? 187

WILL SABRE-RATTLING ENABLE THE COMPLETION OF THE
BANKING UNION?..... 188

Prof. dr Enis Omerović

НАОРУЖАЊЕ У СВЕМИРУ И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО:
ДА ЛИ СУ ПОСТОЈЕЋИ УГОВОРИ ДОВОЉНИ? 189

WEAPONS IN OUTER SPACE AND INTERNATIONAL LAW:
ARE EXISTING TREATIES SUFFICIENT? 190

Проф. др. Милош Хрњаз

РЕГУЛИСАЊЕ НАПАДА НА БОЛНИЦЕ У МЕЂУНАРОДНОМ
ХУМАНИТАРНОМ ПРАВУ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА ПОСЛЕДЊЕ ФАЗЕ
ОРУЖАНОГ СУКОБА У ГАЗИ..... 191

REGULATING ATTACKS ON HOSPITALS IN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW: A CASE STUDY OF THE FINAL PHASE OF THE ARMED CONFLICT IN GAZA.....	192
---	-----

Доц. др Јања Симентић Поповић

УЛОГА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА: ИЗМЕЂУ САРАДЊЕ И СУКОБА.....	193
THE ROLE OF INTERNATIONAL LAW IN INTERNATIONAL RELATIONS: BETWEEN COOPERATION AND CONFLICT.....	194

Доц. др Сања Ђорђевић Алексовски

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ И ДИЛЕМЕ У КЛАСИФИКАЦИЈИ ОРУЖАНИХ СУКОБА.....	195
CONTEMPORARY CHALLENGES AND DILEMMAS IN THE CLASSIFICATION OF ARMED CONFLICTS.....	196

Др Марија Влајковић

БИЛАТЕРАЛНО УСЛОВЉАВАЊЕ У ПРОЦЕСУ ПРОШИРЕЊА ЕУ: ПРЕКРЕТНИЦА И(ЛИ) ЗАСТОЈ У ЕВРОПСКОЈ ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА?.....	197
BILATERAL CONDITIONALITY IN THE EU ENLARGEMENT PROCESS: A TURNING POINT AND / OR AN OBSTACLE FOR THE EUROPEAN PERSPECTIVE OF THE WESTERN BALKANS?.....	198

**СЕСИЈА ЗА ТЕОРИЈУ И ИСТОРИЈУ ПРАВА
LEGAL THEORY AND LEGAL HISTORY SESSION**

Prof. Christine Mengès-Le Pape, LL.D.

SETTLE SOCIAL CONFLICTS WITH LAWS FOUNDED ON SOCIAL DOCTRINE.....	201
ДРУШТВЕНЕ СУКОБЕ ТРЕБА РЕШАВАТИ ЗАКОНИМА ЗАСНОВАНИМ НА СОЦИЈАЛНОЈ ДОКТРИНИ.....	202

Prof. dr sci. Ivana Tucak

KONCEPT PLAGIJATA U PRAVNOJ ZNANOSTI.....	203
THE CONCEPT OF PLAGIARISM IN LEGAL SCIENCE.....	204

**Проф. др сц. Жељко Бартуловић,
Проф. др Небојша Ранђеловић**

О ИСТОРИЈИ ПРАВНИХ СТУДИЈА И ФАКУЛТЕТА У НИШУ И РИЈЕЦИ.....	205
HISTORY OF LEGAL STUDIES AND LAW FACULTIES IN NIŠ AND RIJEKA.....	206

Проф. др Ђорђе Н. Ђекић

МЕШОВИТИ СУДОВИ КОД СРБА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ.....	207
MIXED COURTS IN MEDIEVAL SERBIA	208

Prof. Strashko Stojanovski, LL.D.,

Prof. Dejan Marolov, LL.D.

J. D. VANCE'S MUNICH SPEECH: NEO-LIBERAL AUTOCRACY VS. POPULIST DEMOCRACY	209
ГОВОР Џ. Д. ВЕНСА НА МИНХЕНСКОМ САМИТУ: НЕОЛИБЕРАЛНА АУТОКРАТИЈА ПРОТИВ ПОПУЛИСТИЧКЕ ДЕМОКРАТИЈЕ.....	210

Prof. Cristian Dumitru Miheş, LL.D.

THE FAST REFORM OF AI LEGAL FRAMEWORK IN THE EUROPEAN UNION: EUROPE, WHERE TO?	211
УБРЗАНИ РАЗВОЈ ПРАВНОГ ОКВИРА ЗА РЕГУЛИСАЊЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ: ЕВРОПО, КУДА?	212

Проф. др Дијана Зрнић

ИСЛАМИЗАЦИЈА ЕВРОПЕ: КОНСТРУКТИВИЗАМ И „ВЕЛИКА ЗАМЈЕНА“ – ИЗМЕЂУ ФИКЦИЈЕ И ФАКЦИЈЕ	213
ISLAMISATION OF EUROPE: CONSTRUCTIVISM AND “GRAND REPLACEMENT” – BETWEEN FICTION AND FACTION	214

Проф. др Спахија Козлић

КРАЈ ДИЈАЛОГА У ЈУРИСПРУДЕНЦИЈИ?.....	215
THE END OF DIALOGUE IN JURISPRUDENCE?	216

Проф. др Светлана Станаревић

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ДРЖАВНОГ ТЕРОРИЗМА КРОЗ ПРИЗМУ ДРУШТВЕНИХ СУКОБА – ПРИКАЗ СРБИЈЕ	217
CONCEPTUALIZATION OF STATE TERRORISM THROUGH THE LENS OF SOCIAL CONFLICTS: A CASE STUDY OF SERBIA.....	218

Проф. др Славиша Ковачевић

НОРМИРАЊЕ ДРУШТВЕНИХ КОНФЛИКАТА	219
THE NORMATIVE FRAMEWORK OF SOCIAL CONFLICTS	220

**Проф. др Ивана Стојановић Прелевић,
Алекса Митић**

ПРАВО НОВИНАРА НА УПОТРЕБУ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ	221
THE RIGHT OF JOURNALISTS TO USE ARTIFICIAL INTELLIGENCE	222

**Доц. др Андреј Благојевић,
Доц. др Невен Обрадовић**

ОБАВЕЗА НОВИНАРСКЕ ПАЖЊЕ У СРБИЈИ КРОЗ ОДЛУКЕ
САМОРЕГУЛАТОРНОГ ТЕЛА И СУДСКУ ПРАКСУ..... 223

THE STANDARD OF JOURNALISTIC DUE DILIGENCE IN SERBIA THROUGH
DECISIONS OF THE SELF-REGULATORY BODY AND JUDICIAL PRACTICE 224

Doc. dr iur. Tomislav Dagen

NACIONALNA SIGURNOST KAO PRAVNO I / ILI POLITIČKO PITANJE
– ODJECI, PRAVNA GLEDIŠTA 225

NATIONAL SECURITY AS A LEGAL AND / OR POLITICAL ISSUE:
ECHOES AND LEGAL PERSPECTIVES..... 226

**Доц. др Сара Митић,
Наталија Богдановић**

МОДЕЛ ПАРЛАМЕНТАРИЗМА ПО УСТАВУ ИЗ 1888. ГОДИНЕ И
ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА ДРУШТВЕНЕ И ПОЛИТИЧКЕ КОНФЛИКТЕ У
КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ..... 227

THE MODEL OF PARLIAMENTARISM UNDER THE 1888 CONSTITUTION
AND ITS IMPACT ON SOCIAL AND POLITICAL CONFLICTS IN THE
KINGDOM OF SERBIA 228

**Др Мина Зиројевић,
Проф. др Дарко М. Марковић**

ДИГИТАЛНЕ ПЛАТФОРМЕ КАО КАТАЛИЗАТОРИ ДРУШТВЕНИХ
КОНФЛИКАТА: КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПРАВНИХ
РЕГУЛАТОРНИХ МЕХАНИЗАМА 229

DIGITAL PLATFORMS AS CATALYSTS OF SOCIAL CONFLICTS:
COMPARATIVE ANALYSIS OF REGULATORY MECHANISMS 230

Николина Станковић

„НЕВИДЉИВЕ” ГРАНИЦЕ ПРАВА И ПОЛИТИКЕ У СЛУЧАЈУ СТАТУСА
АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ..... 231

“INVISIBLE” BOUNDARIES OF LAW AND POLITICS IN CASE OF THE
STATUS OF THE AUTONOMOUS PROVINCE OF KOSOVO AND МЕТОНИЈА 232

**Мина Савић,
Ирина Филиповић**

МЕДИЈСКИ НАРАТИВИ И ДРУШТВЕНА ИНТЕГРАЦИЈА:
АНАЛИЗА УТИЦАЈА ИЗВЕШТАВАЊА О ИЗБЕГЛИЦАМА И
ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА НА ЈАВНО МЊЕЊЕ И ПРАВНУ ЗАШТИТУ 233

MEDIA NARRATIVES AND SOCIAL INTEGRATION: AN ANALYSIS OF
THE IMPACT OF REPORTING ON REFUGEES AND ASYLUM SEEKERS
ON PUBLIC OPINION AND LEGAL PROTECTION 234

СЕСИЈА ЗА УСТАВНО И УПРАВНО ПРАВО

CONSTITUTIONAL AND ADMINISTRATIVE LAW SESSION

Проф. др Горан Марковић,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву,

Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 342.24:321.7

UDK: 342.4

DOI: 10.5281/zenodo.15180131

ПРОМЈЕНА УСТАВА У ФЕДЕРАЛНИМ ДРЖАВАМА

Промјена устава у федералним државама једно је од темељних питања за сваку федералну државу, јер може битно утицати на карактер, садржај и домет остваривања федералног начела. Иако су поступци промјене федералних устава слични, нису истовјетни, а разлике некад могу бити и знатне, утичући на саму садржину и природу федералног начела. Важно је описати и објаснити не само садржину тих поступака, већ и разлоге због којих се јављају разлике између њих. Те разлике условљене су историјским околностима настанка и постојања федералних држава, политичким разлозима, традицијом и природом друштва. Није свеједно, на примјер, да ли је федерална држава настала методом агрегације и деволуције, да ли је настала у подијељеном (сегментираном) друштву или оном које није такво, да ли је федерација централизована или децентрализована итд. Да бисмо разумјели разлике у ревизионим поступцима, морамо примијенити позитивноправни, упоредни, историјски, социолошки и политиколошки метод. Мултиметодолошки, али и мултидисциплинарни, приступ указује на сложеност предмета истраживања и на грешку коју праве уставни правници који се ограничавају на описивање или објашњавање уставних поредака занемарујући друштвене, политичке и историјске околности доношења устава и, самим тим, прописивања ревизионог поступка.

Кључне речи: Устав, ревизија устава, федерална држава.

Prof. Goran Marković, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University in East Sarajevo,
Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

THE REVISION OF THE CONSTITUTION IN FEDERAL STATES

Constitutional change in federal states is one of the fundamental issues for every federal state because it can significantly affect the character, content and scope of implementation of the federal principle. Although the procedures for changing federal constitutions are similar, they are not identical. The differences can sometimes be significant, affecting the very content and nature of the federal principle. It is important to describe and explain not only the content of these procedures but also the reasons for which differences between them arise. These differences are conditioned by the historical circumstances of the emergence and existence of federal states, political reasons, tradition and the nature of society. It is not the same, for example, whether a federal state was created by the method of aggregation and devolution, whether it was created in a divided (segmented) society or one that is not, whether the federation is centralized or decentralized, etc. In order to understand the differences in revision procedures, we must apply the positive law, comparative, historical, sociological and political science method. A multi-methodological but also multidisciplinary approach indicates the complexity of the subject matter of research and the mistake made by constitutional scholars who limit themselves to describing or explaining constitutional orders, ignoring the social, political and historical circumstances of adoption of the constitution and, therefore, the prescription of the revision procedure.

Keywords: Constitution, revision of a constitution, federal state.

Philip Czech, Dr. iur., Dr. phil.,
Senior Researcher,
Austrian Institute for Human Rights, Paris
Lodron University of Salzburg,
Republic of Austria,

UDK: 341.231.14(4)(094.2)

UDK: 341.645(4)

DOI: 10.5281/zenodo.15167324

Prof. Maja Nastić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

HUMAN RIGHTS AT THE BORDER: STANDARDS OF THE ECHR

This paper analyses the obligations arising from the European Convention on Human Rights (ECHR) regarding border policies. A preliminary question to be answered in relation to the applicability of the ECHR concerns the scope of jurisdiction within the meaning of Article 1 ECHR. According to the case law of the European Court of Human Rights (ECtHR), there are situations of extraterritorial jurisdiction where a State exercises “authority and control” over a person outside its territory. Therefore, the first part of the paper examines under which circumstances persons seeking admission at the border fall under that State’s jurisdiction. As clearly stated by the ECtHR, jurisdiction may also arise in regard of persons intercepted at the high seas or pushed back at a land border before they set foot on the territory.

The second part of the paper focuses on the substantive requirements arising from the ECHR and its Protocols. Contracting States which exercise control over their borders, and thus have jurisdiction over persons trying to enter their territories, must ensure that their actions are in compliance with Article 3 ECHR (prohibition of torture and inhuman treatment), and Article 4 of Protocol No. 4 (prohibition of collective expulsion). The ECtHR emphasizes that challenges related to immigration do not justify practices that violate the Convention. The Court has established a two-tier test for asylum claims, requiring states to provide genuine access to asylum procedures and to evaluate why an applicant might not use those procedures. According to Article 3 of the ECHR, states are obliged not to return individuals to countries where they face risks of torture or inhuman treatment. Protocol 4 ensures that expulsions are not carried out collectively or without considering individual circumstances. States are responsible for ensuring effective asylum procedure and protecting vulnerable individuals from ill-treatment.

Keywords: human rights, border policy, ECHR, EctHR.

Dr Philip Czech,

*Виши научни истраживач,
Аустријски институт за људска права,
Парис Лодрон Универзитет у Салцбургу,
Република Аустрија,*

Проф. др Маја Настић,

*Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија*

ЉУДСКА ПРАВА НА ГРАНИЦИ: СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА

У раду се анализирају обавезе које произлазе из Европске конвенције о људским правима у погледу политике управљања границама. Прелиминарно питање на које треба одговорити у вези са применом Конвенције тиче се простирања надлежности у смислу чл. 1. Према пракси Европског суда за људска права постоје ситуације екстериторијалне јурисдикције у којима држава врши „надлежност и контролу“ над особом ван њене територије. Стога, у првом делу рада постављамо питање под којим околностима особе које траже пријем на граници потпадају под јурисдикцију државе. Како је Европски суд за људска права јасно навео, надлежност може настати и у односу на лица пресретнута на отвореном мору или потиснута на копненој граници пре него што кроче на територију.

Други део посвећен је материјалним захтевима који произилазе из Конвенције и њених протокола. Државе уговорнице које врше контролу над својим границама, а самим тим имају и јурисдикцију над особама које покушавају да уђу на њихову територију, морају да обезбеде да њихове радње буду у складу пре свега са чланом 3, који забрањује мучење и нечовечно поступање, као и са чланом 4 Протокола бр. 4, који забрањује колективно протеривање. Европски суд за људска права наглашава да изазови са имиграцијом не оправдавају праксе које крше Конвенцију. Суд је успоставио двостепени тест за испитивање захтева за азил, где се од држава тражи да обезбеде приступ процедурама за азил и да процене зашто подносилац захтева можда не користи те процедуре. Према члану 3 Конвенције, државе су дужне да не враћају појединце у земље у којима се суочавају са ризиком од тортуре и нечовечног поступања. Протокол 4 обезбеђује да се протеривање не врши колективно или без разматрања појединачних околности. Државе су дужне да обезбеде да ефикасан поступак азила и да заштите угрожене појединце од злостављања.

Кључне речи: људска права, политика управљања границом, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Европски суд за људска права.

Prof. Mariam Jikia, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law and International Relations,
Georgian Technical University in Tbilisi,
Republic of Georgia

UDK: 342.7(497.22)
UDK: 342.4(497.22)“1921/1995“
UDK: 316.334.2/3(497.22)
DOI: 10.5281/zenodo.15180131

HUMAN RIGHTS' PROTECTION IN TRANSITION: THE LEGACY OF THE 1921 AND 1995 CONSTITUTIONS OF GEORGIA

The article discusses the development of human rights' protection in Georgia by analyzing the significant provisions of the 1921 Constitution and the 1995 Constitution of Georgia. Article 45 of the 1921 Constitution of the Democratic Republic of Georgia states that the rights and guarantees enlisted in the Constitution does not exclude or limit the presence of other unenumerated rights. This provision is based on the same concept as the 9th Amendment of the United States Constitution, reflecting the Founding Fathers' concerns over the potential constraints imposed by explicitly listed rights. The presented study aims to assess whether the subsequent legal framework established by the 1995 Constitution of Georgia has retained or diminished these foundational principles of human rights' protection. A critical component of this analysis includes the effects of relocating Article 39 from Chapter 2 (dealing with individual rights and liberties) to Chapter 1, which focuses on general constitutional principles. Based on judicial practices related to the 9th Amendment in the US Constitution and the evolving interpretations of Article 39 of the Georgian Constitution by the Constitutional Court of Georgia, the article seeks to illuminate the dynamics of human rights' protection within these constitutional frameworks. The constitutional amendments of 2018 are critically assessed to determine their impact on the legal succession from Article 45 of the 1921 Constitution, and to address the question whether these amendments have led to a regression in the previously established constitutional guarantees on human rights' protection.

Keywords: Constitution of Georgia 1921 (Art.45), Constitution of Georgia 1995 (Art. 39), 9th Amendment US Constitution, human rights' protection, judicial practice, Constitutional Court of Georgia.

Prof. dr Mariam Jikia,
Редовни професор,
Факултет права и међународних односа,
Грузијски технички универзитет у Тбилисију,
Република Грузија

ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА У ТРАНЗИЦИЈИ: НАСЛЕЂЕ ГРУЗИЈСКИХ УСТАВА ИЗ 1921. И 1995. ГОДИНЕ

У раду се разматра развој заштите људских права у Грузији кроз анализу значајних одредби Устава из 1921. и Устава из 1995. године. Члан 45. Устава Демократске Републике Грузије из 1921. године каже да права и слободе експлицитно наведена у Уставу не искључују нити ограничавају постојање других ненаведених права. Ова одредба је заснована на истом концепту као и 9. амандман Устава Сједињених Америчких Држава (САД), који одражава забринутост твораца америчког Устава због могућих ограничења која намећу експлицитно наведена права. Циљ рада је да установи да ли су темељни принципи заштите људских права очувани или урушени у одредбама Устава Републике Грузије из 1995. године. Кључна компонента ове анализе обухвата ефекте измештања члана 39 Устава из 1995. из Поглавља 2 (Основна људска права и слободе) у Поглавље 1 (Општа уставна начела). На основу судске праксе која се односи на 9. амандман Устава САД и судске праксе Уставног суда Грузије која одсликава постепену еволуцију тумачења члана 39 Устава из 1995, ауторка настоји да сагледа динамику заштите људских права у оквирима ових устава. Ауторка, такође, критички сагледава уставне амандмане из 2018. Године, како би се утврдио њихов утицај на правну сукцесију из члана 45. Устава из 1921. године, и дао одговор на питање да ли су амандмани ис 2018. године довели до назадовања раније утврђених уставних гаранција о заштити људских права.

Кључне речи: Устав Грузије 1921 (чл. 45), Устав Грузије 1995 (чл. 39), Устав САД (9. амандман), заштита људских права, судска пракса, Уставни суд Грузије.

Проф. др Искра Акимовска Малетић,
Редовни професор,
Факултет безбедности, Универзитет „Св.
Климент Охридски“ у Битољу,
Република Северна Македонија

UDK: 342.738:004

UDK: 347.121.2:004

DOI: 10.5281/zenodo.15173096

ЗАШТИТА ЛИЧНИХ ПОДАТАКА У ДОБА ДИГИТАЛНЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ – СТАТУС, ИЗАЗОВИ И МОГУЋНОСТИ

У савременим условима, информационе технологије су део нашег друштвеног постојања, а дигитализација постаје суштински део друштва заснованог на новом начину интеракције између људи, компанија и јавног сектора. Дигитална трансформација као процес се све више интензивира, и у том смислу се све више индустрија, као и јавни сектор, трансформишу, у мањој или већој мери. Дигитална трансформација је детаљна процедура која је много више од само имплементације техничких средстава, она захтева нови начин размишљања и деловања на свим нивоима. Данас је прикупљање, чување, обрада и пренос личних података присутно у свакој сфери живота, али је посебно изражено у дигиталној сфери. У том смислу, огроман развој технологије, вештачке интелигенције и *IoT*-а (интернет ствари) истичу се као главни изазови у погледу обезбеђивања приватности и заштите личних података у савременим условима.

У раду се анализира европски правни оквир за заштиту личних података, почевши од првог међународног споразума у овој области, односно Конвенције за заштиту појединаца у погледу аутоматске обраде података о личности, („Конвенција 108“), коју је усвојио Савет Европе. Посебно се анализира Општа регулатива о заштити података (*GDPR*), која успоставља заједничке стандарде у ЕУ. Успостављањем кључних принципа за обраду личних података гарантују се права појединаца. Полазећи од неспорног значаја заштите приватности и личних података, као и усвојене регулативе за њихову примену, поставља се питање да ли се обезбеђује довољна заштита овог значајног права појединаца у савременим условима, и да ли институције и организације могу да је у потпуности имплементирају. У вези са претходним неопходно је да се институције и организације прилагоде, у технолошком и организационом смислу, да преиспитају прикупљање, чување, обраду и пренос података, као и да унапреде начин размишљања и негују културу дигиталне етике.

Кључне речи: заштита личних података, приватност, дигитална трансформација, Конвенција 108, Општа регулатива о заштити података (*GDPR*).

Prof. Iskra Akimovska Maletić, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Security, University “St. Kliment Ohridski” in Bitola,

Republic of North Macedonia

PERSONAL DATA PROTECTION IN THE AGE OF DIGITAL TRANSFORMATION: STATUS, CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

In contemporary conditions, information technologies are part of our social existence, and digitalization is becoming an essential part of society, based on new forms of interaction between people, companies and the public sector. The process of digital transformation is rapidly intensifying. An increasing number of industries and the public sector are being transformed to a lesser or greater extent. Digital transformation is a complex process which entails much more than implementation of technical devices; it requires a new way of thinking and acting at all levels. Today, the collection, storage, processing and transfer of personal data is present in every sphere of life, especially in the digital sphere. In this regard, the huge development of digital technology, artificial intelligence, and IoT (Internet of Things) stand out as the main challenges in terms of ensuring privacy and protection of personal data in contemporary conditions.

The paper analyses the European legal framework for the protection of personal data, starting from the first international agreement in this area, the Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (“Convention 108”), and the General Data Protection Regulation (GDPR), which establishes common standards in the EU. The establishment of key principles for the processing of personal data guarantees the rights of individuals. Given the undeniable importance of privacy and personal data protection, as well as the adopted regulations for their implementation, the question is whether sufficient protection of this important right of individuals is provided in modern conditions, and whether institutions and organizations can fully implement and respect it. In that context, institutions and organizations have to adapt both in technological and organizational terms, to reconsider the collection, storage, processing and transmission of data, to improve the way of thinking and foster a culture of digital ethics.

Keywords: personal data protection, privacy, digital transformation, CoE Convention 108, GDPR.

Проф. др Зорица Вукашиновић Радојичић,
Редовни професор,
Криминалистичко-полицијски универзитет
у Београду,
Република Србија

UDK: 35.082/.087(497.11)(094.5)“2005“

UDK: 35.075-057.91(497.11)(094.5)“2005“

DOI: 10.5281/zenodo.15173516

ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ ОД ДОНОШЕЊА ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА – ИЗАЗОВИ И ЕФЕКТИ ПРИМЕНЕ

Рад има за циљ анализу примене Закона о државним службеницима који је усвојен 2005. године, са освртом на најзначајније измене и савремене тенденције развоја управе. Честе измене Закона указују на бројна ограничења везана за примену законских решења и подзаконских прописа – друштвена, економска, идеолошка, политичка, организациона. До усвајања Закона о државним службеницима 2005. године долази у контексту стратешког опредељења Србије за приступање Европској унији, а Закон је у великој мери био усаглашен са стандардима европског управног простора и позитивно је оцењен од стране Европске комисије и других међународних актера, представника органа и организација државне управе, стручне јавности. Он је на „нов“ начин уредио јединствене принципе рада запослених у државним органима, њихов радноправни положај, правну заштиту, одговорност, као и савремене принципе управљања кадровима. Рад се, такође, бави питањима хармонизације са другим законима, оним којима се уређује положај службеника на локалном нивоу, или у посебним областима рада управе. Иако „револуционаран“, одређена решења Закона, преузета из других правних система, као и појединици принципи „Новог јавног менаџмента“, током две деценије примене Закона, указују на бројна ограничења за њихову ефективну примену. Европска комисија је у годишњим извештајима о напретку указала на проблем политизације и потребу смањења прекомерних овлашћења руководиоца органа приликом пријема кадрова, посебно службеника на положају, као и на проблем нетранспарентности запошљавања у појединим областима рада управе. Систем класификације радних места, систем оцењивања и напредовања, систем плата, систем компетенција, пријем на одређено време, мобилност службеника, управљачка одговорност, питања која су била више пута ревидирана и чије су измене у току. Промене окружења, начина рада, потреба корисника јавних услуга, сугеришу преиспитивање досадашњих и предлагање нових законских решења у складу са традицијом и праксом у домаћем управном систему.

Кључне речи: Закон о државним службеницима, новеле, статус државних службеника, професионализација, европски управни стандарди.

Prof. Zorica Vukašinić Radojičić, LL.D.,

Full Professor,

University of Criminal Investigation and Police Studies in Belgrade,

Republic of Serbia

TWO DECADES SINCE THE ADOPTION OF THE CIVIL SERVANTS ACT: CHALLENGES AND EFFECTS OF IMPLEMENTATION

The paper aims to analyze the implementation of the Civil Servants Act (CA Act), adopted in 2005, with specific reference to the most significant amendments and contemporary trends in the development of administration. Frequent amendments to the CA Act indicate numerous social, economic, ideological, political, organizational limitations related to the implementation of legal solutions and by-laws. The adoption of the CA Act (2005) occurred in the context of Serbia's strategic commitment to joining the European Union. Thus, the CA Act was largely in line with the standards of the European administrative space, and was positively assessed by the European Commission and other international actors, representatives of state administration bodies and organizations, and the professional community. It regulated the uniform principles of work of employees in state bodies, their labor status, legal protection, responsibility, as well as modern principles of personnel management. The paper also discusses the issues of harmonization with other laws, those regulating the position of civil servants at the local level or in special areas of administrative work. Although the CA Act was considered to be “revolutionary” at the time when it was enacted, the past two decades of its application have indicated numerous limitations, particularly in terms of applying individual principles of the “New Public Management” and certain legal solutions which were taken from other legal systems. In its annual progress reports, the European Commission pointed out the problem of politicization and the need to reduce excessive powers of heads of bodies when hiring personnel, as well as the problem of non-transparency of employment in certain areas of administrative work. The provisions concerning job classification system, the evaluation and promotion system, the salary system, the competency system, temporary employment, employee mobility, management responsibility have been revised several times and are subject to ongoing changes.

Keywords: Civil Servants Act, amendments, status of civil servants, professionalization, European administrative standards.

Проф. др Добросав Миловановић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 35.072.6(497.11)

UDK: 355.511.43(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15173228

ОТВОРЕНА ПИТАЊА СИСТЕМА ИНСПЕКЦИЈСКОГ НАДЗОРА

Инспекцијски надзор представља један од кључних послова државне управе. Закон о инспекцијском надзору унео је значајне промене у приступу овој категорији посла. Најпре, уместо на репресивну димензију, тежиште је стављено на превенцију, чиме се стварају претпоставке за квалитетнију заштиту законитости, спречавање, односно смањење потенцијалне штете, као и за мање оптерећење субјеката надзора, нарочито оних који поштују прописе. Такође, у низу инспекција уведена је савремена информационо-комуникациона технологија, нарочито у виду система е-инспектор. Спроведене су бројне обуке у циљу квалитетније примене нових решења и усвајања савремених метода рада. С друге стране, и поред анкета које указују да је побољшана перцепција инспекцијског надзора од стране субјеката над којим се он спроводи, у пракси су видљиве незаконитости и (озбиљне) штетне последице неспровођења или неодговарајућег вршења надзора. Главне препреке делотворнијег, ефикаснијег и економичнијег функционисања система инспекцијског надзора су: непотпуна самосталност инспектора унутар система и у односу на окружење у коме врше своја овлашћења, недовољан број инспектора и њихова неповољна старосна структура, недостатак одређене опреме, непостојање оптималне равнотеже између редовног и ванредног инспекцијског надзора, односно између заштите јавног интереса и статуса разноврсних учесника у поступку инспекцијског надзора. У вези са наведеним у раду се разматрају питања од значаја за статус инспекција, односно лица која обављају инспекцијски надзор, као и унапређења на плану коришћења информационо-комуникационе технологије, вештачке интелигенције и примене организационих решења у циљу повећања ефикасности рада инспекција. Такође, посебна пажња се посвећује Закону о инспекцијском надзору и постојању потребе за његовим прилагођавањем.

Кључне речи: инспекцијски надзор, инспектор, страначка легитимација, е-инспектор, вештачка интелигенција.

Prof. Dobrosav Milovanović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University in Belgrade,
Republic of Serbia

OPEN ISSUES OF THE INSPECTION SYSTEM

Inspection supervision is one of the key tasks of the state administration. The Inspection Supervision Act of the Republic of Serbia has introduced significant changes in the approach to this category of jurisdiction. First, instead of a repressive dimension, the focus has been placed on prevention, which creates the prerequisites for better protection of legality, prevention or reduction of potential damage, and a lower burden on the subjects of supervision, especially those who comply with the regulations. In addition, inspection services have been modernized by introducing modern information and communication technology, especially in the form of the e-inspector system. Numerous trainings have been organized with the aim of ensuring better implementation of new solutions and adoption of modern working methods. On the other hand, despite surveys indicating improvements in the perception of inspection supervision activities by the entities which have been subjected to inspection, in practice, there are visible illegalities and (serious) harmful consequences of non-implementation or inadequate performance of supervision. The main obstacles to a more effective, efficient and economical functioning of the inspection supervision system are: insufficient independence of inspectors within the system and in relation to the environment where they exercise their powers; insufficient number of inspectors and their unfavorable age structure; lack of certain equipment; absence of an optimal balance between regular and extraordinary inspection supervision, as well as between the protection of the public interest and the status of various participants in the inspection supervision procedure. In this context, the paper discusses the issues of importance for the status of inspection services and persons performing inspection supervision, as well as the improvements in the use of information and communication technology, artificial intelligence and the implementation of organizational solutions in order to increase the efficiency of inspection services. Special attention is given to the Inspection Supervision Act and the need to adjust and amend it.

Keywords: inspection supervision, inspector, party standing, e-inspector, artificial intelligence.

Проф. др Дејан Вучетић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 351.712.2:339.137.2(497.11)

UDK: 658.71(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15173536

НОРМАТИВНО-СИСТЕМСКИ МЕХАНИЗМИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ У ПОСТУПЦИМА ЈАВНИХ НАБАВКИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Конкуренција у поступцима јавних набавки у Србији налази се испод европског просека, а значајан број набавки се спроводи са само једним понуђачем. Такав ниво учешћа повећава утрошена јавна средства, подстиче корупцију и увећава неефикасност. Овај рад се бави анализом правних, економских и институционалних механизма за јачање конкуренције приликом спровођења јавних набавки, као што су: квантитативна ограничења, подела великих набавки на партије, подстицаји за мала и средња предузећа (МСП), уклањање баријера за учешће, смањење употребе нетранспарентних поступака и унапређење антикартелских мера. Правна анализа указује да је већина предложених мера сагласна са домаћим и правом Европске уније, изузев мере ограничавања укупне вредности уговора по компанији, која може бити спорна у контексту начела једнаког третмана. Са економског становишта, ове мере подразумевају компромис између постизања ефикасности и подстицања децентрализованог тржишта. На институционалном нивоу, кључни изазови су недовољни капацитети наручилаца, појава фаворизовања и недоследна примена већ важећих правила. Аутор закључује да је неопходан свеобухватан приступ који обједињује примену правно одрживих механизма, јачање надзорних механизма и системску изградњу поверења. Увођење радикалних мера, попут квантитативних ограничења, захтева пажљиву процену правних и економских импликација. Коначно, успех сваке реформе зависи од постојања политичке воље и институционалне одлучности у њеној примени.

Кључне речи: поступци јавних набавки, конкуренција, нормативни механизми, институционални оквир, Република Србија.

Prof. Dejan Vučetić, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University in Niš,

Republic of Serbia

NORMATIVE-SYSTEMIC MECHANISMS FOR IMPROVING COMPETITION IN PUBLIC PROCUREMENT PROCEDURES IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Competition in public procurement procedures in Serbia remains below the European average and a significant number of procurements are carried out with only one bidder. Such limited participation increases public spending, fosters corruption, and heightens inefficiency. This paper analyzes the legal, economic, and institutional mechanisms for strengthening competition in public procurement, including: quantitative restrictions, splitting large procurements into lots, providing incentives for small and medium-sized enterprises (SMEs), removing barriers to participation, reducing the use of non-transparent procedures, and improving anti-cartel measures. Legal analysis indicates that most of the proposed measures are in line with both domestic legislation and EU law, except for the measure that caps the total value of contracts that a single company may receive, which may be controversial in light of the principle of equal treatment. From an economic standpoint, these measures entail a balance between achieving efficiency and fostering a decentralized market. At the institutional level, key challenges include insufficient capacity among contracting authorities, the persistence of favoritism, and inconsistent enforcement of existing regulations. The author concludes that there is a need for a comprehensive approach which combines the application of legally sustainable mechanisms, strengthened oversight, and systematic trust-building. Introducing more radical steps, such as quantitative restrictions, calls for a careful evaluation of legal and economic implications. Ultimately, the success of any reform depends on the presence of political will and the institutional resolve to implement it in practice.

Keywords: public procurement procedures, competition, normative mechanisms, institutional framework, Serbia.

Проф. др Вук Цуцић,
 Ванредни професор,
 Правни факултет, Универзитет у Београду,
 Република Србија

UDK: 35.077.2(497.11)

UDK: 347.952(497.11)

UDK: 342.9(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15166587

ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИВРЕМЕНИХ МЕРА У УПРАВНОМ СПОРУ НА ОСНОВУ ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ

Правило је да тужба којом се оспорава коначни управни акт у управном спору нема одложно дејство. Ипак, чл. 23 Закона о управним споровима – ЗУС (*Службени гласник РС*, бр. 111/2009) предвиђа могућност да се тужилац обрати Управном суду са захтевом за одлагање извршења оспореног управног акта. Посебан значај датој процесној могућности даје чињеница да управни спор, по правилу, траје годинама, те да, у неким случајевима, доношење пресуде након толиког периода не може суштински да заштити тужиоца (нпр. оспоравање одлуке о рангирању кандидата за упис на студије протеком времена постаје беспреметно). Да ли је додељивање одложног дејства тужби на основу чл. 23 ЗУС једина доступна привремена мера у управном спору? Тема излагања је питање да ли је могуће у управном спору тражити од Управног суда да одреди привремену меру на основу Закона о извршењу и обезбеђењу – ЗИО (*Службени гласник РС*, бр. 106/2015, 106/2016, 113/2017, 54/2019, 9/2020 и 10/2023). Да ли се захтев усмерен према туженом, тј. органу који је издао оспорени коначни управни акт може сматрати потраживањем које се може заштити одређивањем привремене мере? Да ли се може подвести под „захтев за утврђење постојања, односно непостојања неког права или правног односа”, у смислу чл. 447, ст. 2 ЗИО? Ако може, које врсте привремених мера би, по својој природи, стајале на располагању тужиоцу и биле примерене управном спору? Да ли би се могло тражити одлагање извршења оспореног акта („забрана извршном дужнику да предузима радње које могу нанети штету извршном повериоцу”, у смислу чл. 460, тач. 3 ЗИО) и / или привремено уређење управне ствари, о којој је одлучено оспореним актом („привремено уређење спорног односа”, у смислу чл. 460, тач. 7 ЗИО)? Под којим условима би то било дозвољено и како се ти услови разликују од оних прописаних у чл. 23 ЗУС? Рад ће покушати да пружи одговор на наведена питања.

Кључне речи: управни спор, привремене мере, одлагање извршења решења, Закон о извршењу и обезбеђењу.

Prof. Vuk Cucić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Republic of Serbia

ISSUANCE OF INTERIM MEASURES IN ADMINISTRATIVE DISPUTE ON THE BASIS OF THE ENFORCEMENT AND SECURITY ACT

As a rule, a lawsuit challenging a final administrative act in an administrative dispute does not have a suspensive effect. Article 23 of the Administrative Disputes Act (ADA) provides for the possibility for the plaintiff to submit a request to the Administrative Court for postponement of the execution of the contested administrative act. This procedural possibility is of particular importance given the fact that administrative disputes, as a rule, last for years, and that, in some cases, issuing a judgment after such a long period cannot substantially protect the plaintiff (e.g., challenging the decision on the ranking of candidates for enrollment in studies becomes meaningless over time). Is granting a suspensive effect to a lawsuit based on Article 23 ADA the only available interim measure in an administrative dispute proceeding?

This paper examines whether it is possible to request the Administrative Court to issue an interim measure in an administrative dispute proceeding on the basis of the Enforcement and Security Act (ESA). Can a request directed at the defendant, i.e. the authority that issued the contested final administrative act, be considered a claim that may be protected by an interim measure? Can it be classified as a “request for determining the existence or non-existence of a right or legal relation” under Article 447 § 2 ESA? If so, what types of interim measures would, by their nature, be available to the plaintiff and be appropriate for administrative dispute? Could a postponement of the execution of the contested act be requested (“prohibition of the enforcement debtor from taking actions that may cause damage to the enforcement creditor” – Art. 460 § 3 ESA) and/or temporary regulation of the administrative matter decided by the contested act (“temporary regulation of the disputed relationship” – Art. 460 § 7 ESA)? Under what conditions would this be permitted, and how do these conditions differ from those prescribed in Article 23 ADA? The author attempts to provide answers to these questions.

Keywords: administrative dispute, interim measures, suspension of execution of administrative acts, Enforcement and Security Act.

Проф. др Милан Рапајић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 342.8

DOI: 10.5281/zenodo.15173546

О ИЗБОРНИМ СИСТЕМИМА

Један од најважнијих елемената изборног система представља расподела мандата. Изборни системи се и називају по једном од система расподеле мандата. У раду се излаже о већинском, пропорционалном и мешовитом изборном систему, односно њиховим предностима и недостацима. Тако, већински систем карактерише избор посланика у малим изборним јединицама, при чему се у свакој изборној јединици, по правилу (уз могуће изузетке), бира само један посланик. Да би био изабран, кандидат мора да освоји већину гласова. Постоје две варијанте већинског система, зависно од тога колика треба да буде та већина. Тако постоје већински систем релативне већине и већински систем апсолутне већине. Пропорционални систем, другачије назван систем сразмерног представништва, прихваћен је у великом броју држава. Овај систем се тако зове из разлога што он осигурава представљеност у парламенту политичких странака и коалиција, пропорционално утицају у бирачком телу. Коначно, мешовити систем тежи да обједини позитивне карактеристике пропорционалног и већинског система, отклањајући истовремено њихове основне слабости. У политичким системима у којима је прихваћен овај изборни систем, део народних представника бира се по начелима већинског система, а део по начелима пропорционалног система. У раду се анализира тип изборног система у Републици Србији, како на локалном, тако и на покрајинском и републичком нивоу, уз предлоге за његову реформу и промене.

Кључне речи: изборни систем, већински систем, пропорционални систем, мешовити систем, изборни систем у Републици Србији, реформа.

Prof. Milan Rapajić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Kragujevac,
Republic of Serbia

ON ELECTORAL SYSTEMS

One of the most important elements of the electoral system is the distribution of mandates. Different types of electoral systems are commonly designated on the basis of distinctive features of the systems of distribution of mandates as majoritarian, proportional and mixed electoral systems. This paper discusses their advantages and disadvantages. The majority system is characterized by the election of deputies in small electoral units where, as a rule (but with possible exceptions), only one deputy is elected in each electoral unit (constituency). In order to be elected, a candidate must win a majority of votes. Depending on how large the majority should be, there are two variants of the majority system: the majority system of relative majority and the majority system of absolute majority. The proportional system has been accepted in a large number of countries. It is also called the system of proportional representation because it ensures the representation in parliament of political parties and coalitions, proportional to their influence in the electorate. The mixed electoral system seeks to combine the positive characteristics of the proportional and majoritarian systems, while eliminating their basic weaknesses. In the political systems where this electoral system is adopted, some people's representatives are elected in line with the principles of the majority system, and some representatives are elected according to the principles of the proportional system. The paper analyzes the type of electoral system in the Republic of Serbia, at the local, provincial and national levels, and offers proposals for its reform and changes.

Keywords: electoral system, majority system, proportional system, mixed system, electoral system in Serbia, reform.

*Проф. др Милош Прица,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија*

UDK: 342

UDK: 347

DOI: 10.5281/zenodo.15166016

НОВ ПОГЛЕД НА ПИТАЊЕ РАЗЛИКОВАЊА ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ ПРАВА

Наше гледиште о разликовању јавног и приватног права засновано је на правном карактеру правних интереса и правотворачких извора. Правна држава је први повесни тип државе у чијем се правном поретку може уочити разлика између јавног интереса као релационе категорије и општег интереса као супстанцијалне категорије, а то значи да општи интерес није унапред претежнији у односу на друге облике правних интереса, већ је претежнији само када се установи да је у јавном интересу. Између јавног интереса, општег интереса и приватног интереса влада суштинска разлика. Општи интереси представљају динамичке изразе општег добра, док под приватним интересима подразумевамо динамичке изразе индивидуалних правних добара субјеката правног поретка. За разлику од општих и приватних интереса као супстанцијалних категорија, јавни интерес има релациони карактер и служи уређивању односа између правних интереса као супстанцијалних категорија. Правни режими заступљени у правном поретку разликују се према својој садржини, а то што у поретку правне државе постоји мноштво правних режима у ствари подразумева да се садржина јавног интереса утврђује према односу између правних добара и интереса као супстанцијалних категорија, следствено чему и постоје различите области правног поретка. Поврх тога, у поретку правне државе заступљени су различити правотворачки извори (политичка оцена целисходности, управна оцена целисходности, слободна воља и разумска интерпретација правних правила и правних принципа). Правотворачки извори сачињавају унутарњу концепцију правних аката и радњи у правном поретку и уистину представљају материјалне изворе права на страни субјеката правног поретка. Полазећи од правних интереса и правотворачких извора, основано је разликовати императивно јавно право, аутономно јавно право и приватно право. Императивно јавно право подразумева безусловно важење општег и јавног интереса са разумском интерпретацијом или оценом целисходности као правотворачким изворима. Аутономном јавном праву својствено је важење јавног интереса који се подвргава слободној вољи као правотворачком извору, док је приватно право важење приватног интереса и слободне воље у апсолутном смислу. Разликовање јавног и приватног права биће размотрено из угла правне науке и правне свести, са мноштвом примера из различитих области правног поретка.

Кључне речи: правни интереси, правотворачки извори, императивно јавно право, аутономно јавно право, приватно право.

Prof. Miloš Prica, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

A NEW VIEW ON THE DISTINCTION BETWEEN PUBLIC AND PRIVATE LAW

The author's view on the distinction between public and private law is based on the legal nature of legal interests and law-making sources. The state of law (*rechtsstaat*) is the first historical type of a legal state in whose legal order we may observe the difference between the public interest as a relational category and the general interest as a substantive category. It means that a general interest is not *a priori* predominant in relation to other forms of legal interests but that it is prevalent only when it is established that a general interest is in the public interest. There is an essential difference between the public interest, the general interest and the private interest. General interests are dynamic expressions of the common good, while private interests are dynamic expressions of individual legal goods of the subjects of the legal order. Unlike general and private interests as substantive categories, public interests have a relational character and serve to regulate the relations between legal interests as substantive categories. Legal regimes in the legal order differ in terms of content. The fact that there are many legal regimes in a state of law actually implies that the content of the public interest is determined according to the relationship between legal goods and interests as substantive categories, as a result of which there are different areas of the legal order. Additionally, in the legal order of a state of law, there are different law-making sources (political assessment of expediency, administrative assessment of expediency, free will, and rational interpretation of legal rules and legal principles). Law-making sources constitute the internal conception of legal acts and actions in the legal order; they are indeed the substantive sources of law pertaining to the subjects of the legal order. Starting from legal interests and law-making sources, it is justified to distinguish between *imperative public law*, *autonomous public law* and *private law*. Imperative public law implies the unconditional validity of the general and public interest accompanied by rational interpretation or assessment of expediency as law-making sources. Autonomous public law entails the validity of the public interest that is subject to free will as a law-making source, while private law entails the validity of the private interest and free will in the absolute sense. In this paper, the distinction between public and private law will be considered from the perspective of legal science and legal consciousness, including numerous examples from different areas of the legal order.

Keywords: legal interests, law-making sources, imperative public law, autonomous public law, private law.

Doc. Monika Strus-Wołos, PhD,
Assistant Professor,
Allerhand Institute, Warsaw,
Republic of Poland

UDK: 341.231.14-056.26/.36

UDK: 341.24-056.26/.36

UDK: 342.7-056.26/.36(438)

DOI: 10.5281/zenodo.15166731

IMPLEMENTING ARTICLE 13 OF THE CRPD AS A TOOL AGAINST SOCIAL EXCLUSION IN THE FIELD OF JUSTICE

Academia distinguishes three planes of analysis of social exclusion: cultural, structural and conflictual. In the conflict plane, the basis of exclusion is a conflict of interest that causes interest groups to maximise benefits by excluding other groups from the distribution. Closely related to respect for the principles of equality and equity is the interest of researchers in the phenomenon of social disadvantage, which particularly affects two groups: the poor and people with disabilities. The principle of equality also covers the area of equal access to justice. The exclusion of persons with disabilities in this area is to be countered by Article 13 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), which explicitly envisages that States shall ensure effective access to justice for person with disabilities on an equal basis with others, including through procedural and age-appropriate accommodations, in order to facilitate effective participation in all legal proceedings. The paper is intended to provide an insight into the degree of implementation of Article 13 of the CRPD in some countries and the most interesting solutions introduced by some countries to ensure access to justice. The author will also present the results of research conducted in Poland on the judges and lawyers' perceptions of people with mental or intellectual disabilities.

Keywords: disability, social exclusion, access to justice, procedural adjustments, Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

Doc. dr Monika Strus-Vołos,
Доцент,
Алерханд институт, Варшава,
Република Пољска

ПРИМЕНА ЧЛАНА 13. КОНВЕНЦИЈЕ О ПРАВИМА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ КАО ИНСТРУМЕНТА ПРОТИВ СОЦИЈАЛНЕ ЕКСКЛУЗИЈЕ У ОБЛАСТИ ПРАВОСУЂА

У академском дискурсу постоје три нивоа анализе социјалне ексклузије: културни, структурални и конфликтни. У оквиру социјалне ексклузије засноване на конфликту, основа искључења је сукоб интереса који доводи до тога да одређене интересне групе максимизирају своју корист или добит искључујући друге групе из дистрибутивног процеса. Осим поштовања принципа једнакости и правичности постоји велико интересовање истраживача за феномен социјалне угрожености, који посебно погађа две групе: сиромашне и особе са инвалидитетом. Принцип једнакости је од изузетне важности у области једнаког приступа правди. Члан 13. Конвенције о правима особа са инвалидитетом (*UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006*) прописује обавезу држава уговорница да особама са инвалидитетом обезбеде ефикасан приступ правди на равноправној основи са другим лицима, у складу са свим процедурама и старосном добу, како би им се олакшало ефикасно учешће у свим судским поступцима. Рад има за циљ да пружи увид у степен примене члана 13. Конвенције о правима особа са инвалидитетом у појединим земљама, као и најзанимљивија решења за обезбеђивање приступа правди. Ауторка ће, такође, представити резултате истраживања спроведеног у Пољској о перцепцији судија и адвоката о особама са менталним или интелектуалним инвалидитетом.

Кључне речи: инвалидитет, социјална искљученост, приступ правди, прилагођена процедура, Конвенција о правима особа са инвалидитетом.

*Доц. др Борислав Галић,
Доцент,
Департман за правне науке, Државни
универзитет у Новом Пазару,
Република Србија*

UDK: 502.1:316.48

UDK: 349.6

DOI: 10.5281/zenodo.15172124

НЕ(ОСТВАРИВАЊЕ) УСТАВОМ ЗАГАРАНТОВАНОГ ПРАВА НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ У ПЕРИОДУ ДРУШТВЕНИХ КОНФЛИКАТА

Здрава животна средина је предуслов и за здравље, као основну људску вредност, која је такође заштићена уставна категорија. У периоду друштвених конфликта сва права, па и она најзначајнија, која се управо из тог разлога и гарантују уставом, се теже остварују, јер друштвена криза се одражава на све аспекте друштвеног живота, а не само на она питања која су непосредни узроци и поводи и генератори конфликта. Посебан проблем сваког друштва је ситуација поларизације око најважнијих питања која се тичу свих грађана, а таква питања су еколошка питања, јер лоше негативне последице загађења и штете учињене животној средини погађају све и немогуће их је избећи. И сама опасност у виду настанка штете, када су у питању фундаментална права, довољан су разлог за повећану позорност свих друштвених чинилаца и често изазивају потенцијалне друштвене конфликте, као што је случај који се односи на налазишта руде литијума и различита гледишта и конфликте који су се поводом тога појавили. Примена права у конфликтним ситуацијама је императив, јер у супротном случају решавање кризе се сели на ванинституционални терен који са собом носи посебне ризике и продубљује и усложњава већ поларизоване позиције друштвених чинилаца.

Кључне речи: заштита животне средине, друштвени конфликт, примена закона, устав, решење кризе.

Doc. Borislav Galić, LL.D.,

Assistant Professor,

Department of Legal Sciences, State University in Novi Pazar,

Republic of Serbia

(NON)EXERCISING THE CONSTITUTIONALLY GUARANTEED RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT IN PERIODS OF SOCIAL CONFLICTS

A healthy environment is a prerequisite for health, as a basic human value and a constitutionally protected right. In periods of social conflicts, all rights which are guaranteed by the Constitution are more difficult to exercise because the social crisis affects all aspects of social life, and not only those issues that are the direct causes, triggers and generators of conflicts. In every society, a special problem is the situation of polarization around the most important issues that concern all citizens. Environmental issues cause serious concerns because the negative consequences of pollution and damage to the environment affect every individual and cannot be avoided. When it comes to fundamental rights, the very danger of possible environmental damage is a sufficient reason for increased vigilance of all social actors because environmental issues may generate social conflicts. Such is the case related to lithium ore deposits, which has given rise to different viewpoints and social conflicts. The application of law in conflict situations is imperative; otherwise, the crisis resolution shifts to a non-institutional terrain, which brings about special risks and further complicates the polarized positions of social actors.

Keywords: environmental protection, social conflict, application of law, constitution, crisis resolution.

Др Мијодраг Радојевић,
Научни сарадник,
Институт за политичке студије, Београд,

UDK: 321.7:352

UDK: 342.571:321.7

UDK: 342.573:321.7

Др Петар Матић,
Научни сарадник,
Институт за политичке студије, Београд,
Република Србија

DOI: 10.5281/zenodo.15172442

ЗБОР КАО ОБЛИК НЕПОСРЕДНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ У ЛОКАЛНОЈ САМОУПРАВИ

Афирмација непосредне демократије у савременим правним системима једна је од најконтроверзнијих тема у научним круговима и политичкој пракси. Иако су очигледни недостаци директне демократије, њене присталице сматрају да доприноси повећању легитимности и отклањању конфликта у друштву, кориговању слабости представничког система, нарочито кроз унапређење законодавног процеса и повећања одговорности носилаца власти. Осим референдума и грађанске иницијативе, зборови грађана су типичан облик директног учешћа грађана у власти, уобичајен у локалним заједницама. Тренд јачања праксе ове делиберативне форме демократије у неким земљама супротставља се представи о томе да се ради о анахроном и атрофираном механизму директне демократије. У Републици Србији зборови се јављају и као неформални и алтернативни механизам доношења одлука у локалним срединама. Због тога, у истраживању се преиспитује правни оквир и друштвене претпоставке директне демократије и зборова у упоредним правним системима.

Кључне речи: збор, директна демократија, референдум, народна иницијатива, делиберативна демократија, представнички систем, локална самоуправа, јединице локалне самоуправе.

Mijodrag Radojević, LL.D.,
Research Associate,
Institute of Political Studies, Belgrade,

Petar Matić, LL.D.,
Research Associate,
Institute of Political Studies, Belgrade,
Republic of Serbia

CITIZENS' ASSEMBLY AS A FORM OF DIRECT DEMOCRACY IN LOCAL SELF-GOVERNMENT

The affirmation of direct democracy in contemporary legal systems is one of the most controversial topics in scientific circles and political practice. Despite the evident shortcomings of direct democracy, its supporters believe that it contributes to increasing legitimacy and eliminating conflicts in society, correcting the drawbacks of the representative system, especially by improving the legislative process and increasing the accountability of power holders. In addition to referendums and citizens' initiatives, citizens' assemblies are a typical form of direct citizens' participation in governance, which is common in local communities. The trend of strengthening the practice of this deliberative form of democracy in some countries is contrary to the perception that it is an anachronistic and atrophied mechanism of direct democracy. In the Republic of Serbia, citizens' assemblies also emerge as an informal and alternative decision-making mechanism in local communities. In light of these developments, the author examines the legal framework and social assumptions of direct democracy and citizens' assemblies in comparative law systems.

Keywords: citizens' assemblies, direct democracy, referendum, deliberative form of democracy, representative system, local self-government, units of local self-government.

Доц. др Наташа Рајић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 342.573:342.511(497.11)“2024/2025“

UDK: 316.48(497.11)“2024/2025“

UDK: 323.2(497.11)“2024/2025“

DOI: 10.5281/zenodo.15173572

РЕФЕРЕНДУМ КАО ПРАВНИ МЕХАНИЗАМ РЕШАВАЊА ДРУШТВЕНИХ СУКОБА

Референдум представља правно уређен облик изјашњавања грађана на одређена, често осетљива питања у друштву. Домет референдума, као правног механизма решавања друштвених конфликта, опредељен је, пре свега, његовим нормативним концептом. Овај концепт, између осталог, укључује врсте референдума као и питања која могу бити упућена бирачима на референдуму (односно искључује питања која то не могу бити). Компаративна уставна пракса даје примере референдумских питања уско повезаних са остваривањем права и слобода припадника мањинских група у друштву. Таква изузетно осетљива питања могу бити праћена наглашеним друштвеним тензијама. Штавише, резултати референдумског изјашњавања о овим питањима могу представљати потенцијално жариште друштвених сукоба, имајући у виду примену правила већине у референдумском одлучивању. Стога се допуштеност таквих референдумских питања нужно мора разматрати у контексту уставних гаранција људских права и слобода као и принципа по којима се она остварују. Најснажније институционалне гаранције, у том смислу, пружају уставни системи у којима је уставни суд овлашћен да испитује допуштеност референдумског одлучивања.

Питање одржавања саветодавног референдума појавило се у сасвим специфичном контексту у актуелној политичкој пракси Републике Србије – у контексту провере легитимитета носиоца функције председника Републике. Ово питање се отворило у амбијенту изражене друштвене и политичке кризе. У раду се могућност одржавања таквог референдума сагледава у контексту општих правила о провери легитимитета изабраних носилаца јавних функција, као и уставних одредби којима се уређује престанак мандата председника Републике.

Кључне речи: референдум, друштвени сукоби, политичка пракса, саветодавни референдум, Србија.

Doc. Nataša Rajić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University in Novi Sad,
Republic of Serbia

REFERENDUM AS A LEGAL MECHANISM OF RESOLVING SOCIAL CONFLICTS

A referendum is a legally formalized mechanism through which voters can express their views on certain, often sensitive, social issues. The scope of referendum, as a legal mechanism of resolving social conflicts, is primarily determined by its normative concept. Among other aspects, this concept includes the types of referendums as well as the types of questions that voters may or may not be asked in a referendum. Comparative constitutional practice provides examples of referendum questions closely related to exercising the rights and freedoms of the members of minority groups within the society. Such highly sensitive issues can be accompanied by pronounced social tensions. Moreover, given the application of the majority rule in decision-making, the referendum results on these matters may serve as potential focal points for social conflict. Therefore, the permissibility of such referendum questions must necessarily be considered in the context of constitutional guarantees on human rights and freedoms, as well as the principles governing their exercise. In this regard, the strongest institutional guarantees are provided by constitutional systems where the constitutional court has the authority to assess the permissibility of referendum decision-making.

The issue of holding an advisory referendum has emerged in a highly specific context of pronounced social and political crisis generated by the current political practice of the Republic of Serbia, i.e. in the context of assessing the legitimacy of the office holder serving as the President of the Republic. This paper examines the possibility of holding such a referendum within the framework of general rules on verifying the legitimacy of elected holders of public offices, as well as the constitutional provisions governing the termination of the President's mandate.

Keywords: referendum, social conflicts, political practice, advisory referendum, Serbia.

Др Брано Хаџи Стевић,
 Асистент са докторатом,
 Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву,
 Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 342.4:177.1.026.4

UDK: 351.754:17(497.4)

UDK: 342.7

DOI: 10.5281/zenodo.15166974

УСТАВНОСУДСКА ЗАШТИТА ЉУДСКОГ ДОСТОЈАНСТВА: (НЕ)ПРАВНОСТ АРГУМЕНТАЦИЈЕ

Људско достојанство представља једно од најважнијих уставом гарантованих људских права, а може да се поима и као мета-принцип из ког се изводе друга права. Оно се тиче поштовања сваког појединца само зато што је човек. Иако прокламовање људског достојанства има (уставно)правну форму, садржина овог (суштински спорног) појма је морално-политичка, а тиме је отежано правно аргументовање одлука о кршењу људског достојанства. Сматра се да конкретни случајеви омогућују да судови садржински обогате овај појам, а тако је 2011. године Уставни суд Словеније (УСС) одлучио да је неуставан назив љубљанске улице назване по бившем председнику СФРЈ, јер крши људско достојанство. УСС наглашава да његов циљ, као чувара уставних вредности, није „преиспитивање личности и појединих поступака“ бившег председника, нити „историјски преглед чињеница и околности“, али читањем одлуке се не стиче тај утисак, јер обилује вредносним ставовима. Полазишта УСС су исказивање вредносног дисконтинуитета са СФРЈ (која није била правна држава) и позиционирање људског достојанства „као темељне вредности и полазишта“ словеначког правно-политичког система. Људско достојанство у словеначком поретку је главна смерница државног функционисања и индикатор истинске демократије. Назив улице има симболички значај, јер наглашава „значај важних историјских догађаја или историјских личности“ и то је „јавно признање њиховог рада, достигнућа или вредности које су подстицали“. Ако би назив улице остао непромењен, истиче УСС, то би јавност могла да доживи као „званичну подршку бившем комунистичком режиму“, чији председник није само симбол ослобођења територија него и „послератног тоталитарног комунистичког режима“ који је „грубо кршио људска права“. Акт љубљанских власти се „објективно мора схватити као облик признања бившем недемократском режиму“, а сврха словеначког устава да „спречи сваки покушај рестаурације тоталитарног режима“.

Кључне речи: људско достојанство, уставне вредности, уставни суд, назив улице, правно аргументовање, тоталитарни режим.

Brano Hadži Stević, LL.D.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University in East Sarajevo,

Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

CONSTITUTIONAL COURT PROTECTION OF HUMAN DIGNITY: (NON-)LEGALITY OF ARGUMENTATION

Human dignity is one of the most important constitutionally guaranteed human rights, and it can also be understood as a meta-principle from which other rights are derived. It concerns the respect for every individual simply because he/she is human. Although the proclamation of human dignity has a (constitutional) legal form, the content of this (essentially contested) concept is moral and political, which makes it difficult to provide legal argumentation on decisions concerning the violation of human dignity. Concrete cases allow courts to enrich the content of this concept. Thus, in 2011, the Constitutional Court of Slovenia (CCS) decided that the name of a Ljubljana street named after the former SFRY president was unconstitutional because it violated human dignity. The CCS emphasized that its goal, as the guardian of constitutional values, is not to “examine the personality and individual actions” of the former president, nor to provide “a historical review of facts and circumstances”, which cannot be concluded from the CCS ruling because it abounds with value-based judgments. The CCS starting points were the expression of value-based discontinuity with the SFRY (which was not a state governed by the rule of law) and the positioning of human dignity “as a fundamental value and a starting point” of the Slovenian legal and political system. In the Slovenian legal order, human dignity is the primary guideline for the functioning of the state and an indicator of true democracy. The street name has a symbolic importance because it emphasizes “the significance of important historical events or historical figures” and implies “a public recognition of their work, achievements, or the values they encouraged”. As noted by the CCS, if the street name were to remain unchanged, the public could perceive it as “official support for the former communist regime”, whose president is not only a symbol of the liberation of territories but also of the “post-war totalitarian communist regime” that “grossly violated human rights”. Thus, the act of the Ljubljana authorities “must be objectively understood as a form of recognition of the former undemocratic regime”, whereas the purpose of the Slovenian Constitution is to “prevent any attempt to restore a totalitarian regime”.

Keywords: human dignity, constitutional values, constitutional court, street name, legal argumentation, totalitarian regime.

Анђела Нићифоровић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини

са привременим седиштем у Косовској Митровици,

Република Србија

UDK: 347.956:342.565.2(497.11)

UDK: 342.7(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15173577

ПРЕДМЕТ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Позиционирање људских права у савременој уставности на место основних уставних вредности имало је за резултат настанак средства путем којег су грађани добили прилику да учествују у обезбеђивању функционисања свих јавних власти у границама објективног права, тј. устава и покрену поступак пред уставним судом ради касирања свих аката јавних власти којима се повређују њихова уставом гарантована права. У уставни систем Републике Србије то средство, оличено у уставној жалби, уведено је Уставом из 2006. године. Уставну жалбу карактерише неколико конститутивних обележја, међу којима је и њен предмет. Сходно томе, у раду се, након кратког осврта на појам и настанак уставне жалбе, наводе акти и радње против којих уставна жалба може бити изјављена. С обзиром на то да се као најчешћи предмет уставне жалбе јављају судске одлуке, а тиме неретко доводи у питање однос Уставног суда и редовних судова, аутор анализира овај однос узимањем у обзир мишљења бројних конституционалиста, Уставног суда, али и уставних промена до којих је дошло 2022. године. Како је уставна жалба један од механизма уставносудске заштите људских права, последњи део рада посвећен је правима која су предмет заштите уставне жалбе.

Кључне речи: уставна жалба, судске одлуке, Уставни суд, заштита људских права.

Anđela Nićiforović, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

THE SUBJECT MATTER OF CONSTITUTIONAL COMPLAINT IN THE REPUBLIC OF SERBIA

In contemporary constitutionalism, human rights are recognized as the fundamental constitutional values. In line with the Constitution and the applicable law, citizens have the opportunity to participate in ensuring the functioning of all public authorities, and to initiate proceedings before the Constitutional Court to quash all acts of public authorities that violate their constitutionally guaranteed rights. In the Republic of Serbia, the legal instrument for instituting such proceedings before the Constitutional Court is the constitutional complaint, which was introduced in the Serbian constitutional system by the 2006 Constitution of the Republic of Serbia. The constitutional complaint has several constitutive features, including the subject matter of complaint. This paper first briefly presents the concept and origin of a constitutional complaint, and lists the acts and actions against which may be the subject matter for filing a constitutional complaint. Given that the most common subject matter of constitutional complaints are court decisions, it often calls into question the relationship between the Constitutional Court and regular courts. The author analyzes this relationship by taking into account the opinions of numerous constitutionalists and the Constitutional Court, as well as the constitutional amendments that occurred in 2022. Considering that the constitutional complaint is one of the mechanisms of constitutional protection of human rights, the last part of the paper focuses on the rights that are the subject matter of protection in constitutional complaints.

Keywords: constitutional complaint, court decisions, Constitutional Court, protection of human rights.

Марко Видачек,
 Докторанд,
 Факултет за безбедност, Универзитет
 „Климент Охридски“ у Битољу,

UDK: 342.7:628.1

UDK: 342.7:[502.171:546.12

UDK: 349.6

DOI: 10.5281/zenodo.15173272

Проф. др Марија Ристовска,
 Редовни професор,
 Правни факултет „Јустинијан Први“, Универзитет
 „Св. Кирило и Методије“ у Скопљу,

Ружица Кијевчанин,
 Асистент,
 Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
 Република Србија

ПРАВО НА ВОДУ КАО MATERIA CONSTITUTIONIS У ПРАВЦУ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУШТВЕНИХ КОНФЛИКАТА

Вода као незаобилазни ресурс људског живота и историје, као неоспорни симбол из митологије и религије, као *casus belli* за прве сукобе и ратове, предмет је овог рада који се бави њеном конституционализацијом у правцу превенције друштвених конфликта. Појавом еколошких проблема и катастрофа, које остављају разорне последице по живот људи и животну средину, долази до снажног оснивања еколошких покрета који заговарају право на животну средину као људско право, а тиме и право на воду. Ако је право на животну средину већ дубоко али непотпуно уграђено у уставно право, онда се сасвим рационално поставља питање – да ли је следеће право на воду? Ако је заиста сизифовски изазов замислити живот без воде, било ментално или уметнички, онда је подједнако, ако не и већи изазов како ово право правилно регулисати у уставима земаља. Група аутора се у почетку осврће на прве историјске конфликте око воде и водних ресурса, а затим износи најзначајнија правна тумачења воде и права на воду. У раду је дат преглед права на воду на међународном плану, а затим се приступа питању уставног односа према овом праву и потенцијалним дилемама око регулисања, у циљу обезбеђивања највишег степена правне заштите и афирмације. Анализа оваквог уставног приступа овом праву омогућиће лакше утврђивање трендова и перспектива уставног права, а пре свега зеленог конституционализма.

Кључне речи: право на воду, уставно право, конституционализација, друштвени конфликт, животна средина, право животне средине.

Marko Vidaček, LL.M.,

PhD Candidate,

Faculty of Security, University „St. Kliment Ohridski“ in Bitola,

Prof. Marika Ristovska, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law “Iustinianus Primus”, University

“Ss. Cyril and Methodius” in Skopje,

Republic of North Macedonia,

Ružica Kiječanić,

Asistent,

Faculty of Law, University in Kragujevac,

Republic of Serbia

THE RIGHT TO WATER AS MATERIA CONSTITUTIONIS AIMED AT PREVENTING SOCIAL CONFLICTS

The subject matter of this paper is water as an indispensable resource of human life and history, as an indisputable symbol from mythology and religion, and as a *casus belli* for the first conflicts and wars. The paper explores the issue of its constitutionalization for the purpose of preventing social conflicts. The emergence of environmental problems and disasters, which have devastating consequences for human life and the environment, has led to the establishment of environmental movements that advocate the right to the environment as a human right, which includes the right to water. If the right to the environment is already deeply but incomprehensively embedded in constitutional law, we may pose a rational question: is the right to water next in line? If it is truly a Sisyphean challenge to imagine life without water, whether mentally or artistically, the proper regulation of this right in the national constitutions is an equal, if not greater, challenge. The author of this paper first provides a historical overview of the first historical conflicts over water and water resources, and presents the most significant legal interpretations on water and the right to water. Then, the paper provides an overview of the right to water at the international level, and examines the issue of the constitutional relationship to the right to water and potential dilemmas regarding its regulation for the purpose of ensuring the highest level of legal protection and affirmation of this right. The analysis of the constitutional approach to this right will enable to determine the trends and prospects in constitutional law and, above all, the principles of green constitutionalism.

Keywords: right to water, constitutional law, constitutionalization, social conflict, environment, environmental law.

СЕСИЈА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО

CIVIL LAW SESSION

Prof. Tadeusz Zembrzusi, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law and Administration, University of Warsaw,
Republic of Poland

UDK: 061.2:347.9(438)

UDK: 342.7(438)

DOI: 10.5281/zenodo.15165967

PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS (NGOS) IN JUDICIAL DISPUTES IN POLAND

Pursuant to Article 11 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (opened for signature in Rome on 4th November 1950), everyone has the right to the freedom of peaceful assembly and freedom of association for the protection of their interests. Judicial proceedings are much more than implements designed to resolve bilateral disputes arising from private law; they also apply to circumstances wherein societal and public interests are of major importance. The ever-changing systemic, political, social and economic realities are conducive to a search for answers to the question concerning the justifiability and scope of non-governmental organisations (NGOs) joining judicial civil law proceedings. The above applies i.a. to foundations and associations – non-profit entities operating with intent to protect shared interests of associating organisations.

According to Article 8 of the Polish Code of Civil Procedure, non-governmental organisations may initiate or join ongoing proceedings, with intent to protect civic rights and in cases specified under the law (e.g. in environmental protection, consumer protection, or industrial property protection cases). In some cases, these entities may also act as attorneys (plenipotentiaries) *ad litem*. Even if not joining judicial proceedings outright, non-governmental organisations can also be authorised to express opinions essential to cases at hand. The process of seeking an optimum model for direct third party participation in proceedings designed to resolve social conflicts must tie in with the adopted judicial process model. It should further account for the role and importance of the principle of availability (disposability), which may be interpreted and assessed differently in individual countries. The need to interfere with individual autonomy in order to protect the “public good” will have to be identified and considered.

Keywords: public interest, judicial proceedings, model of third-party participation in judicial proceedings, non-governmental organisations (NGOs).

Prof. dr Tadeusz Zembrzuski,

Редовни професор,

Факултет права и администрације, Универзитет у Варшави,

Република Пољска

УЧЕШЋЕ НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА (НВО) У СУДСКИМ СПОРОВИМА У ПОЉСКОЈ

У складу са чланом 11. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (1950), свако има право на мирно окупљање и слободу удруживања ради заштите својих интереса. Судски поступци су много више од средства за решавање билатералних спорова који произилазе из приватноправних односа, јер се поступци покрећу и у околностима када се ради о друштвеним и јавним интересима од изузетне важности. Променљиве системске, политичке, друштвене и економске околности прикладан су терен за преиспитивање оправданости и обима укључивања невладиних организација (НВО) у парнични поступак, као и непрофитних удружења и фондација које штите заједничке интересе удружених субјеката.

Према члану 8. Законика о грађанском поступку Републике Пољске, невладина организација може покренути или се придружити парничном поступку који је у току, у циљу заштите грађанских права у случајевима који су прописани законом (нпр. заштите животне средине, заштите потрошача, или заштите индустријске својине). У неким случајевима, ови субјекти могу деловати и као адвокати (пунномоћници) *ad litem*. Уколико нису директно укључене у судски поступак, невладине организације, такође, могу бити овлашћене да дају мишљења која су битна за предмет спора. Потрага за оптималним моделом директног учешћа трећих лица у судским поступцима за решавање друштвених сукоба мора бити повезана се већ усвојеним моделом судског поступка. У том процесу, требало би, такође, узети у обзир улогу и значај принципа доступности (расположивости), који може бити предмет различитих тумачења и слободне судске процене у разним земљама. Такође, мора се идентификовати и размотрити потреба за мешањем у индивидуалну аутономију ради заштите „јавног добра“.

Кључне речи: јавни интерес, судски поступак, модел учешћа трећих лица у судским поступцима, невладине организације (НВО).

Prof. dr Slađana Aras Kramar,
Redovni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Zagrebu,
Republika Hrvatska

UDK: 347.921-053.2:[347.635/645.01(497.5)

UDK: 342.7-053.2:347.6(497.5):340.5(4)

UDK: 347.133.4:347.64(497.5)

DOI: 10.5281/zenodo.15166996

DIJETE U SPORU O RODITELJSKOJ SKRBI: JESU LI PARTICIPATIVNA PRAVA SHVAĆENA OZBILJNO?

Položaj djeteta sve je značajniji u međunarodnim i europskim okvirima. Shvaćanja o djetinjstvu izmijenila su se donošenjem Konvencije o pravima djeteta, općim komentarima te preporukama Odbora za prava djeteta. Promatrajući participativna prava djece u sklopu pravosuđa, zaokret su učinile i Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci. U radu se analiziraju metode ostvarivanja prava djeteta na izražavanje mišljenja u hrvatskom kontekstu, uspoređujući ih s međunarodnim i europskim standardima te metodama i praksom drugih europskih poredbenopravnih sustava. U tom sklopu raspravlja se i o pravu djeteta na posebnog zastupnika u sporu o roditeljskoj skrbi. Pokušava se odgovoriti na načelno teorijsko ali i implementacijsko-praktično pitanje: što zastupa posebni skrbnik djeteta – najbolji interes ili mišljenje djeteta? U posljednjem dijelu rada sadržana je sumarna sinteza glavnih rezultata istraživanja te određene projekcije *pro futuro* koje su, u prvom redu, relevantne za hrvatski pravni sustav, ali posljedično, i za one pravne sustave koji teže k pravosuđu prilagođenom djeci. Polazeći od poredbenopravnih istraživanja koja pokazuju da su djeca često marginalizirana zagovaranjem načela najboljeg interesa djeteta, autor naglašava da bi se uz ostvarivanje tog načela, trebalo djetetu osigurati jamstvo da će se njegovo mišljenje izravno prezentirati sudu.

Ključne reči: pravo na izražavanje mišljenja, načelo najboljeg interesa djeteta, zastupnik, sud, dijete, postupak, hrvatsko pravo.

Prof. Slađana Aras Kramar, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University in Zagreb,

Republic of Croatia

CHILD IN PARENTAL CARE DISPUTES: ARE PARTICIPATION RIGHTS TAKEN SERIOUSLY?

The position of the child is increasingly important in international and European contexts. Conceptions about childhood have changed with the adoption of the Convention on the Rights of the Child, and general comments and recommendations of the Committee on the Rights of the Child. Observing the participation rights of children within the judiciary, the turning point were the Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice. The paper analyses the methods of exercising the child's right to express his/her opinion in the Croatian context, comparing them with International and European standards and the methods and practices of other European comparative law systems. Within this framework, the child's right to a special representative in a parental custody dispute is also discussed. An attempt is made to answer the fundamental theoretical but also implementation-practical question: what does the special guardian of the child actually represent – the best interest or the opinion of the child? The last part of the paper contains a summary synthesis of the main research results and certain projections for the future which are primarily relevant for the Croatian legal system but may also be appropriate for the legal systems striving for child-friendly justice. The comparative law research shows that children are often marginalized by advocating the principle of the best interest of the child. In addition to the implementation of this principle, the author emphasizes that the child should be provided with a guarantee that his/her opinion would be directly presented to the court.

Keywords: right to express opinion, principle of the best interest of the child, representative, court, child, procedure, Croatian law.

Prof. dr iur. Dubravka Klasiček,
Redovni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,
Republika Hrvatska

UDK: 347.67:004.63
UDK: 004.738.5:347.189
UDK: 347.65/.68:[005.92:004.63
DOI: 10.5281/zenodo.15173290

ELEKTRONIČKE OPORUKE: NA RASKRIŽJU IZMEĐU STROGOG FORMALIZMA I POTREBA SUVREMENOG DRUŠTVA

Oporuka je u cijelom svijetu jedan od najformalnijih pravnih poslova. Kao u rimskom pravu, i danas se traži da oporuka bude u pisanom obliku, sastavljena u prisustvu svjedoka i / ili nekog javnog tijela. Oporuke koje nisu sklopljene u zakonom propisanom obliku, bit će nevaljane. Unatoč tome, već se dulje vrijeme u svijetu raspravlja o mogućnosti sklapanja oporuka uz korištenje digitalnih tehnologija. U određenim državama već neko vrijeme dopušteno je da “dokumenti” koji ispunjavaju određene uvjete, imaju učinak oporuke iako nisu sklopljeni u obliku propisanom za oporuke. Neki od tih dokumenata su vrlo bliski tradicionalnim oporukama (oporuka napisana i sačuvana na računalu), no neki se u većini svijeta nikako ne bi mogli smatrati oporukama (neposlana sms poruka na telefonu pokojnika). Ovo pokazuje kako pojedinci koriste, a i sve će više koristiti, digitalne tehnologije i u ovoj sferi svog života, davao im zakon tu mogućnost ili ne. Od nedavno, posebno od pandemije Covid-19, sve se više govori o elektroničkim ili e oporukama. E-oporuke su dokumenti koji postoje isključivo u elektroničkom obliku i po tome se najviše razlikuju od klasičnih oporuka. Po mnogo čemu su jednake svakoj drugoj oporuci: služe određivanju nasljednika i raspodjeli ostavine kako to oporučitelj želi; sastavljaju se u pisanom obliku; uz prisustvo svjedoka. No, sve ovo se odvija u digitalnom svijetu. Prednosti ovakvog oporučivanja su brojne: oporuka se sastavlja i potpisuje digitalno s bilo kojeg mjesta koje ima internetsku vezu; svjedoci mogu oporučiteljevo potpisivanje promatrati putem videokonferencije; ovjera potpisa, ukoliko je potrebna, također bi se mogla obaviti elektronički; oporučitelj u svakom trenutku ima pristup oporuci te može u nju unositi željene promjene ili ju obrisati te na taj način opozvati. Od nedavno, ovaj oblik oporuke dopušten je u pojedinim državama u SAD, a vjerojatno je samo pitanje vremena kada će ovo, ili nešto slično, biti moguće u EU i šire.

Ključne reči: elektronička oporuka, vrste oporuka, digitalne tehnologije, elektronički potpis.

Prof. Dubravka Klasiček, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University “J. J. Strossmayer” in Osijek,

Republic of Croatia

ELECTRONIC WILLS: AT THE CROSSROAD BETWEEN STRICT FORMALISM AND THE NEEDS OF MODERN SOCIETY

A will is one of the most formal legal documents in the world. Today, just like in Roman law, wills are still required to be in writing, drawn up in front of witnesses and / or a public authority. Wills that are not drawn up in the form prescribed by law will be invalid. The possibility of drawing up wills by using digital technologies has been discussed for some time. In certain countries, it has been allowed for some time that “documents” which meet certain conditions have the effect of a will, even though they are not drawn up in the legally prescribed form. Some of these documents are very close to traditional wills (written and saved on a computer) but, in most of the world, some of them (e.g. an unsent text message on the deceased's phone) could not be considered wills. This shows how individuals use and will increasingly use digital technologies in this area of their lives, whether it is permitted by law or not. In recent period, particularly since the Covid-19 pandemic, electronic or e-wills have been increasingly the subject matter of scholarly debates. E-wills are documents that exist exclusively in electronic form, which clearly distinguishes them from traditional wills. In many ways, they include the same features as any other will: they are used to designate heirs and distribute the estate according to the testator's wishes; they are drawn up in written form and in front of witnesses. However, the entire process takes place in the digital world. The advantages of this type of will are numerous: the will is drawn up and signed digitally from any place with an internet connection; witnesses can watch the testator sign the will via video conferencing tools; signature verification (if required) may also be done electronically; the testator has access to the will at any time and can make desired changes or delete it, and thus revoke it. As of recently, this form of will has been permitted in some states in the USA. Thus, it is probably only a matter of time when this or a similar form of testamentary disposition will be possible in the EU and beyond.

Keywords: electronic will, types of wills, digital technologies, electronic signature.

Проф. др Родна Живковска,

Редовни професор,

Правни факултет „Јустинијан Први“, Универзитет

„Св. Кирил и Методиј“ у Скопљу,

Доц. др Теа Лалевска,

Доцент,

Правни факултет „Јустинијан Први“, Универзитет

„Св. Кирил и Методиј“ у Скопљу,

Република Северна Македонија

UDK: 347.242:631.4(497.7)

UDK: 349.42(497.7)

DOI: 10.5281/zenodo.15173714

ОПРАВДАНОСТ ПРАВА ГРАЂЕЊА НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ

Према компаративном праву, према македонском општем Закону о својини и другим стварним правима и посебном Закону о пољопривредном земљишту, пољопривредно земљиште је проглашено за ствар од општег интереса која је намењена за обављање пољопривредне делатности као основног средства у производњи. Закон о пољопривредном земљишту прокламује рационално коришћење пољопривредног земљишта, што подразумева његово обрађивање којим би се сачувала његова бонитетна класа ради квалитетне пољопривредне производње. У том циљу правним прописима је дозвољена изградња објеката на пољопривредном земљишту који служе пољопривредној производњи као и бенефима од ње. У македонском правном систему проширена је листа врсте објеката који се могу градити на пољопривредном земљишту. Међутим, у пракси је ово проширење злоупотребљено, што је довело до енормног грађења на пољопривредном земљишту. Тако се дошло до супротне импликације – да то земљиште више служи за потребе туризма и спорта а не за повећање приноса пољопривредних производа. Осим тога, то је довело и до пораста увоза пољопривредних производа из иностранства. Због тога се и поставља питање како македонски правни систем може да превазиђе овај друштвени конфликт новим правним нормама.

Кључне речи: право, пољопривредно земљиште, јавни интерес, грађење.

Prof. Rodna Živkovska, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law “Iustinianus Primus”, University

“Ss. Cyril and Methodius” in Skopje,

Doc. Tea Lalevska, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law “Iustinianus Primus”, University

“Ss. Cyril and Methodius” in Skopje,

Republic of North Macedonia

JUSTIFICATION OF THE RIGHT TO BUILD ON AGRICULTURAL LAND

In comparative law, the Macedonian Ownership and Other Real Rights Act, and the subject-specific Agricultural Land Act, agricultural land is proclaimed to be an asset of public interest which should be used for agricultural purposes as a basic means of production. The Agricultural Land Act promotes its rational use, which primarily implies its cultivation and creditworthiness for the purpose of producing quality agricultural products. In this regard, the Agricultural Land Act allows the construction of facilities on agricultural land, which should enable the cultivation of agricultural products and benefit from it. The Macedonian legal system has expanded the list of types of buildings that may be built on that land. However, in practice, this expansion has led to extensive construction on that land, which has the opposite implication: the agricultural land is increasingly used for tourism and sports, rather than for increasing agricultural production. In addition, these legal norms have contributed to the increase in the import of agricultural products from abroad, thus creating disadvantages for domestic agricultural production. In this paper, we will discuss how the Macedonian legal system can resolve this social conflict through new legal norms.

Keywords: law, agricultural land, construction, public interest.

Проф. др Тина Пржеска,
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први“, Универзитет
„Св. Кирил и Методиј“ у Скопљу,
Република Северна Македонија

UDK: 347.242:711.4

UDK: 711.4:502.131.1

DOI: 10.5281/zenodo.15173737

УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ И РАЗВОЈ И ПОТРЕБА ЗА БАЛАНСИРАЊЕМ ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ ИНТЕРЕСА

Урбано планирање и развој су процеси који се могу посматрати са много различитих аспеката. Једно од најважнијих питања у вези са урбанистичким планирањем и развојем тиче се стварања система који обезбеђује одрживи урбани развој. Функционалност оваквог система мери се пре свега његовим капацитетом да обезбеди урбани развој који је у складу са еколошким, друштвеним и економским захтевима савременог живљења. Постизање оваквих циљева захтева балансирање јавних и приватних интереса који се често сукобљавају. Иако постоји много фактора који доприносе функционалности система, овај рад се фокусира на регулативу која се односи на урбано планирање и развој и њену улогу у одрживом урбаном развоју. Главни фокус истраживања овог рада је регулисање урбанистичког планирања и развоја у македонском правном систему и његов капацитет да створи правичну равнотежу између јавних и приватних интереса у потрази за одрживим урбаним развојем.

Кључне речи: стварно право, грађење, урбанизам, јавни интерес.

Prof. Tina Przheska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law “Iustinianus Primus”, University
“Ss. Cyril and Methodius” in Skopje,
Republic of North Macedonia

URBAN PLANNING AND DEVELOPMENT AND THE NEED FOR BALANCING PUBLIC AND PRIVATE INTEREST

Urban planning and development are processes which can be observed from many different aspects. One of the most essential issues regarding urban planning and development concerns creating a system that provides sustainable urban development. The functionality of such a system is measured primarily by its capacity to provide urban development that is in line with the environmental, social and economic requirements of modern living. Reaching such requirements calls for balancing public and private interests which more often than not tend to collide. Although there are many contributing factors to the system's functionality, this paper focuses on the regulation concerning urban planning and development and its role in sustainable urban development. The main focus of this paper's research is the regulation of urban planning and development in the Macedonian legal system and its capacity to create a fair balance between public and private interests in the pursuit of sustainable urban development.

Keywords: property law, construction, urban planning, public interest.

Проф. др Игор Камбовски,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штиму,

Леа Ганзовска,

Истраживач-приправник,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штиму,

Република Северна Македонија

UDK: 342.738:004.738.5(497.6)

UDK: 343.44/.45:004.738.5(497.6)

DOI: 10.5281/zenodo.15173726

ЗЛОУПОТРЕБА И ЗАШТИТА ЛИЧНИХ ПОДАТАКА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ – НОВИ ТРЕНДОВИ И ИЗАЗОВИ

Приватност је један од најосетљивијих сегмената људског живота, што га чини једним од најтежих феномена за потпуно правно регулисање. У ери брзог развоја интернета, ИК технологија и рачунарских програма, уз распрострањену и неконтролисану употребу друштвених мрежа (*Instagram, Facebook, Twitter-X, TikTok*), корисници безобзирно и наивно објављују личне податке не размишљајући да ли би могли бити предмет злоупотребе од стране трећих лица. Злоупотреба личних података узима све више маха, пре свега због развоја технологије, а компјутерски криминал поприма новије и опасније облике, као што су: крађа података, крађа идентитета, компјутерска превара, хаковање, оштећење података, зараза вирусима, злонамерни софтвер (*Malware, Adware, Spyware, Virus, Worms, Ransomware, Trojan, Keylogger*). Безбедност и поверљивост личних података је загарантована Уставом Републике Северне Македоније и Законом о заштити личних података. У Закону о заштити личних података, повреда је дефинисана као: „свако нарушавање безбедности које доводи до случајног или противправног уништавања, губитка, измене, неовлашћеног откривања или приступа личним подацима који се преносе, чувају или на други начин обрађују”. Грађанима се гарантује заштита од повреде личног интегритета која проистиче из евиденције података о њима. У овом раду ћемо размотрити грађанско-правне, кривично правне, али и етичке аспекте заштите личних података и заштите права на приватност, у контексту нових трендова и изазова.

Кључне речи: приватност, лични подаци, заштита.

Prof. Igor Kambovski, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Shtip,

Lea Ganzovska, LL.B.,

Junior Researcher,

Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Shtip,

Republic of North Macedonia

MISUSE AND PROTECTION OF PERSONAL DATA IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA: NEW TRENDS AND CHALLENGES

Privacy is one of the most sensitive segments of human life, which makes it one of the most difficult phenomena to fully regulate. In the era of rapid development of the Internet, IC technologies and computer programs, and the widespread and uncontrolled use of social networks (*Instagram, Facebook, Twitter-X, TikTok*), users recklessly and naively publish personal data without thinking about whether they could be subject to abuse by third parties. The abuse of personal data is gaining momentum, primarily due to the development of technology, and computer crime is taking on newer and more dangerous forms, such as: data theft, identity theft, computer fraud, hacking, data corruption, virus infection, malicious software (*Malware, Adware, Spyware, Virus, Worms, Ransomware, Trojan, Keylogger*). The security and confidentiality of personal data is guaranteed by the Constitution of the Republic of North Macedonia and the Personal Data Protection Act. In the Personal Data Protection Act, a personal data breach is defined as “any breach of security that leads to the accidental or unlawful destruction, loss, alteration, unauthorized disclosure of, or access to, personal data transmitted, stored, or otherwise processed”. Citizens are guaranteed protection against violations of personal integrity arising from the recording of data about them. In this paper, we will consider the civil, criminal, and ethical aspects of the protection of personal data and the protection of the right to privacy in the context of new trends and challenges.

Keywords: privacy, personal data, protection.

Проф. др Наташа Стојановић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 340.142:347.61/.64(497.11)

UDK: 347.991(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15165978

ОСВРТ НА СУДСКУ ПРАКСУ ВРХОВНОГ СУДА И АПЕЛАЦИОНИХ СУДОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ПОРОДИЧНОПРАВНИМ СТВАРИМА

У раду аутор даје сумаран приказ праксе Врховног суда и апелационих судова Републике Србије у породичноправним стварима, од почетка примене Породичног закона до данашњих дана и своју пажњу посебно фокусира на институте породичног права чија се примена у пракси показала као најспорнија. Ради се о: правном статусу ванбрачне заједнице, утврђивању порекла детета, лишењу родитељског права, издржавању, имовинским односима у породици и насиљу у породици. Аутор у раду, служећи се, у првом реду, методом анализе садржаја (одлука судова), али и правно-догматским, нормативно-правним и историјско-правним методом, кроз анализу изабраних одлука Врховног суда и апелационих судова у Републици Србији проналази и истиче разлике у гледиштима судова у готово истоветним породичним стварима, указује на неуједначеност деловања исте судске инстанце у погледу истоветног спорног породичноправног случаја и неједнак третман странака у поступцима. По схватању аутора, велики број спорних породичноправних случајева у домаћој судској пракси јесте прави показатељ урушавања породице као основне ћелије друштва и може бити редукован, с правне тачке гледишта, тако што би се из Породичног закона Републике Србије „уклониле” уочене нејасноће и непрецизности, дале смернице за ближе одређење употребљених правних стандарда и попуниле све правне празнине које су судска пракса и теорија уочили. Осим тога, неопходно је, уз постојеће, креирати нови правни механизам који би допринео квалитетнијем усаглашавању судске праксе из домена грађанскоправне материје у Републици Србији.

Кључне речи: породичноправни односи, Породични закон, судска пракса.

Prof. Nataša Stojanović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

REVIEW OF THE JUDICIAL PRACTICE OF THE SUPREME COURT AND APPELLATE COURTS IN THE REPUBLIC OF SERBIA IN FAMILY LAW MATTERS

In the paper, the paper provides a summary review of the judicial practice of the Supreme Court and the Courts of Appeal in the Republic of Serbia in family law matters, from 2005 when the Family Act RS entered into force until the present day. In particular, the author focuses on some family law institutes whose application has proved to be most controversial in practice: the legal status of extramarital unions (cohabitation), establishing the biological origin of a child, deprivation of parental rights, maintenance, property relationships within the family, and domestic violence. Relying on the dogmatic legal science, legal history and normative and legal methods, and primarily the content analysis method), the author analyzes selected rulings of the Supreme Court RS and judicial decisions of Serbian appellate courts. The paper aims to identify and point to the different standpoints of these courts in almost identical family law cases, emphasize the inconsistent activities of the same court instance in almost identical family disputes, and underscore the unequal treatment of disputing parties in court proceedings. In the author's opinion, a large number of controversial family cases in the domestic judicial practice is a real indicator of disintegration and abatement of the family as the basic cell in society. From the legal point of view, the number of such cases may be reduced by “eliminating” the observed uncertainties and inaccuracies from the respective provisions of the Serbian Family Act, providing guidelines for a more precise designation of the applied legal standards, and filling in all the legal gaps observed by legal scholars and the judiciary alike. In addition to the existing legal mechanisms, it is necessary to create a new legal mechanism which would contribute to instituting a more qualitative harmonization of judicial practice in the domain of civil law matters in the Republic of Serbia.

Keywords: family law relationships, Family Act RS, judicial practice.

Проф. др Мирослав Лазих,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 349.444(497.11)(094.5)

UDK: 351.778.5(497.11)(094.5)

DOI: 10.5281/zenodo.15173753

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ЗАКОНА О СТАНОВАЊУ И ОДРЖАВАЊУ ЗГРАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И НАЧЕЛО ОДРЖИВОГ СТАНОВАЊА

Управљање и одржавање зграда заслужује посебну пажњу друштва како би се грађанима обезбедило одрживо становање у складу са европским стандардом у погледу квалитета становања, еколошких стандарда, енергетске ефикасности, одржавања чистоће и безбедности зграде, приступачности особама са посебним потребама, обезбеђења трећих лица од евентуалне опасности од штете, итд. Доношењем Закона о становању и одржавању зграда 2016. године и проглашењем одржавања зграда јавним интересом, направљен је значајан искорак ка обезбеђивању законских услова за решавање вишедеценијских проблема у области становања. Деценија примене ЗСО је прилика да се направи анализа имплементације овог закона, као и да се укаже на потребу реформе овог закона.

Одрживи развој становања обухвата унапређење услова становања грађана и очување, унапређење вредности стамбеног фонда (унапређење енергетске ефикасности и животне средине смањењем негативних утицаја на животну средину, као и одговорно одржавање и управљање зградама од стране ангажованог професионалног управника у циљу стварања услова за функционално и безбедно становање. Стамбене заједнице постају правна лица са посебним субјективитетом, поред субјективитета власника посебних делова. Мишљења смо да је предност управљања зградама од стране професионалних управника потврђена у нашој пракси. У раду указујемо да је изменом закона потребно предвидети обавезно професионално управљање стамбеном заједницом, анализу потреба осигурања зграда од појединих ризика, и уговорно регулисање међусобних односа и положаја власника посебних делова.

Кључне речи: етажна својина, одрживо становање, професионално управљање, осигурање зграда, Закон о становању и одржавању зграда РС.

Prof. Miroslav Lazić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

IMPLEMENTATION OF THE HOUSING AND BUILDING MAINTENANCE ACT AND THE PRINCIPLE OF SUSTAINABLE HOUSING

The society should pay special attention to management and maintenance of residential buildings in order to provide citizens with sustainable housing in accordance with European standards of quality housing, environmental standards, energy efficiency, cleanliness and safety, accessibility for people with special needs, protecting third parties from possible risks, etc. By adopting the Housing and Building Maintenance Act (HBM Act) in 2016 and declaring building maintenance a public interest, the Serbian legislator took a significant step towards providing legal conditions for resolving decades-old housing problems. The past decade of application of the HBM Act is an opportunity to analyze the implementation of this legislative act and draw attention to the need to introduce certain amendments.

Sustainable housing development includes the improvement of citizens' housing conditions, the preservation and improvement of the housing stock value (energy efficiency and living conditions by reducing negative impacts on the environment), as well as responsible professional management and maintenance of residential buildings by professional managers in order to create conditions for functional and safe housing. In addition to the legal personality of the owners of separate parts (condominium), housing communities have become legal entities with separate legal personality. In the author's opinion, the advantages of professional management of residential building has been confirmed in practice. Thus, the paper emphasizes the need to amend the HBM Act in order to introduce provisions on the mandatory professional management and maintenance of residential buildings, risk insurance, and contractual regulation of mutual relations of the owners of separate parts (condominium).

Keywords: condominium, sustainable housing, professional management of residential buildings, building insurance, Housing and Building Maintenance Act RS.

Проф. др Димитрије Ђеранић,
Ванредни професор,
Правни факултет,
Универзитет у Источном Сарајеву,
Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 347.63-055.623(497.6 RS)
UDK: 340.142:342.565.2(497.6 RS):347.63-055.621
UDK: 612.6.052.25:347.61/64 (497.6 RS)
DOI: 10.5281/zenodo.15173762

УТВРЂИВАЊЕ ОЧИНСТВА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

У праву Републике Српске очинство се може утврдити на три начина: на основу претпоставке о брачном очинству, признањем и судским путем. Аутор се у раду начелно бави свим трима начинима, указујући на могуће неодумице код тумачења и примјене појединих правних норми. Посебна пажња посвећена је законским рјешењима у вези са правом на тужбу за утврђивање очинства, а поготово скорашњој одлуци Уставног суда Републике Српске. Наиме, Уставни суд је, у намјери да укине рок до када је дијете могло поднијети тужбу за утврђивање очинства (до 25. године), у потпуности укинуо члан Породичног закона којим је било предвиђено право дјетета на тужбу. Аутор у раду критикује и законско рјешење по коме право на тужбу за оспоравање брачног очинства има треће лице уколико истом тужбом тражи утврђивање сопственог очинства. У раду је коришћен историјскоправни, упоредноправни и нормативни метод.

Кључне речи: утврђивање очинства, Породични закон, Република Српска.

Prof. Dimitrije Ćeranić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in East Sarajevo,
Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

ESTABLISHING PATERNITY IN THE LAW OF REPUBLIKA SRPSKA

Under the Family Act of Republika Srpska, paternity can be established in three ways: on the basis of presumption of marital paternity (of a child born in marriage), by paternal recognition (acknowledging the child as one's own), and by establishing paternity in judicial proceedings. In this paper, the author discusses all these ways of establishing paternity, pointing out to possible ambiguities in the interpretation and application of certain legal norms. Special attention is given to legal solutions related to the right to sue, i.e. to file a claim for establishing paternity, which has been recently addressed in the decision of the Constitutional Court of Republika Srpska. Namely, in order to abolish the envisaged age limit by which a child is entitled to file a lawsuit for establishing paternity (by the age of 25), the Constitutional Court completely abolished the article of the Family Act that provided for the child's right to sue. The author criticizes the legal solution according to which a third party has the right to file a lawsuit contesting marital paternity if the third party seeks to establish his own paternity with the same lawsuit. In the paper, the author used the legal-history, normative and comparative methods.

Keywords: establishing paternity, Family Act, Republika Srpska, right to sue.

Проф. др Срђан Радуловић,

Ванредни професор,

Правни факултет, Универзитет у Приштини

са привременим седиштем у Косовској Митровици,

Јована Миловић Кујунџић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини

са привременим седиштем у Косовској Митровици,

Република Србија

UDK: 347.67:616.5-089.843]:378.147.091.33-027.22

UDK: 614.253:34

DOI: 10.5281/zenodo.15165991

ДОНИРАЊЕ СОПСТВЕНОГ ТЕЛА У СВРХУ ИЗВОЂЕЊА ПРАКТИЧНЕ НАСТАВЕ – ФОРМА ЗАВЕШТАЊА

Образовање будућих клиничких лекара и научних радника у различитим областима медицинске науке подразумева примарно прихватање основних етичких принципа и усвајање теоријског знања. Међутим, у процесу стварања потпуно компетентних медицинских професионалаца од круцијалне је важности стицање сета општих и специфичних практичних вештина од стране студената медицине. Ипак, и данас, готово је немогуће довршити, па ни започети процес стицања ових вештина без претходног рада на телима преминулих.

Извођење такозване дисекције кадавера, иако неспорно од огромног значаја, отвара кластер етичких и правних питања. Питање које је у фокусу овог чланка је како медицински факултети у Републици Србији обезбеђују тела преминулих за извођење практичне наставе. Прецизније, добровољна донација тела кроз изјаву воље изражену у завештању, представља најчешћи начин како факултети медицине прибављају тела преминулих. У том смислу, сматрамо да постоји значајан дисбаланс између потребе да се обезбеди материјал за едукацију медицинског подмлатка и изразите строгости форме завештања на којој законодавац инсистира. У претходно спроведеном теоријско-емпиријском истраживању тестирали смо снагу аргумената на којима се темељи захтев за строгом формом завештања, нарочито у контексту недоследности у односу на повезане норме. С ослонцем на нормативни и различите технике аналитичког метода, у раду представљамо резултате тог истраживања.

Кључне речи: анатомски поклон, дисекција кадавера, донација тела, последња воља, форма завештања.

Prof. Srđan Radulović, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Priština,

Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,

Jovana Milović Kujundžić, LL.M.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University of Priština,

Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,

Republic of Serbia

VOLUNTARY BODY DONATION FOR EDUCATIONAL PURPOSES: A FORM OF THE LAST WILL AND TESTAMENT

The education of future clinical doctors and scientists across various fields of medical science rests on embracing the basic ethical principles and acquiring theoretical knowledge. Yet, the education of fully competent medical professionals necessarily entails the acquisition of a set of both general and specific practical skills, which are crucial for medical students. In medical schools, these practical skills are commonly acquired by using clinical teaching methods, one of which is dissection of cadavers (bodies of deceased persons). Although cadaver dissections are critically important for medical education, they raise a range of ethical and legal questions. This article focuses on how medical schools in the Republic of Serbia obtain corpses for educational purposes. Specifically, the most common method of obtaining bodies of deceased individuals is voluntary body donation, expressed in the form of the last will. However, there is a significant imbalance between the medical students' need for requisite educational material and the extremely strict form of the last will and testament as mandated by the legislation. In our theoretical-empirical research, we have examined the arguments justifying the need for such a strict form of testamentary disposition, particularly in terms of inconsistencies related to the envisaged norms. The article presents the research results by relying on the normative and various analytical methods.

Keywords: anatomical gifts, cadaver dissections, body donation, last will, form of the last will.

Prof. dr Davorin Pichler,

Vanredni profesor,

Pravni fakultet, Univerzitet „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,

Marija Pavošević,

Asistent,

Pravni fakultet, Univerzitet „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,

Republika Hrvatska

UDK: 349.418(497.5)

UDK: 347.235(497.5)

DOI: 10.5281/zenodo.15166033

PROBLEMATIKA PROVOĐENJA POJEDINAČNOG ZEMLJIŠNOKNJIŽNOG ISPRAVNOG POSTUPKA

U hrvatskom građanskopravnom sustavu institut pojedinačnog ispravnog postupka, temeljem Zakona o zemljišnim knjigama, postoji kao sredstvo ispravljanja nepravilnosti u upisima u zemljišnim knjigama. Takve nepravilnosti posljedica su zapuštanja instituta zemljišnih knjiga. Opravdani razlog za vođenje pojedinačnog ispravnog postupka postoji kad je nekom ispravom učinjeno vjerojatnim da određenoj osobi pripada pravo koje može biti predmet zemljišnoknjižnog upisa, a koje nije u njezinu korist upisano u zemljišne knjige. Zbog provedbe upisa toga prava potrebno je ispraviti postojeće zemljišnoknjižne upise. U radu će se problematizirati određena otvorena pitanja u vezi s provedbom pojedinačnog ispravnog postupka. Prije svega, pitanje zaštite nositelja prava na nekretnini u odnosu na koju se upis prava traži. Koje isprave o prijenosu ili osnivanju knjižnih prava mogu biti dokaz u ispravnom postupku? Postavlja se i pitanje što se može smatrati opravdanim razlogom za pokretanje pojedinačnog ispravnog postupka, te tko ima pravni interes za pokretanjem pojedinačnog ispravnog postupka? Iz određenih razloga, u pojedinačnom ispravnom postupku, zemljišnoknjižni sud mora odlučivati po pravičnoj ocjeni. U radu će se analizirati koliko je oportuno zakonsko uređenje o odlučivanju suda prema zahtjevima pravičnosti. Pojedinačni ispravni postupak, kao institut zemljišnoknjižnog prava, zamišljen je kao brz i učinkovit način uređivanja stanja u zemljišnim knjigama. Međutim, u tom postupanju veliku pažnju treba pokloniti zahtjevu neugrožavanja pravne sigurnosti i zadovoljenju zaštite prava svih sudionika postupka. Zbog toga će se u radu pokušati dati smjernice za regulaciju navedenih otvorenih pitanja, *de lege ferenda*, na način koji će zadovoljiti opće, političkoppravne, ali i privatnopravne interese nositelja zemljišnoknjižnih prava.

Ključne reči: zemljišne knjige, postupak, upis, vlasništvo, pravičnost.

Prof. Davorin Pichler, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University “J. J. Strossmayer” in Osijek,

Marija Pavošević, LL.M.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University “J. J. Strossmayer” in Osijek,

Republic of Croatia

PROBLEMS IN IMPLEMENTING AN INDIVIDUAL LAND REGISTRATION CORRECTION PROCEDURE

In the Croatian civil law system, the institute of individual land registration correction procedure, based on the Land Register Code, exists as a means of correcting irregularities in land registry entries. Such irregularities are the result of neglect of the land register institute. A justified reason for conducting individual land registration correction procedure exists when a legal document makes it probable that a person is entitled to a right which may be subject to an entry in the land registry but which has not been entered in the land registry in favour of that person. In order to enter that right in the land records, it is necessary to correct the existing land registry entries. The paper will address certain open questions regarding the implementation of individual land registration correction procedure. First, we will examine the issue of protecting the right of the holder of the real estate which is the subject matter of the registration claim. Which documents on the transfer or establishment of registrable real property rights can be taken as evidence in individual land registration correction procedure? Second, what can be considered a justified reason for initiating individual land registration correction procedure, and who has a legal interest in initiating that process? For certain reasons, in an individual land registration correction procedure, the Land Tribunal must render a decision based on the equity principle. The paper will analyze the appropriateness of legal provisions on the court decision-making in accordance with the equity principle. As an institute of land registry law, individual land registration correction procedure is conceived as a quick and efficient way of regulating the situation in the land registry. However, in this procedure, great attention should be paid to the requirement of not jeopardizing legal certainty and satisfying the protection of the rights of all participants in the procedure. In this context, the paper will try to provide guidelines for the regulation of the aforesaid open questions *de lege ferenda*, in a way that will satisfy the general, political and legal interests of the holders of land registry rights.

Keywords: Land Registry, land registration correction procedure, entry, ownership, equity.

Проф. др Михајло Цветковић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,

UDK: 347.51:323.285

UDK: 347.4/5:342.5

UDK: 316.48

Бојана Арсенијевић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

10.5281/zenodo.15189345

ГРАЂАНСКОПРАВНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ УСЛЕД ТЕРОРИСТИЧКИХ АКТА, ЈАВНИХ ДЕМОНСТРАЦИЈА И МАНИФЕСТАЦИЈА

Закон о облигационим односима уређује грађанскоправну одговорност за штету проузроковану у условима друштвених конфликта – терористичких аката и јавних демонстрација. Истом законском нормом обухваћена је штета проузрокована током јавних манифестација. Одговорност је објективна и терети државу. Ограничена је на одређене облике штете, која је настала смрћу, телесном повредом, уништењем или оштећењем имовине физичког лица. У раду се разматрају услови овог случаја одговорности, са посебним освртом на узрочну везу. Државе које су биле у саставу бивше СФР Југославије познају овај случај одговорности државе, јер су након отцепљења усвојиле законе о облигационим односима на основу савезног Закона о облигационим односима. У упоредном праву сличан случај одговорности државе је раритет. Одговорност државе постоји у погледу штете коју припадници полиције нанесу учесницима демонстрација. Правило је да за штету насталу током јавних демонстрација одговара лице које ју је проузроковало, односно појединци одговарају за штету коју нанесу другим учесницима демонстрација.

Кључне речи: одговорност за штету од терористичких аката, јавних демонстрација и манифестација; одговорност државе; одговорност за ризик; дужност пажње и нечињење као узрок штете.

Prof. Mihajlo Cvetković, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University in Niš,

Bojana Arsenijević, LL.M.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University in Niš,

Republic of Serbia

CIVIL LIABILITY FOR DAMAGE ARISING FROM TERRORIST ACTS, PUBLIC PROTESTS AND EVENTS

The Civil Obligations Act regulates civil liability for damage, injury and harm resulting from social conflicts, including *inter alia* terrorist acts and public protests. This Act also envisages compensation for damage caused during public events (Article 180 CO Act). The state is burdened by objective liability, which is restricted to specific types of damage and harm resulting from wrongful death, physical injury or property destruction sustained by the injured party. The paper examines the essential elements of this type of liability, with specific reference to causation (the causal link). The objective liability of the state is recognized in all states that were part of the former SFR Yugoslavia because, after the disintegration of the SFRY, they enacted civil obligations laws on the basis of the SFRY Civil Obligations Act (1978), covering both contracts and torts.

In comparative law, the objective liability of the state is quite uncommon. The state may be held liable for damage, injuries and harm that state authorities (such as the police) inflict on participants in public protests in performing their professional activities. As a rule, individuals who have caused damage, injury or harm during public protests will be held liable for inflicting damage, injury or harm to other participants in public protests.

Keywords: liability for damage caused by terrorist acts, public protests and events, state liability, liability for risk, duty of care, liability for omission or failure to act as a cause of damage.

Проф. др Анђелија Тасић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.962.1:342.4(497.11)

UDK: 174

DOI: 10.5281/zenodo.15173848

НЕУТРАЛНОСТ СУДИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ: ДА ЛИ ЈЕ ПРАВНИЧКИ ЂУТАТИ?

Према Уставу Републике Србије, забрањено је политичко деловање судија. Законом о судијама се ова обавеза конкретизује кроз забрану судији да буде члан политичке странке, као и забрану да политички делује на други начин. Напослетку, једно од начела којих се судије морају придржавати у циљу очувања и унапређења достојанства и угледа судије и судства јесте и начело непристрасности. Ово начело, између осталог, подразумева да судија мора да избегава учешће у политичким активностима које могу угрозити утисак непристрасности. Имајући то у виду, немали број судија се ипак одлучио да потпише апел подршке студентима у блокади које се одржавају у Републици Србији од децембра 2024. године или се на други начин ангажовао у пружању подршке. Стога се овај рад бави, у мањој мери, разматрањем да ли се та подршка може сматрати политичким деловањем, које је забрањено, или грађанским активностима, које су истим прописима дозвољене. У већој мери овај рад оцењује поступање судија из перспективе међународних докумената, и, нарочито, стандарда Европског суда за људска права у погледу права судија на изражавање. Напослетку, али не и најмање важно, разматра се и примењивост правних механизма за санкционисање понашања судија, а имајући у виду већ покренуте поступке пред Етичким одбором Високог савета судства.

Кључне речи: независност, судијска функција, Етички кодекс, политичко деловање, дисциплински поступак.

Prof. Anđelija Tasić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

JUDICIAL IMPARTIALITY: DO JUDGES HAVE THE RIGHT TO REMAIN SILENT?

According to the Constitution of the Republic of Serbia, judges are prohibited from engaging in political activities. This prohibition is reiterated in the Judges Act, which envisages that judges may not be members of political parties or participate in political activities in any other capacity. Furthermore, the principle of impartiality is one of the core principles that judges must adhere to at all times in order to uphold and enhance the dignity and reputation of the judiciary. This principle requires judges to avoid involvement in political activities that could compromise the perception of their impartiality. Nevertheless, in the circumstance of ongoing students' protests and blockades in the Republic of Serbia since December 2024, a notable number of judges have decided to sign an appeal supporting the students involved in the blockades, or provided other forms of support. In this context, a lesser portion of the paper explores whether such support can be classified as prohibited political activity, or as permissible civic engagement which is allowed under the law. A greater portion of the paper evaluates the conduct of judges in light of international documents and particularly the standards set by the European Court of Human Rights on the judges' right to freedom of expression. Last but not least, the paper discusses the potential legal mechanisms for sanctioning judges' conduct, considering the procedures already initiated before the Ethics Committee of the High Council of the Judiciary RS.

Keywords: impartiality, judicial profession, Code of Ethics, political activity, disciplinary procedure.

Проф. др Милица Вучковић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.28:347.9(4-672EU)

DOI: 10.5281/zenodo.15172191

БЕЗДРЖАВИНСКА ПРАВА ОБЕЗБЕЂЕЊА ПОТРАЖИВАЊА ВРЕДНОШЋУ ПОКРЕТНИХ СТВАРИ У ЕВРОПСКОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ

Права реалног обезбеђења потраживања имају значајну економску функцију, која се огледа у повећању могућности добијања повољних кредита, као једног од главних покретача глобалне економије. Због тога су она предмет интересовања, не само стварног права, већ и других грана приватног права у ширем смислу, попут међународног трговинског и међународног приватног права. Покретне ствари су, у погледу свог потенцијала за учвршћење и обезбеђење кредитних односа, кроз историју развоја права дуго времена заузимале секундарно место. Најпре због првобитно мање вредности у односу на непокретности у римском праву (*res mobilis res vilis*), а потом и због велике прометљивости и потешкоћа у вршењу права следовања титулара стварних права. То се мења са увођењем нових форми бездржавинског залагања покретних ствари. Бездржавинско залагање покретних ствари показало се као једно од најуспешнијих средстава обезбеђења потраживања у унутрашњем националном правном систему, али у још већој мери на плану међународне трговине. Постојећа национална правна регулатива ових права, узроковала је размимоилажење, па чак и сукобљавање правила о бездржавинској залози покретних ствари, што је довело до проблема у њиховом практичном функционисању, најпре на глобалном плану. Због тога је настала потреба за наднационалном регулативом бездржавинског залагања покретних ствари и хармонизацијом прописа европских држава у овој области. Предмет нашег истраживања биће могућности и поједини аспекти развоја европског приватног права обезбеђења потраживања са фокусом на бездржавинска реална права обезбеђења потраживања вредношћу покретних ствари.

Кључне речи: бездржавинско залагање покретних ствари, европско приватно право, права реалног обезбеђења потраживања.

Prof. Milica Vučković, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

NON-POSSESSORY REAL SECURITY RIGHTS OVER MOVABLES IN EUROPEAN PRIVATE LAW

Real security rights have a significant economic function, which is reflected in increasing chances for obtaining favorable loans, as one of main drivers in global economy. For this reason, real security rights are the subject matter of interest and study in property law but also in international trade law and private international law. For a long time, movables were considered to be less suitable assets in terms of their capacity to strengthen and secure transactions. First, throughout the Roman law history, it was due to their originally lower value when compared to immovable property (*res mobilis res vilis*); second, it was due to their high mobility and difficulty in exercising the right of succession of the holder of real rights. This stance has changed with the introduction of new forms of non-possessory security rights over movables.

Non-possessory security rights over movables are today one of the most successful and the most important security rights, not only in the legal systems of national states but also in the field of international trade. However, the existing relevant national legal rules have caused difficulties in practical application of these rights at the international trade and global economy level. It has generated a strong need for uniform international rules on non-possessory real security rights over movables and for harmonisation of national regulations of European states in this field. The subject matter of this research are the possibilities and particular aspects in the development of European private law on security rights, with specific reference to non-possessory security rights over movables.

Keywords: non-possessory security rights over movables, European private law, real security rights.

Doc. Florina Florentina Morozan, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University in Oradea,
Republic of Romania

UDK: 340.134:347.965.42(4-672EU)"2008"

UDK: 341.24:341.633(100)(094.2)"2018"

UDK: 347.965.42(498)(094.5)"2006"

DOI: 10.5281/zenodo.15173886

DOES CONFLICT RESOLUTION THROUGH MEDIATION WORK?

Mediation is a form of amicable and consensual dispute resolution which entails the assistance of a third neutral party specialized as a mediator, in conditions of neutrality, impartiality, confidentiality and free consent of the disputing parties. Mediation has many advantages: the confidentiality of the mediation procedure, a faster and less expensive procedure than the trial procedure, and most importantly, a mutually beneficial solution. In recent decades, in many countries, there has been an increased interest in resolving conflicts by mediation. The interest in promoting mediation has also been noted internationally. Through Directive 2008/52/EC/21 of May 2008 of the European Parliament and of the Council of the European Union, an attempt was made to encourage the use of mediation in cross-border disputes concerning those rights that the parties may have in accordance with the applicable law. Subsequently, the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation was adopted on 20 December 2018. From the comparative law perspective, this paper analyzes the national and international regulation on mediation, as well as its current status in Romania. Although the Romanian legal regulation on mediation dates back to 2006, and in spite of its numerous advantages, mediation is advancing with small steps in Romania. The author also analyzes the judgments of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights, where these courts ruled that resorting to a mediation procedure, as a condition for the admissibility of legal action, is not contrary to European Union law or the Convention.

Keywords: mediation, dispute resolution, condition for the admissibility of legal action.

Doc. dr Florina Florentina Morozan,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Орадеу,

Република Румунија

ДА ЛИ РЕШАВАЊЕ СПОРОВА МЕДИЈАЦИЈОМ ФУНКЦИОНИШЕ?

Медијација је облик мирног и споразумног решавања спорова који подразумева помоћ треће неутралне странке као посредника, у условима неутралности, непристрасности, поверљивости и добровољног пристанка странака у спору. Медијација има многе предности: поверљивост поступка медијације, бржи и јефтинији поступак од поступка суђења, и што је најважније, обострано корисно решење проблема. Последњих деценија у многим земљама постоји повећано интересовање за решавање спорова посредовањем. Интерес за промовисање медијације је, такође, приметан на међународном нивоу. Директива 2008/52/ЕС/21 Европског парламента и Савета Европске уније о одређеним аспектима медијације у грађанским и комерцијалним стварима (мај 2008) представља настојање ЕУ да подстакне употребу медијације у прекограничним споровима који се односе на права странака која проистичу из важећих закона. Конвенција Уједињених нација о међународним споразумима о поравнању насталим посредством медијације усвојена је 20. децембра 2018. Из упоредноправне перспективе, овај рад анализира националну и међународну регулативу о медијацији, као и њен тренутни статус у Румунији. Иако румунска законска регулатива о медијацији датира из 2006. године, и упркос бројним предностима, медијација у Румунији напредује ситним корацима. Аутор, такође, анализира пресуде Суда правде Европске уније и Европског суда за људска права, где су ови судови пресудили да прибегавање поступку медијације, као услову за допуштеност тужбе, није у супротности са правом Европске уније ни у супротности са Европском конвенцијом о људским правима.

Кључне речи: медијација, решавање спора, услов за допуштеност тужбе.

Доц. др Лука Батуран,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,

Марија Митровић,

Истраживач-приправник,

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,

Република Србија

UDK: 351.778.5:347.451.8]:336.564-053.81(497.11)

UDK: 316.334.54-053.81:336.566.2(497.11)

UDK: 332.821(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15166950

ПОДРШКА МЛАДИМА У КУПОВИНИ ПРВОГ СТАНА ГАРАНЦИЈОМ ОТПЛАТЕ ПОТРАЖИВАЊА, СУБВЕНЦИОНИСАЊЕМ ДЕЛА КАМАТЕ И ПОРЕСКОМ ОЛАКШИЦОМ

У условима масовних политичких протеста у земљи, Влада Србије је предложила Закон о утврђивању гарантне шеме и субвенционисању дела камате као мера подршке младима у куповини прве стамбене непокретности и Закон о изменама и допунама Закона о порезу на доходак грађана. Мотиви за доношење ових закона, који су прокламовани у образложењима предлога, свде се на помоћ младима старости између 20 и 35 година живота да под повољнијим условима стекну своју прву стамбену непокретност и тиме реше своје стамбено питање, а индиректно и помоћ грађевинској индустрији. Суштински, мотив за доношење ових мера је ублажавање незадовољства младе популације која је носилац протеста који су избили у зиму 2024/2025. године. Измене закона предложене су на пречац, без икакве инклузивне јавне расправе.

Механизам почива на два основа. Први је гаранција државе да ће измирити потраживања комерцијалних банака насталих по основу одобрених кредита за финансирање младих у куповини прве стамбене непокретности. Други је да држава директно субвенционише из буџета каматну стопу за сваки појединачни кредит за првих шест година отплате кредита у износу од 2 процентна поена. Такође, износ ове субвенције био би изузет од опорезивања дохотка грађана. Индиректну субвеницију представља и ослобођења од плаћања трошкова банкарске провизије и услуга Републичког геодетског завода и јавног бележника. Увођењем овог механизма, Србија наставља низ интервенционистичких мера којима се стварају озбиљне дисторзије на тржишту непокретности (станова). Са једне стране, корисници субвенције остварују могућност да стекну непокретност по већој цени. Међутим, на тржишту долази до раста цена за остале купце који не остварују право на субвенције, а од чега корист има грађевински сектор. Наравно, на губитку су порески обвезници. Ипак, основну корист има политичка група која доноси овакве популистичке мере.

Кључне речи: стамбена политика, стамбени кредити, субвенције државе, пореске олакшице, помоћ младима.

Doc. Luka Baturan, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Novi Sad,

Marija Mitrović,

Junior Reseracher,

Faculty of Law, University of Novi Sad,

Republic of Serbia

STATE-SUPPORTED HOUSING LOANS FOR YOUNG PEOPLE TO PURCHASE THEIR FIRST APARTMENTS THROUGH A GUARANTEE SCHEME ON LOAN REPAYMENT, INTEREST RATE SUBSIDIES AND TAX RELIEFS

Amid widespread political protests in the country, the Government of Serbia proposed the Act on establishing a Guarantee Scheme and subsidizing part of the Interest Rate as a measure to support young people in purchasing their first residential property, and the Act amending the Personal Income Tax Act. The officially stated rationale behind these legislative proposals was to assist young people aged 20 to 35 in acquiring their first residential property under more favorable conditions and resolving their housing needs, and indirectly to support the construction industry. However, the fundamental motive for these measures was to mitigate dissatisfaction among the young population, which has been at the forefront of the political protests that erupted in the winter of 2024/2025. The proposed legislative act and amendments were introduced without any inclusive public debate and adopted on 6 March 2025.

The state-supported housing loans mechanism is based on two main pillars. The first is a state guarantee ensuring the repayment of claims held by commercial banks arising from loans granted to young individuals for the purchase of their first residential property. The second is a direct state subsidy from the budget, covering 2% of the interest rate on each individual loan for the first six years of loan repayment. Additionally, the amount of this subsidy would be exempt from the personal income tax. Indirect subsidies also include exemptions from paying bank commissions and services of the Republic Geodetic Institute and the notary public. By establishing this mechanism, Serbia keeps introducing a series of interventionist measures, which create significant distortions in the real estate market. On the one hand, subsidy beneficiaries gain access to properties at artificially inflated prices. On the other hand, the broader market experiences a rise in property prices for other buyers who are ineligible for subsidies, which will benefit the construction sector. Naturally, the tax burden will fall on taxpayers. Yet, the ultimate benefits will be gained by the political group enacting such populist measures.

Keywords: housing policy, housing loans, state subsidies, tax incentives, youth support.

Даница Кабашић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 347.235:271.222(497.11)

UDK: 271.222 (497.11)-523.6(497.115)

UDK: 726:27-523.6(497.115)

DOI: 10.5281/zenodo.15173901

ОГРАНИЧЕЊА И ЗАШТИТА ПРАВА СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИМА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ – ПРИМЕР МАНАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ

Специфични услови на простору Косова и Метохије након 1999. године ограничили су и угрозили право својине Српске православне цркве, нарочито када је реч о непокретностима од посебног духовног, културног и историјског значаја. И поред формалног постојања својинских права, бројна ограничења у погледу уживања и располагања овим непокретностима отварају питање правне природе и остваривости права својине у таквим околностима. Посебно се истиче случај манастира Високи Дечани. Имовина манастира деценијама је била предмет спорова, а остваривање права својине ограничено све до коначног уписа у катастар. Околности под којима је упис извршен стварају нове недоумице о начину заштите својинских права, па и њихове природе. Судбина манастира Високи Дечани, као и других непокретности Српске православне цркве на простору Косова и Метохије, указује на шири образац у коме право својине остаје правно и фактички ограничено, а његова остваривост зависи од политичких, а не правних фактора. У раду представљамо резултате теоријско-емпиријског истраживања ограничења права својине, његовог стварног домета и ефеката које таква ограничења имају на правну сигурност и заштиту својинских права у условима правне несигурности.

Кључне речи: право својине, ограничење својине, *de facto* експропријација, Српска православна црква, Косово и Метохија.

Danica Kabašić, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

LIMITATIONS AND PROTECTION OF REAL PROPERTY RIGHTS OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN KOSOVO AND METOHIA: THE CASE OF VISOKI DEČANI MONASTERY

The specific circumstances in Kosovo and Metohia after 1999 have restricted and endangered the property rights of the Serbian Orthodox Church, especially regarding immovables of particular spiritual, cultural, and historical significance. Despite the formal existence of property rights, numerous limitations on the enjoyment and disposal of these immovables raise questions about the legal nature and actual exercise of ownership rights. In such circumstances, the case of the Visoki Dečani Monastery is particularly illustrative. For decades, the Monastery's property was subject to disputes, and the exercise of property rights remained limited until its final registration in the cadastre. The circumstances under which the registration was carried out create new uncertainties concerning the manner of protection and the very nature of property rights. The situation related to the Visoki Dečani Monastery and other immovables of the Serbian Orthodox Church in Kosovo and Metohia points to a broader pattern in which the ownership rights remain both legally and factually limited, while their exercise depends on political rather than legal factors. The paper presents the results of a theoretical and empirical study on the limitations of property rights, their actual scope, and the effects such limitations have on legal certainty and the protection of ownership rights in a legally insecure environment.

Keywords: real property, ownership right, limitation of ownership, *de facto* expropriation, Serbian Orthodox Church, Kosovo and Metohia.

Оливера Јокић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 342.722:341.631(4)

UDK: 341.645(4)

UDK: 341.231.14(4)(094.2)

DOI: 10.5281/zenodo.15173130

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ У АРБИТРАЖНОМ ПОСТУПКУ

Према Европском суду за људска права, гаранције из чл. 6, ст. 1 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода треба да важе и у арбитражним поступцима. У вези са тим, у судској пракси и доктрини се разликује обавезна и факултативна арбитража, а критеријум поделе је постојање фактичке слободе уговарања арбитражног решавања спорова. С обзиром на то да се право на правично суђење састоји од неколико компоненти, број гаранција које морају бити обезбеђене у арбитражном поступку зависи управо од тога да ли је странка слободно пристала на арбитражу. Неспорно је, чини се, да минимум представљају право на непристрасан и независан (арбитражни) суд, и право на саслушање (расправљање; „једнакост оружја”), док се осталих гаранција (нпр. јавног и усменог суђења) странке могу одрећи под одређеним условима. Полазећи од ставова заступљених у доктрини и судској пракси, а имајући у виду да је право на правично суђење загарантовано и чл. 32 Устава Републике Србије, циљ истраживања је да се испита: 1) да ли према домаћем позитивном праву постоје (фактички) обавезне арбитраже; 2) да ли странке према правилима домаћих институционалних арбитража располажу „једнаким оружјем”; и 3) да ли је, имајући у виду поменута правила, заиста обезбеђено право на независан и непристрасан суд.

Кључне речи: право на правично суђење, арбитража, слобода уговарања, право на саслушање, независан и непристрасан суд.

Olivera Jokić, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Novi Sad,
Republic of Serbia

THE RIGHT TO A FAIR TRIAL IN ARBITRATION

According to the European Court of Human Rights (ECtHR), the guarantees of Article 6(1) of the European Convention on Human Rights (ECHR) should also apply in arbitration. In legal doctrine and case law, there is a distinction between mandatory and voluntary arbitration. This distinction is based on the extent of the parties' *de facto* freedom of contracting arbitration as a dispute resolution method. The right to a fair trial consists of several guarantees but which one should apply in arbitration depends on whether the parties are truly free when accepting arbitration. It seems indisputable that the right to be heard (*audi alteram partem*) and the right to an independent and impartial arbitral tribunal (“equality of arms”) constitute minimum guarantees. Considering the approaches in legal doctrine and case law, as well as the fact that the right to a fair trial is one of the guarantees provided by Article 32 (1) of the Serbian Constitution, this research aims to answer the following questions: 1) does domestic law recognize cases where arbitration is *de facto* mandatory; 2) do parties have the right to be heard under the rules of domestic arbitration institutions (“equality of arms”); and 3) in view of these rules, is the right to an independent and impartial tribunal genuinely ensured?

Keywords: right to a fair trial, arbitration, freedom of contract, right to be heard, independent and impartial tribunal.

Маша Смиљана Шовић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу
Република Србија

UDK: 347.441.14:347.633-055.62(497.11)

UDK: 342.7-058.865(497.11)

UDK: 341.645.5(4)

DOI: 10.5281/zenodo.15173929

САГЛАСНОСТ РОДИТЕЉА ЗА УСВОЈЕЊЕ И(ЛИ) НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА

Осим детета које нема родитеље, било зато што они нису живи, нису познати или су потпуно лишени родитељског права или пословне способности, усвојено може бити и дете које има једног или оба позната родитеља. Породични закон предвиђа да је у овом случају потребно да родитељи дају сагласност за усвојење свог детета. Разлози за овакву одлуку могу бити различити, најчешће се ради о родитељима који сматрају да нису у могућности да одговоре изазовима родитељске дужности, некада због свог младог узраста, некада због недостатка адекватних животних услова услед сиромаштва. Са друге стране, постоје и родитељи који немају воље и жеље да се о детету старају. Сагласност родитеља може имати за последицу одрицање од родитељског права (без означавања усвојитеља) или преношење родитељског права на друга лица, у зависности од одлуке родитеља. Иако је дубоко укорењена претпоставка да родитељ боље од било кога може знати шта је најбоље за дете, поставља се питање да ли родитељ који се свесно одриче свог детета заиста зна шта је у његовом најбољем интересу. У овом раду аутор покушава да, анализирајући домаће законско решење, као и решења европских законодавстава, са посебним освртом на праксу Европског суда за људска права, одговори на питање шта је заправо у најбољем интересу детета у случају када родитељи дају сагласност за његово усвојење и да ли је, можда, у нашем праву потребна промена постојећих законских решења.

Кључне речи: усвојење, сагласност родитеља, најбољи интерес детета, повлачење сагласности.

*Maša Smiljana Šović, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia*

PARENTAL CONSENT TO ADOPTION AND/ OR THE BEST INTERESTS OF THE CHILD

Under the Serbian Family Act, a child is eligible to be adopted if it is a child without living parents, a child whose parents are deceased, or unknown, or completely deprived of parental rights or contractual capacity, and a child who has one or both known parents who have consented to adoption. In the last case, the Family Act stipulates that the parents must give their express consent to the adoption of their child. The reasons for the parents' decision can be different; most frequently, parents believe that they are unable to meet the challenges of parental duty, either due to their young age or for the lack of adequate living conditions or poverty. On the other hand, there are parents who do not have the will and desire to take care of the child. Parental consent may result in relinquishing the parental rights (without designating an adoptive parent) or in transferring the parental rights to other persons, depending on the parents' decision. Although there is a deeply rooted assumption that a parent can know better than anyone what is best for a child, the question arises whether parents who knowingly relinquish their child truly know what is in the best interest of their child. In this paper, the author analyzes the domestic legal solutions and the solutions in European legislation, with special reference to the practice of the European Court of Human Rights, in an attempt to address the following questions: what is actually in the best interests of the child in case parents consent to adoption, and is there a need to change the existing legal solutions in our Family Act?

Keywords: adoption, parental consent, best interests of the child, withdrawal of consent.

Jean-Baptiste Le Pape,
Junior Researcher,
Toulouse Capitole University,
Republic of France

UDK: 347.453.3(44)
UDK: 351.778.542:365.642(44)
DOI: 10.5281/zenodo.15173937

CONFLICTS BETWEEN LESSORS AND LESSEES

One of the aims of the Draft parliamentary bill for the reform of special contracts is to prevent and resolve conflicts between lessors and lessees in compliance with the law. There are many reasons for reforming the *Code Civil* provisions on special (subject-specific) contracts. The first reason is continuity. By remaining faithful to the *Code Civil* of 1804, the preliminary Draft aims to continue the process of amending the *Code Civil* initiated by the Ordinance of 10 February 2016, by reforming *inter alia* the provisions on contract law. Secondly, there is a need to modernize “a somewhat outdated regime”. Thus, the structure of the titles is adjusted in line with the new provisions, the entire content of different areas of the law on special contracts are structured in a better way, and obsolete provisions are simply deleted. The third reason is the framers’ desire to simplify positive law, which has been evident since the first Draft to *Code Civil* (1801). The reading and debate on the preliminary Draft reform bill on special contracts, and particularly the provisions on the lease contract, reaffirm the statement that simplification of Code Civil is both desirable and needed.

Keywords: *Code Civil*, reform, special contracts, conflicts, lessors and lessees.

Jean-Baptiste Le Pape,
Истраживач-приправник,
Универзитет Toulouse Capitole,
Република Француска

СПОРОВИ ИЗМЕЂУ ЗАКУПОДАВАЦА И ЗАКУПАЦА

Један од циљева Нацрта о изменама и допунама одредаба о посебним уговорима у оквиру француског Грађанског законика (*Code Civil*) је спречавање и решавање спорова између закуподаваца и купаца у складу са законом. Много је разлога за реформу одредаба Законика о посебним уговорима. Први разлог је континуитет. Остајући доследан Грађанском законнику из 1804. године, прелиминарни Нацрт има за циљ да настави процес ажурирања Грађанског законика започет Уредбом од 10. фебруара 2016. године, којом је између осталог извршена реформа уговорног права. Друго, постоји потреба за модернизацијом „донекле застарелог режима“. Структура наслова (делова) усклађена је са новим одредбама Законика, целе одредбе о појединим посебним уговорима су боље систематизоване, док су застареле одредбе једноставно избрисане. Трећи очигледан разлог је тежња да се поједностави позитивно право, која је очигледна још од првог Нацрта грађанског законика (1801). Расправа о прелиминарном Нацрту реформи посебних уговора, а нарочито одредби о уговору о закупу, поново потврђује циљ да је поједностављивање Грађанског законика пожељно и неопходно.

Кључне речи: Грађански законик, реформа, право посебних уговора, спорови, закуподавци и купци.

Милана Ранковић,
Сарадник у настави,
Правни факултет, Универзитет Црне Горе у Подгорици,
Република Црна Гора

UDK: 347.965.42:004.8

UDK: 347.918:004.8

DOI: 10.5281/zenodo.15166717

ПРИМЈЕНА ВЈЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У АЛТЕРНАТИВНИМ НАЧИНИМА РЈЕШАВАЊА СПОРОВА: ПЕРСПЕКТИВЕ И ИЗАЗОВИ

Вјештачка интелигенција је трансформисала све сфере друштва, па тако и правосудни систем. Судским поступцима се често приговара због њихове дуготрајности, високих трошкова и формалности, док алтернативни начини рјешавања спорова нуде бржи, јефтинији и флексибилнији процес који омогућава повјерљивост, очување односа, стручност одлучивања и лакшу извршивост одлука. Захваљујући способности да анализира велике количине података, препознаје обрасце и предлаже рјешења, вјештачка интелигенција има потенцијал да значајно унаприједи цјелокупан правосудни систем, а своју примјену је увелико нашла у алтернативним начинима рјешавања спорова, с обзиром на то да су они, у односу на традиционалне судске поступке, значајно растерећенији процесних формалности.

Системи вјештачке интелигенције најчешће се користе у припремним радњама за вођење поступака, укључујући препознавање проблема, истраживање и анализу доказа, али би могли наћи мјесто примјени и у неким фазама поступка као што је на примјер одређивање медијатора, конституисање арбитражног трибунала, али и за израду нацрта одлука. Међутим, питање примјене вјештачке интелигенције у процесу доношења одлука је сложено и изазовно, прије свега због тога што изазива бројне етичке дилеме, али и због недостатка транспарентности алгоритама и могућих пристрасности у подацима на којима се темеље одлуке. Овај рад анализира потенцијал вјештачке интелигенције, с посебним фокусом на њене могућности, ограничења и импликације у савременим поступцима алтернативног начина рјешавања спорова. Посебна пажња посвећена је етичким изазовима, важећем правном оквиру и потенцијалним ризицима повезаним са примјеном ових технологија. Циљ истраживања је да пружи свеобухватан преглед тренутног стања, и да испита перспективе развоја вјештачке интелигенције у контексту унапрјеђења ефикасности и правичности поступака АДР.

Кључне речи: вјештачка интелигенција, алтернативно рјешавање спорова, преговарање, медијација, арбитражни поступак.

Milana Ranković, LL.B.,

Teaching Associate,

Faculty of Law, University of Montenegro in Podgorica,

Republic of Montenegro

INTEGRATING ARTIFICIAL INTELLIGENCE INTO ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION: PERSPECTIVES AND CHALLENGES

Artificial Intelligence (AI) has transformed all spheres of society, including the judicial system. Court proceedings are often criticized for their length, high costs and formality, while alternative dispute resolution methods offer a faster, cost-efficient and more flexible process that allows for confidentiality, preserving relationships, expertise of decision makers, and easier enforceability of decisions. Due to the capacity to analyze large amounts of data, recognize patterns and propose solutions, artificial intelligence has the potential to significantly improve the entire judicial system. It has already found its application in alternative dispute resolution methods, particularly considering that they are significantly less burdened by procedural formalities in comparison to traditional court procedures.

AI systems are most frequently used in preparatory activities for conducting the proceedings, including problem identification, research and analysis of evidence, but they could also be applied in some stages of the procedure, such as the appointment of a mediator, the constitution of an arbitration tribunal, and decision drafting. However, the application of AI for decision-making purposes is a complex and challenging issue, primarily because it generates numerous ethical dilemmas, transparency issues and possible biases in the data on which decisions are based. This paper analyzes the potentials of artificial intelligence, with specific reference to its possibilities, limitations and implications in the contemporary ADR procedures. Special attention is given to ethical dilemmas, the current legal framework and potential risks associated with the application of AI in ADR contexts. The research aims to provide a comprehensive overview of the current state and perspectives in the development of artificial intelligence in the context of improving the efficiency and fairness of ADR procedures.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), alternative dispute resolution, negotiation, mediation, arbitration procedure.

Анастасија Кокерић,

Сарадник у настави,

Правни факултет, Универзитет у Приштини

са привременим седиштем у Косовској Митровици,

Република Србија

UDK: 342.744-056.26/.29-053.2(497.11)

UDK: 342.726-056.26/.29-053.2(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15167417

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ ДЕЦЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Право на образовање, као једно од основних и најважнијих права детета, представља лично апсолутно субјективно право детета. образовање има велики значај за живот и развој сваког детета, али истовремено и за развој сваког друштва. Право на образовање гарантовано је многобројним међународним документима. Конвенција УН о правима детета, као најзначајнији документ у области права детета, прописује да је основно образовање обавезно и бесплатно за сву децу. У овом раду право на образовање деце са инвалидитетом биће посматрано кроз призму међународних и националних прописа у којима је садржано. Дете има право на образовање у складу са својим способностима, жељама и склоностима. Разноврсна достигнућа у науци допринела су уласку деце са сметњама у развоју у систем редовног образовања. Кључно је нагласити да деца са инвалидитетом имају право на образовање и васпитање које уважава њихове образовне и васпитне потребе, уз појединачну или групну додатну подршку у настави и учењу, или у посебној васпитној групи или школи. Питање образовања особа са инвалидитетом садржано је и у Конвенцији УН о правима особа са инвалидитетом, коју је наша земља ратификовала. Основно стратешко опредељење у образовању деце са инвалидитетом је инклузивни приступ у образовању који обезбеђује њихова права и омогућава њихову социјалну инклузију. Инклузивни систем образовања представља укључивање свих ученика у редовне школе и разреде, где је могуће удовољити свим њиховим индивидуалним потребама, без обзира на порекло, потешкоћу, таленат и социо-економску позадину. Дете са инвалидитетом може да похађа школу за образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју, када је то по мишљењу интерресорне комисије у његовом најбољем интересу, а уз претходну сагласност родитеља.

Кључне речи: право на образовање, деца са инвалидитетом, право на једнакост, инклузивно образовање.

Anastasija Kokerić, LL.B.,
Teaching Associate,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

THE RIGHT TO EDUCATION FOR CHILDREN WITH DISABILITIES

The right to education, as one of the fundamental and most important rights of the child, is a personal absolute subjective right. Education plays a significant role in the life and development of every child, as well as in the development of society as a whole. Numerous international documents guarantee the right to education. The UN Convention on the Rights of the Child, the most significant document for children's rights, stipulates that primary education is compulsory and free for all children. This paper will explore the right to education for children with disabilities through the lens of international and national regulations. Children have the right to education in line with their abilities, desires, and inclinations. Science advances have contributed to including children with developmental disabilities in the regular education system. It is crucial to emphasize that children with disabilities have the right to education and upbringing that respects their educational and developmental needs, including additional individual or group support in the learning process, or in a special educational group or school. The issue of education for persons with disabilities is also included in the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, which has been ratified by the Republic of Serbia. The fundamental strategic direction in the education of children with disabilities is an inclusive approach, which ensures their rights and enables their social inclusion. The inclusive education system involves integrating all students into regular schools and classes, where it is possible to meet all their individual needs, regardless of their origin, difficulties, talents, or socio-economic background. A child with a disability may attend a school for the education and upbringing of children with developmental disabilities when it is, in the opinion of the interdisciplinary commission, in their best interest and with the prior consent of the parents.

Keywords: right to education, children with disabilities, right to equality, inclusive education.

СЕСИЈА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО

CRIMINAL LAW SESSION

Prof. Olga Koshevaliska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,

UDK: 343.26(=214.58)(495.6)

UDK: 316.647.82(=214.58)

UDK: 342.7

Roze Surlovska Ristevska, LL.M.,
Junior Researcher,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

DOI: 10.5281/zenodo.15166440

ROMA AND INSTITUTIONAL DISCRIMINATION: A STUDY OF PRISON SENTANCES

*Prejudice is a burden that confuses the past, threatens the future,
and renders the present inaccessible. (Maya Angelou)*

On 5 April 2018, the European Center for Roma Rights reported that four individuals of Roma origin, A. Redzhepov (21), Y. Erdal (25), S. Mustafafova (46), and B. Demir (39), died in Macedonian prisons in 2017 due to inadequate medical care and lack of proper supervision by prison staff. Redzhepov and Erdal died from overdoses of methadone and benzodiazepam, despite not being part of the methadone therapy program. Demir died from poisoning after being administered an incorrect dose of "Prazin" tablets by medical staff. Mustafafova's death occurred after her health issues had been dismissed as faked, as a result of which the staff withdrew the necessary medical care; yet, an autopsy revealed a high dose of benzodiazepine in her body. As one of the most marginalized social groups, the Roma people often live in terribly poor socio-economic conditions, and they are exposed to numerous stereotypes and prejudices. In an attempt to provide a realistic depiction of the current situation and draw relevant conclusions, this paper analyzes different forms of discrimination against Roma, ranging from physical abuse to denial of basic human rights, in penitentiary institutions in Macedonia and in Europe. Through this investigation, the authors call for greater awareness and actionable solutions aimed at improving the treatment and rights of Roma prisoners, and fostering a more just and equitable prison system.

Keywords: discrimination, Roma, prison, racism, prisoner rights.

Проф. др Олга Кошевалиска,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

Розе Сурловска Ристевска,

Истраживач-приправник,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

Република Северна Македонија

РОМИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ДИСКРИМИНАЦИЈА: СТУДИЈА ЗАТВОРСКИХ КАЗНИ

Европски центар за права Рома известио је 5. априла 2018. године да су четири особе ромског порекла, А. Реџепов (21), И. Ердал (25), С. Мустафова (46) и Б. Демир (39), преминуле у македонским затворима 2017. године због неадекватне медицинске неге и недостатка одговарајућег надзора затворског особља. Реџепов и Ердал преминули су услед предозирања метадоном и бензодиазепамом, иако нису били део програма метадонске терапије. Демир је преминуо од тровања након што му је медицинско особље дало погрешну дозу таблета „Празин“. Мустафова је преминула након неоснованих сумњи да лажира своје здравствено стање, услед чега није добила неопходну медицинску негу, док се обдукцијом установио висок ниво бензодиазепина. Као једна од најмаргинализованијих друштвених група, Роми често живе у лошим социо-економским условима и изложени су бројним предрасудама и стереотипима. У покушају да реалистично прикаже тренутну ситуацију и извуче адекватне закључке, ауторке анализирају различите облике дискриминације Рома, од физичког злостављања до ускраћивања основних људских права, у казнено-поправним установама у Македонији и Европи. На основу резултата истраживања, ауторке указују на неопходност подизања свести и доношења ефикаснијих решења у циљу унапређења третмана и права затвореника Рома, као и успостављања праведнијег затворског система.

Кључне речи: дискриминација, Роми, затвор, расизам, права затвореника.

Проф. др Миомира Костић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 004:[343.97:005.44

UDK: 343.9.018

DOI: 10.5281/zenodo.15166749

УТИЦАЈ ДИГИТАЛНИХ ТРАНСФОРМАЦИЈА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈУ КРИМИНАЛИТЕТА И ИЗАЗОВИ УПРАВЉАЊА

Следећи другачији концепт осмишљавања и прилагођавања криминолошког посматрања појава, на нови начин који постаје доминантан у технолошком смислу у 21. веку, неопходно је размотрити извесне методолошке поступке и технике долажења до знања о преступништву у мало измењеном дискурсу управљања криминалитетом у дигитално доба и редефинисањем или поновним читањем основних поставки глобализацијских теорија о криминалитету. Обиље текстова о „новом дигиталном добу”, о „човеку машини” и дигитализацији, о новој „не – нормалности” у којој се инсистира на томе да се човек претвара у податке или виртуелне записе који обликују људско понашање, потпуно занемарују другу страну дигитализованог доба, где се учестало домаћој јавности нуди тај застрашујући приказ једног таквог доба. Издвајају се три битне тачке фокуса у области дигиталног хуманизма које непосредно утичу на извршност и ефективност криминолошког дискурса: негативни публицитет; културолошки критицизам; и, мањак фокуса у педагошком и академском раду према овој теми. Но, тачно је и то да су грантови у хуманистичким наукама више усмерени на истраживање са мерљивим резултатима, а не на подучавање иновација, које је теже измерити и за које је потребно додатно време да заживе (у односу на дужину радно активног ангажовања истраживача; успешност академске каријере, на пример. Циљ овог рада је да учини видљивијим међусобну условљеност основних питања из области криминологије (методологија у криминолошком истраживању) са новим приступима према дигиталним хуманистичким техникама при посматрању криминолошких појава, осветљавајући управљање криминалитетом, ризично друштво и глобализацију.

Кључне речи: криминалитет, глобализацијске теорије, дигитализација, ризично друштво, управљање криминалитетом.

Prof. Miomira Kostić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

DIGITAL TRANSFORMATIONS IMPACT ON THE GLOBALIZATION OF CRIME AND CRIME MANAGEMENT CHALLENGES

In line with the new conceptual framework of devising and adapting the criminological observation of phenomena, which has become prevalent in the technology-driven 21st century environment, it is necessary to reconsider certain methodological procedures and techniques for obtaining knowledge about crime in a slightly changed discourse of crime management in the digital age and redefine or revise the basic assumptions of globalization theories about crime. The abundant literature about the “new digital age”, “man-machine”, digitalization and the new “non-normality” where man is transformed into data or virtual records that shape human behavior completely ignore the downsides of the digitalized age, which are often associated with terrifying prospects. In the field of digital humanism, there are three important focal points that directly affect the excellence and effectiveness of the criminological discourse: negative publicity; cultural criticism; and insufficient focus on this topic in academic and pedagogical work. In humanities, it is also true that grants are more frequently focused on research with measurable results rather than on teaching innovations, which are more difficult to measure and require additional time to take root (when compared to the length of the researcher’s active engagement, successful academic careers, etc.). The purpose of this paper is to cast more light on the correlation between the basic questions in the field of criminology (methodology in criminological research) and the new approaches towards the digital humanism techniques when observing criminological phenomena, with specific reference to crime management, risk society and globalization challenges.

Keywords: criminality, globalization theories, digitalization, risk society, crime management.

Проф. др Душица Миладиновић Стефановић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.435:347.62

UDK: 341.645:341.4

UDK: 347.62-055.2

DOI: 10.5281/zenodo.15189299

ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА КАО ОБЛИК НАСИЉА НАД ЖЕНАМА У ОРУЖАНИМ КОНФЛИКТИМА – КРИМИНОЛОШКИ И КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТИ

Оружани конфликти, друштвена дезорганизација и економска криза коју доносе на општем нивоу, али и осећај животне угрожености, несигурности и слабљење инхибиција на индивидуалном плану, могу да створе погодне услове за настајак различитих облика криминалитета. Принудно закључење брака вероватно није прва асоцијација у овом контексту, мада се у неким оружаним сукобима, попут оних у Камбоџи, Сијера Леонеу или Уганди, показало да је управо ово кривично дело било тако често вршено да је добило масовне размере. У том смислу, ауторка у овом раду настоји да укаже најпре на извесне криминолошке аспекте ове појаве, као што су њене карактеристике, односно, фактори који утичу на њен настајак, али и на одређена спорна кривичноправна питања која су се појавила пред међународним кривичним судовима услед чињенице да принудно закључење брака није предвиђено као самостално кривично дело нити као изричито наведена радња постојећих инкриминација у статутима међународних кривичних судова, те је у пракси квалификовано као злочин против човечности, супсумирањем под тзв. „друге нехумане акте”.

Кључне речи: принудно закључење брака, злочин против човечности, оружани конфликти.

Prof. Dušica Miladinović Stefanović, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University in Niš,

Republic of Serbia

***FORCED MARRIAGE AS A FORM OF VIOLENCE
AGAINST WOMEN IN ARMED CONFLICTS:
CRIMINOLOGICAL AND CRIMINAL LAW ASPECTS***

Armed conflicts, social disorganization and economic crisis at a general level, as well as the feeling of insecurity, life threat and weakened inhibitions at the individual level, may generate favorable conditions for the emergence of various forms of crime. Forced marriage is probably not the first crime that comes to mind in this context. However, the circumstances in some armed conflicts (such as those in Cambodia, Sierra Leone or Uganda) show that this particular crime was committed so frequently that it reached mass proportions. In this paper, the author first endeavours to point out to certain criminological aspects of this phenomenon, such as its characteristics, the factors that influence its occurrence, and certain controversial criminal law issues that have been raised before international criminal courts due to the fact that forced marriage is not envisaged as an independent criminal offense, nor as an explicitly stated act among the existing incriminations in the statutes of international criminal courts. In practice, it is qualified as a crime against humanity and subsumed under the so-called “other inhumane acts”.

Keywords: forced marriage, crime against humanity, armed conflicts.

Проф. др Здравко Грујић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 343.222:004.89

DOI: 10.5281/zenodo.15166902

ПРЕИСПИТИВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛНЕ КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ АУТОНОМНИХ СИСТЕМА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Развој савремених технологија и њихова примена у најразличитијим сегментима друштвеног живота, као и њихова масовна употреба, довела је, помало и неочекивано рано, до примене различитих система вештачке интелигенције (AI) у свакодневном животу великог броја корисника средстава информационо-комуникационих технологија. Системи вештачке интелигенције као софтверска решења на хардверским уређајима представљају коришћење технологије која, према идеји и решењима, обавља најразличитије функције на начин који подсећа али и превазилази могућности корисника јер је, према когнитивним способностима, на вишем нивоу у односу на човека. Системи вештачке интелигенције примењују се данас у различите сврхе и циљеве: од уређаја за свакодневну употребу, за нпр. обраду или креирање нпр. фотографије, звука, текста, све до софистицираних технолошких система са могућностима аутономног одлучивања и реаговања. Поред неспорних користи и олакшавања обављања великог броја послова, системи вештачке интелигенције, истовремено, представљају технологију која у значајној мери може да доведе до угрожавања сигурности и утиче на заштиту основних људских права и слобода човека, па чак и до угрожавања права и добара која су заштићена кривичним правом.

Полазећи од постојећих и концепата који се развијају у савременој кривично-правној литератури, код којих се улога система вештачке интелигенције у контексту кривичних дела објашњава као средство извршења или се, чак, пледира за статус субјекта кривичног дела, аутор у раду отвара питање преиспитивања потенцијалне кривичне одговорности аутономних система вештачке интелигенције као засебних и специфичних правних ентитета, слично успостављеној кривичној одговорности правних лица.

Кључне речи: вештачка интелигенција, аутономни системи, кривична одговорност.

Prof. Zdravko Grujić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

RECONSIDERING THE POSSIBLE CRIMINAL LIABILITY OF AUTONOMOUS ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) SYSTEMS

The development of modern technologies, their application in various segments of social life and their mass use have led, perhaps a bit too soon, to the daily application of various artificial intelligence (AI) systems by a large number of users of information and communication technology tools. AI systems, as software solutions on hardware devices, entail the use of technology which performs a wide variety of functions in a way that resembles but also exceeds the capabilities of the user because it is at a higher level of cognitive abilities than a human. AI systems are used for various purposes and goals, ranging from devices for processing or creating photos, sound or text to sophisticated technological systems having the capacity to provide autonomous decisions and responses. Although AI systems offer undeniable benefits and facilitate the performance of ample tasks, the sophisticated AI technologies may also significantly threaten security, affect the protection of fundamental human rights and freedoms, and endanger the rights and goods protected by criminal law.

In contemporary criminal law literature, AI systems are mainly designated as tools which may be used for the commission of criminal offences, but there are also articles discussing whether the autonomous AI systems may have the status of the subject (perpetrator) of a criminal offense. Starting from the existing and developing concepts on the role of AI systems in criminal law, the author points to the need to re-examine the potential criminal liability of autonomous AI systems as separate and specific legal entities, and regulate this matter in a way similar to the established criminal liability of legal persons.

Keywords: artificial intelligence (AI), autonomous AI systems, criminal liability.

Проф. др Мирјана Ђукић,

Ванредни професор,

*Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,*

UDK: 343.359.2(497.11)

UDK: 336.225.68(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15174057

Проф. др Сузана Димић,

Ванредни професор,

*Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија*

УТИЦАЈ НАКНАДНОГ ИЗВРШЕЊА ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ НА ПРОЦЕСУИРАЊЕ ПОРЕСКИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Пореска кривична дела представљају најтежи облик незаконите пореске евазије (избегавање плаћања пореза). Њима се угрожавају фискални интереси државе, јер од благовременог и уредног испуњавања пореских обавеза зависи континуирано обезбеђивање средстава за финансирање јавних потреба. Накнадно извршење пореске обавезе не може се подвести ни под један основ који искључује постојање кривичног дела, те је следствено томе кривична процедура неизбежна. Међутим, са аспекта олакшавајућих околности које суд узима у обзир приликом одмеравања казне, може утицати на блаже кажњавање пореских утајивача. Посебну пажњу ауторке посвећују институту споразума о признању кривичног дела у контексту накнадног извршења пореских обавеза. С почетка креиран у домаћем кривичном процесном законодавству ради успостављања ефикасности кривичног поступка, надрађен је могућношћу ублажавања казне учиниоцу који је признао извршење кривичног дела. Под окриљем овог сегмента теоријске анализе централно је питање оправданости двоструко повољнијег третмана пореских утајивача (скраћење кривичне процедуре и ублажавање казне) са аспекта специјалне и генералне превенције као сврхе кажњавања и са друге стране, заштите фискалних интереса државе.

Кључне речи: пореска кривична дела, кривични поступак, споразум о признању кривичног дела, фискални интереси државе.

Prof. Mirjana Đukić, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University in Priština,

Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,

Prof. Suzana Dimić, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University in Priština,

Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,

Republic of Serbia

THE IMPACT OF SUBSEQUENT ENFORCEMENT OF TAX OBLIGATIONS ON PROCESSING TAX CRIMES

Tax crimes are the most serious form of illegal tax evasion. They threaten the fiscal interests of the state because the continuous provision of funds for financing public needs depends on the timely and orderly fulfillment of tax obligations. The subsequent enforcement of tax obligations cannot be classified under any ground that excludes the existence of a criminal offense, which means that criminal proceedings are inevitable. However, from the aspect of mitigating circumstances that the court takes into account when determining the sentence, it may result in more lenient punishment of tax evaders. The authors pay special attention to the institute of plea bargaining in the context of the subsequent enforcement of tax obligations. Originally created in domestic criminal procedure legislation to establish the efficiency of criminal proceedings, it was upgraded with the possibility of mitigating the punishment of the perpetrator who admitted the commission of a criminal offense. Within this segment of theoretical analysis, the central issue is the justification of the more favorable treatment of tax evaders (which is twofold: shortening the criminal procedure and mitigating the punishment), both from the aspect of special and general prevention as the purpose of punishment and from the aspect of protection of the fiscal interests of the state.

Keywords: tax crimes, criminal proceedings, plea bargaining, fiscal interests of the state.

Проф. др Иван Илић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.132/133(497.11)

UDK: 343.163(497.11)

UDK: 351.74(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15174075

МОГУЋНОСТИ УВОЂЕЊА „ПРАВОСУДНЕ ПОЛИЦИЈЕ” У КРИВИЧНИ ПОСТУПАК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Реформски талас кривичног поступка у последње две деценије довео је, између осталог, до увођења тужилачке истраге. Такав концепт, иако подржан ставом да доприноси ефикасности кривичног поступка, уведен је без претходне адекватне припреме јавног тужилаштва за вођење предистражног поступка и истраге. У основи, јавни тужилац је руководиоца предистражног поступка и истраге. У спровођењу овог поступка, који претходи отпочињању кривичног поступка и прве фазе кривичног поступка, јавном тужиоцу „помаже” полиција. Један од најчешћих замерки ефикасности истраге, који се чују у јавности, од руководиоца истраге, је изостанак адекватне координације између јавног тужиоца и полиције. У неким европским државама, постоји модел, према којем је јавни тужилац истовремено и шеф „правосудне полиције”. Таква решења показала су се делотворним у смислу остваривања циљева вођења истраге. Идеја да Управа криминалистичке полиције буде издвојена из Министарства унутрашњих послова и да пређе у надлежност Министарства правде и државне управе, или под директан надзор Републичког јавног тужилаштва, у Србији постоји одавно, али никада није реализована. Циљ аутора овог рада је да представи упоредноправне моделе и практична искуства у раду правосудне полиције и да представи модел, који би учинио однос између јавног тужиоца и полиције делотворнијим и самим тим допринео остваривању сврхе вођења истраге.

Кључне речи: предистражни поступак, истрага, јавни тужилац, полиција.

Prof. Ivan Ilić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

POSSIBILITIES FOR INTRODUCING “JUDICIAL POLICE” INTO CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Over the last two decades, the wave of reform in criminal procedure has inter alia led to the introduction of prosecutorial investigation. Although supported by the view that it contributes to the efficiency of criminal proceedings, this concept was introduced without adequate prior preparation of the public prosecutor's office for conducting the pre-trial procedure and investigation. In essence, the public prosecutor is the head of the pre-investigation procedure and investigation. In conducting this procedure, which precedes the initiation of criminal proceedings and the first phase of criminal proceedings, the public prosecutor is “assisted” by the police. One of the most common complaints about the efficiency of investigations that may be heard in public from investigation managers is the lack of adequate coordination between the public prosecutor and the police. In some European countries, there is a model where the public prosecutor is simultaneously the head of the “judicial police”. Such solutions have proven effective in achieving the goals of conducting an investigation. The idea of separating the Criminal Police Directorate from the Ministry of Internal Affairs and placing it under the jurisdiction of the Ministry of Justice and State Administration, or under the direct supervision of the Republic Public Prosecutor's Office, has existed in Serbia for a long time but has never been implemented. In this paper, the author aims to present comparative law models and practical experiences in the work of the judicial police and propose a model that would make the relationship between the public prosecutor and the police more effective and thus contribute to achieving the purpose of conducting an investigation.

Keywords: pre-trial procedure, investigation, public prosecutor, police.

Prof. dr iur. hab. Marcin Łysko,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Białystok,
Republic of Poland

UDK: 351.74/.75:343.11(438)

UDK: 343.232(438)(091)

UDK: 364.654(438)

DOI: 10.5281/zenodo.15165925

ADJUDICATION IN PETTY OFFENCES IN THE POLISH PEOPLE'S REPUBLIC IN THE CONTEXT OF SOCIO- POLITICAL PROBLEMS IN THE POST-WAR PERIOD

This paper aims to present the practice of adjudication in petty offences in the Polish People's Republic (1952-1989) as a means of resolving socio-political problems by using instruments of administrative penal repression. The adjudicating boards (panels) were subordinated to the Ministry of Home Affairs, and they were only composed of persons from the ruling social structures. During the Stalinist period (the first half of the 1950s), adjudication on petty offences was used to prevent the difficulties with providing supplies to cities by punishing the peasants who failed to deliver the compulsory quota of agricultural products. Due to ideological factors, the repression was aimed at rich farmers who were treated as “enemies of the people” and imposed severe fines.

After the political breakthrough in October 1956, adjudication in petty offences entailed a new task: fight against the Catholic Church, which was widely supported by the Polish people in the traditionally religious society. The communist authorities wanted to diminish the position of the Church through a number of administrative measures, which included banning religious services and gatherings for religious celebrations, or collecting donations for religious purposes. Local internal affairs units also comprised adjudicating boards whose main task was to repress priests and secular Catholics for various infringements of the existing laws. At the end of the 1960s, adjudication in petty offences was for the first time used to repress people who openly objected against the policies of the communist authorities. In Warsaw, adjudicating boards punished the participants of the mass students' protests in March 1968, when students protested against censorship and for wider cultural and artistic freedom. The students were treated as hooligans and their cases, largely based on infringements of public peace and order, were adjudicated in expedite proceedings. The practice of adjudicating and punishing offences of political character continued in the 1970s and 1980s for the purpose of repressing the opponents of the communist authorities.

Keywords: Polish People's Republic, Ministry of Home Affairs, petty offences, adjudicating boards on petty offences.

Prof. dr iur. hab. Marcin Łysko,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Бјалистоку,
Република Пољска

СУЂЕЊЕ ЗА СИТНЕ ПРЕКРШАЈЕ У НАРОДНОЈ РЕПУБЛИЦИ ПОЉСКОЈ У КОНТЕКСТУ ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИХ ПРОБЛЕМА У ПОСЛЕРАТНОМ ПЕРИОДУ

Ова презентација има за циљ да представи праксу суђења за ситне прекршаје у Народној Републици Пољској (1952-1989), где су пресуде у таквим предметима биле средство за решавање друштвено-политичких проблема применом репресивних мера административно-казненог карактера. Прекршајна већа (одбори за ситне прекршаје) била су под ингеренцијом Министарства унутрашњих послова, док су за чланове тих одбора искључиво бирани припадници владајућих државних структура. Током стаљинистичког периода (у првој половини 1950-их година), суђење за ситне прекршаје се користило у циљу спречавања потешкоћа у снабдевању градова, изрицањем казни сељацима који нису испоручили обавезну квоту пољопривредних производа. На основу идеолошких разлога, репресија је била усмерена на богате пољопривреднике који су третирани као „народни непријатељи” и којима су изрицане високе новчане казне.

Након политичког револта против стаљинизма у октобру 1956. године, нови задатак поступка за ситне прекршаје била је борба против католичке цркве, с обзиром на то да је црква уживала велику подршку народа у традиционално религиозном пољском друштву. Комунистичке власти су низом административних мера желеле да умање утицај и положај цркве, кроз забране верских скупова, окупљања на верским прославама, и прикупљања прилога у верске сврхе. Локалне јединице унутрашњих послова су, такође, имале одборе за ситне прекршаје чији је главни задатак била репресија над свештенством и верницима који су прекршили ондашње законе. Крајем 1960-их година суђење за ситне прекршаје је по први пут коришћено за репресију над људима који су се отворено противили политици комунистичких власти. Прекршајна већа у Варшави су кажњавала учеснике масовних студентских протеста у марту 1968. године, где су студенти тражили укидање цензуре и веће културне и уметничке слободе. Студенти у протесту су третирани као хулигани, па су предмети процесуирани на основу нарушавању јавног реда и мира, и пресуђивани по хитном поступку. Репресивна пракса за преступе политичког карактера настављена је 1970-их и 1980-их година, кажњавањем опонената комунистичке власти.

Кључне речи: Народна република Пољска (1952-1989), Министарство унутрашњих послова, прекршајни поступак, ситни прекршаји, прекршајна већа (одбори).

Ана Панева,
Асистент,
Правни факултет,
Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

UDK: 343.97:316.362.31(495.6)“2019/2023“

UDK: 343.91-053.6(495.6)

DOI: 10.5281/zenodo.15172140

Иван Буралиев,
Истраживач-приправник,
Правни факултет,
Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,
Република Северна Македонија

УТИЦАЈ ПОРОДИЧНЕ СТРУКТУРЕ НА ДЕЛИНКВЕНЦИЈУ: КВАНТИТАТИВНА АНАЛИЗА КОМПЛЕТНОСТИ ПОРОДИЦЕ КАО ФАКТОР РИЗИКА (2019–2023) У СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ

Дечја делинквенција је дуго била предмет криминолошких и социолошких истраживања, са различитим теоријским оквирима који покушавају да објасне њену етиологију. Иако делинквенцији доприносе бројни фактори (социо-економски услови, утицај вршњака, образовање, итд.), структура породице остаје једна од најзначајнијих детерминанти ризика. Ова студија разматра комплетност примарне породице као фактор ризика, истражујући да ли деца из непотпуних породица (домаћинстава са једним родитељем или она без родитељског старања) показују већу стопу деликвентног понашања у односу на децу из потпуних породица.

Истраживање користи квантитативни приступ, анализирајући случајеве делинквенције у периоду од пет година (2019–2023), како би се утврдиле корелације између структуре породице и учешћа деце у криминалитету. Категоризација деце преступника извршена је на основу њихове породичне структуре, где се прави разлика између оних који живе са оба родитеља, код разведених родитеља, са једним преминулим родитељем, са самохраним родитељем, и без родитељског надзора. Примарни циљ је да се процени да ли су деца из фрагментираних породица у статистички већем ризику од деликвентног понашања, и да се процени у којој мери комплетност породице служи као заштитни фактор или фактор ризика. Осим квантитативне анализе, студија интегрише теоријске перспективе о дечјој делинквенцији у циљу контекстуализације налаза. На основу резултата истраживања предлажу се потенцијалне превентивне мере и препоруке за развој адекватних политика, нарочито у погледу улоге система подршке породици, социјалних интервенција и реформи дечијег правосуђа, које имају за циљ ублажавање негативних ефеката непотпуних породичних структура.

Кључне речи: дечја делинквенција, породична структура, комплетност породице, криминолошка теорија, фактори ризика, превенција криминалитета младих, квантитативна анализа.

Ana Paneva, LL.M.,
*Teaching Assistant,
Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Shtip,*

Ivan Buraliev, LL.B.,
*Junior Researcher,
Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Shtip,
Republic of North Macedonia*

THE IMPACT OF FAMILY STRUCTURE ON CHILD DELINQUENCY: A QUANTITATIVE ANALYSIS OF FAMILY COMPLETENESS AS A RISK FACTOR IN NORTH MACEDONIA

Child delinquency has long been a subject of criminological and sociological research, where various theoretical frameworks attempted to explain its etiology. While numerous factors contribute to child delinquency (including socio-economic conditions, peer influence, and educational background), family structure remains one of the most significant risk factors. This paper examines family completeness as a risk factor, exploring whether children from incomplete families (single-parent households or those without parental care) exhibit higher rates of delinquent behavior compared to those from complete families.

The research employs a quantitative approach, analyzing child delinquency cases over a five-year period (2019–2023) to determine correlations between family composition and child crime involvement. The study categorizes child offenders based on their family structure, distinguishing between children living with both parents, divorced parents, one deceased parent, a single parent, and without parental supervision. The primary objective is to assess whether children from fragmented families are at a statistically higher risk of delinquent behavior, and to evaluate the extent to which family completeness serves as a protective factor or risk factor. Beyond quantitative analysis, the study integrates theoretical perspectives on child delinquency in order to contextualize the findings. Based on the research results, the authors propose potential preventive measures and policy recommendations, emphasizing the role of family support systems, social interventions, and child justice reforms aimed at mitigating the negative effects of incomplete family structures.

Keywords: child delinquency, family completeness, single-parent households, criminological theory, risk factors, youth crime prevention, quantitative analysis.

Кристијан Панев,
Асистент,
Правни факултет,
Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

UDK: 343.9:504.9

UDK: 349.6:343

DOI: 10.5281/zenodo.15172156

Вероника Газепова,
Истраживач-приправник,
Правни факултет,
Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,
Република Северна Македонија

ТИХИ УБИЦА У ВАЗДУХУ: ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛИТЕТ КАО ПРЕТЊА ЈАВНОМ ЗДРАВЉУ И ПРАВДИ

Еколошки криминалитет у области загађења ваздуха представља једну од најозбиљнијих претњи по животну средину и здравље људи, али често остаје ван фокуса кривичног правосуђа. У раду се истражују незаконите индустријске емисије, нелегално спаљивање отпада, манипулације еколошким прописима и фалсификовање података о емисијама. Анализиран је правни оквир и недостаци у законској регулативи који омогућавају да ова кривична дела остану некажњена или минимално санкционисана. Први део рада обухвата анализу кривичних дела против животне средине и природе у вези са загађењем ваздуха, штете које настају таквим незаконитим радњама, као и других законских прописа које је донела Република Северна Македонија у циљу заштите природе. Други део рада односи се на анализу статистичких података добијених од институција у Републици Северној Македонији које мере загађење ваздуха и региструју еколошке деликте почињене на државном нивоу. На крају се дају препоруке за повећање транспарентности, јачање инспекцијских органа, као и бољу међународну сарадњу у борби против ове невидљиве али опасне претње.

Кључне речи: еколошки криминал, загађење ваздуха, илегалне емисије.

Kristijan Panev,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Shtip,

Veronika Gazepova, LL.B.,
Junior Researcher,
Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Shtip,
Republic of North Macedonia

A SILENT KILLER IN THE AIR: ENVIRONMENTAL CRIME AS A THREAT TO PUBLIC HEALTH AND JUSTICE

Environmental crime related to air pollution poses one of the most serious threats to the environment and human health, but often remains outside the focus of criminal justice. This paper investigates air pollution through illegal industrial emissions, manipulation of environmental regulations, illegal waste-burning, and falsification of emissions data. The legal framework and shortcomings in the legal regulations that allow these criminal acts to remain unpunished or minimally sanctioned are analyzed. The first part of the paper covers the analysis of crimes against the environment and nature related to air pollution, the damage caused by such illegal activities, as well as other legal regulations adopted by the Republic of North Macedonia for the purpose of nature protection. The second part of the paper refers to the analysis of statistical data obtained from institutions in the Republic of North Macedonia that measure air pollution and related crimes committed at the state level. In the end, the authors provide recommendations for increasing transparency, strengthening inspection bodies, and better international cooperation in the fight against this invisible but dangerous threat.

Keywords: environmental crime, air pollution, illegal emissions.

Ђорђе Марјановић,
Истраживач-приправник,
Институт за упоредно право, Београд,
Република Србија

UDK: 347.21:347.426.6

UDK: 343.7:343.296

DOI: 10.5281/zenodo.15166826

**ВРЕДНОСТ ПОКРЕТНЕ СТВАРИ И ОБИМ ШТЕТЕ
ПРОУЗРОКОВАНЕ УНИШТЕЊЕМ ИЛИ ОШТЕЋЕЊЕМ
ПОКРЕТНЕ СТВАРИ КАО ЕЛЕМЕНТИ БИЋА
КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ИМОВИНЕ**

Предмет овог истраживања јесте анализа вредности покретне ствари и обим штете проузроковане уништењем или оштећењем покретне ствари као елемената више различитих кривичних дела против имовине. У истраживању се полази од догматско- нормативне анализе метода за утврђивање обима штете садржаног у Закону о облигационим односима. Аутор запажа и постојање посебног правила за утврђивање висине штете, које се примењује у случају да је до уништења или оштећења ствари дошло извршењем кривичног дела са умишљајем. Такође, чини се садржинско разграничење између појмова вредност ствари и обим штете и приказују се разлози који могу угрозити остваривање принципа интегралне накнаде штете. Аутор у другом делу рада уочене проблеме приликом утврђивања обима штете и вредности ствари према правилима садржаним у Закону о облигационим односима доводи у везу са могућим дилемама са којима се судска пракса може сусрести у утврђивању постојања појединих кривичних дела против имовине. Применом методе анализе случаја аутор приказује и критички анализира правноснажне судске пресуде у којима се обим штете проузроковане уништењем или оштећењем покретне ствари као и вредност покретне ствари нису утврђивали у складу са правилима грађанског права. У трећем делу рада, указује се на још две групе ситуација код којих за правилну примену одредби кривичног законодавства могу бити значајна правила о утврђивању обима штете. Првенствено, запажају се разлози због којих би суд могао имати поуздани основ за досуђивање имовинскоправног захтева у целости у случају да се ради о делима код којих је обим штете као елемент бића појединих кривичних дела против имовине неопходно утврдити. Указује се и на могућност да суд извршиоцу кривичног дела уз условну осуду изрекне и обавезу да надокнади штету коју је проузроковао кривичним делом, што је нарочито значајно због броја изречених условних осуда за кривична дела против имовине.

Кључне речи: тешка крађа, разбојничка крађа, разбојништво, ситна крађа, утаја и превара, одузимање туђе ствари, уништење и оштећење туђе ствари, имовинскоправни захтев, накнада штете.

Đorđe Marjanović,
Junior Researcher,
Comparative Law Institute, Beograd,
Republic of Serbia

THE VALUE OF A MOVABLE ITEM AND THE SCOPE OF DAMAGE CAUSED BY DESTRUCTION OF OR DAMAGE TO MOVABLE PROPERTY AS ELEMENTS OF CRIMINAL OFFENSES AGAINST PROPERTY

The subject matter of this research is the analysis of the value of a movable item and the scope of damage caused by the destruction of or damage to movable property as elements of various criminal offenses against property. The research is based on a dogmatic normative analysis of the methods for determining the scope of damage according to the rules contained in the Civil Obligations Act RS (Contracts and Torts). The author notes the existence of a special rule for determining the amount of damages that applies in cases where the movable item is destroyed or damaged by a deliberate and willful commission of a criminal offence. Additionally, a substantive distinction is made between the concepts of the value of an item and the scope of damage, and the author discusses the reasons that may threaten the exercise of the principle of integral compensation for damage. In the second part of the paper, referring to the rules contained in the Civil Obligations Act (Contracts and Torts), the author links the identified issues related to determining the scope of damage and the value of property with potential dilemmas that judicial practice may encounter in establishing the presence of specific criminal offenses against property. By applying the case study analysis method, the author presents and critically analyzes final judgments in which the scope of damage caused by the destruction of or damage to movable items, as well as the value of movable items, was not determined in accordance with civil law rules. In the third part of the paper, the author points out to two other groups of situations where the rules for determining the scope of damage could be significant for the correct application of provisions of criminal law. The author notes the reasons which may serve as a reliable basis for approving the property claim in full in cases where the court has to determine the scope of damage as an essential element of individual crimes against property. In addition to imposing a conditional sentence, the court may also impose an obligation on the perpetrator to compensate the injured party for the damage caused by the committed crime, which is particularly important due to the number of imposed conditional sentences for crimes against property.

Keywords: aggravated larceny, grand larceny, robbery, petty theft, embezzlement and fraud, appropriation, destruction or damage to another's asset, property claim, damage compensation.

**СЕСИЈА ЗА ЕКОНОМИЈУ, ФИНАНСИЈСКО И
ТРГОВИНСКО ПРАВО**

ECONOMIC, FINANCIAL AND TRADE LAW SESSION

Prof. Savina Mihaylova-Goleminova, PhD.,
Full Professor,
Faculty of Economics and Business Administration,
University "St. Kliment Ohridski" in Sofia,
Republic of Bulgaria

UDK: 334.724:339.137.2(4-672EU:497.2)

UDK: 339.137.2:338.2(4-672EU:497.2)

UDK: 330.35(4-672EU:497.2)

DOI: 10.5281/zenodo.15166581

NEW COMPETITIVENESS COMPASS FOR THE EU AND THE BULGARIAN POLICY OF PARTICIPATION IN PUBLIC ENTERPRISES

The European Commission has recently issued the Communication "A Competitiveness Compass for the EU", which will guide its future work. The foundation of the Commission's Communication is based on the Mario Draghi report "The Future of European Competitiveness", issued in September 2024, stating that Europe has been concerned about slowing growth since the beginning of this century. These two documents provide a clear direction for preparing the new development strategy of the European Union after 2027, including the preparation of the New Multiannual Financial Framework and the Clean Industrial Deal. In the meantime, the European Commission adopted on February 28, 2025, new proposals that will reduce bureaucracy and simplify EU rules for citizens and businesses, known as the two Omnibus packages. This report aims to review the latest initiatives and documents of the European Commission and the OECD mentioned above, European and national legislation in the field of sustainability, as well as the legislation in the field of management and control of public enterprises in Bulgaria. The purpose of the study is to substantiate the need to update the policy on state participation in public enterprises, which can be an extremely powerful and effective tool for increasing the competitiveness of Bulgarian public enterprises and resolving social conflicts. Some best practices from EU member states shall be provided. Updating the policy on state participation in public enterprises is crucial for enhancing the competitiveness of Bulgarian public enterprises and addressing societal needs.

Keyword: competitiveness, ESG, sustainability, public enterprises, policy, financial law.

Проф. др Савина Михајлова-Големинова,
Редовни професор,
Факултет за економију и пословну администрацију,
Универзитет „Св. Климент Охридски у Софији”,
Република Бугарска

НОВИ КОМПАС КОНКУРЕНТНОСТИ ЗА ЕУ И ПОЛИТИКА УЧЕШЋА ДРЖАВЕ У КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЉАЊУ ЈАВНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА У БУГАРСКОЈ

Европска комисија је недавно усвојила Саопштење „Компас конкурентности за ЕУ” (29. јануара 2025. године), као стратешки оквир за рад Комисије у предстојећем периоду. Ово Саопштење почива на извештају Марија Драгија „Будућност европске конкурентности”, објављеном септембра 2024. године, где се наводи да је Европа забринута због успоравања привредног раста од почетка 21. века. Ова два документа дају јасан правац за припрему нове стратегије развоја Европске уније након 2027. године, укључујући и припрему Новог вишегодишњег финансијског оквира (*New Multiannual Financial Framework*) и Договора о чистим технологијама (*The Clean Industrial Deal*). У међувремену, 28. фебруара 2025. године, Европска комисија је усвојила нове прелогe, два омнибус законодавна пакета који ће смањити бирократију и поједноставити правила ЕУ за грађане и предузећа. Овај извештај даје преглед најновијих иницијатива и докумената Европске комисије и ОЕЦД-а, европског и националног законодавства у области одрживости, као и законодавства у области управљања и контроле јавних предузећа у Бугарској. Сврха рада је да се потврди потреба за ажурирањем политике учешћа државе у корпоративном управљању јавним предузећима у Бугарској, која може бити изузетно моћно и ефикасно средство за повећање конкурентности бугарских јавних предузећа и решавање друштвених конфликта. У раду се приказују неки примери добре праксе из земаља чланица ЕУ. Ажурирање политике о учешћу државе у корпоративном управљању јавним предузећима је од суштинске важности за повећање конкурентности бугарских јавних предузећа и решавање друштвених потреба.

Кључне речи: конкурентност, одрживост, фактори животне средине, друштва и управљања (ESG), јавна предузећа, политика, финансијско право.

Проф. др Љубица Николић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 336.7:004
UDK: 336.745:004.738.5
UDK: 336.747.5:004

DOI: 10.5281/zenodo.15172320

АНАЛИЗА ФАКТОРА ПОВЕРЕЊА У КРИПТО ВАЛУТЕ

Анализа фактора који утичу на поверење у крипто валуте доприноси разумевању експанзије крипто света, с једне стране, као и отпора појединаца и неких држава, с друге стране. Поверење у крипто валуте повезано је са субјективним веровањем корисника да му одређена крипто валута или портфељ могу обезбедити корист, уз прихватање ризика да до очекиваног исхода не дође. Због виртуелног карактера, недовољног познавања и комплексног правног третмана крипто валута, поверење у дигиталне валуте, посебно децентрализоване, јесте специфично у односу на поверење у људе и институције. У овом раду дефинишемо основне факторе поверења у крипто валуте с намером да појаснимо разлоге експанзије ових валута, да пружимо аналитичке основе процене будућих кретања као и ефекте правног регулисања крипто валута. Поверење посматрамо као сложено ментално стање доносиоца одлуке, које се састоји од скупа веровања о дигиталном производу / услузи и постизању намераваног циља. Ниво поверења у одређени ресурс мења се са променом фактора који га детерминишу, као што су: повезана поверења, ментални механизми, сигнали за калибрирање поверења и докази о поузданости. Повезана поверења односе се на ситуације у којима једно поверење утиче на друго поверење (нпр. поверење у централну банку утиче на поверење у националну валуту). Ментални механизми односе се на утицај менталног стања појединца на његове одлуке. Примери менталних механизма укључују перцепције (како појединци осећају своје окружење и ствари које се дешавају), уверења (шта појединци сматрају истином), жеље (воља појединца према одређеној ситуацији) и намере (постизање жељеног стања). Промена поверења се дешава и као одговор на спољашње догађаје који активирају менталне механизме. Сигнали за калибрирање поверења односе се на информације које могу повећати или смањити поверење везано за предмет одлучивања, док докази о поузданости уверавају доносиоца одлуке да унутар одређене активности може остварити жељене циљеве.

Кључне речи: поверење, фактори поверења, ризик, крипто валуте, одлуке.

Prof. Ljubica Nikolić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

ANALYSIS OF TRUST FACTORS IN CRYPTOCURRENCIES

The analysis of factors influencing trust in cryptocurrencies contributes to understanding the expansion of the crypto world, on the one hand, and the resistance of individuals and some states, on the other. Trust in cryptocurrencies is associated with the subjective belief of the user that a particular cryptocurrency or portfolio can provide benefits, while accepting the risk that the expected outcome will not occur. Due to the virtual nature, insufficient knowledge and complex legal treatment of cryptocurrencies, trust in digital currencies (especially the decentralized ones) is highly specific, particularly in terms of trust in people and institutions. This paper examines the basic factors of trust in cryptocurrencies with the aim of clarifying the reasons for the expansion of these currencies and providing analytical foundations for assessing future trends as well as the effects of legal regulation of cryptocurrencies. Trust is viewed as a complex mental state of a decision maker, comprising a set of beliefs about a digital product/service and the achievement of an intended goal. The level of trust in a particular resource changes with changes in the factors that determine it, such as: associated trusts, mental mechanisms, trust calibration signals, and evidence of reliability. Associated trusts refer to situations in which one trust influences another trust (e.g., trust in a central bank influences trust in a national currency). Mental mechanisms refer to the influence of an individual's mental state on their decisions. Examples of mental mechanisms include perceptions (how individuals perceive their environment and occurrences), beliefs (what individuals consider to be true), desires (the individual's will towards a certain situation), and intentions (achieving desired goals). Trust changes also occur in response to external events that activate mental mechanisms. Trust calibration signals refer to information that can increase or decrease trust related to the subject matter of decisions, while evidence of reliability assures the decision maker that certain activities can achieve desired goals.

Keywords: trust, trust factors, risk, cryptocurrencies, decisions.

Проф. др Предраг Цветковић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 34:004.9
UDK: 004.738.5:34
UDK: 347.44:004.4'234

DOI: 10.5281/zenodo.15167002

ПРАВО И ДИГИТАЛИЗАЦИЈА: ДВОСТРУКА ПАРАДИГМА КАО АНАЛИТИЧКИ ОКВИР

Дигитализација више није само фрагмент друштвене стварности: реч је о процесу који мења карактеристике општег друштвеног оквира, па самим тим и права. Интеракција права и дигитализације илуструје се двоструком парадигмом. Прва парадигма је зависност технологије од права. Из функције правног система произилази закључак да дигитална технологија мора да буде регулисана. Правно регулисање је од значаја пре свега због правне сигурности, а потом због регулаторне транспарентности која је подстицај расту и развоју технологије. Описано регулисање условљено је карактеристикама предмета регулативе и брзим (и у одређеном степену непредвидивим) развојем због којег дигитална технологија изимиче критеријуму „зрелости за правно нормирање”. Има заговорника нових технологија који заступају став да рана интервенција регулатора доводи до успоравања технолошког развоја, а самим тим и развоја друштва. Друга парадигма је зависност права од технологије: реч је о неопходности да правне норме, како би биле функционалне у друштву у коме технонологија има све већи значај, буду „дигитализоване” на начин да су читљиве програмском коду. У овом контексту технологија утиче на садржину правних норми чији креатори *ex ante* узимају у обзир чињеницу да ће те норме у одређеној фази бити претворене у формат програмског кода. Описана парадигма мора да дефинише границе до којих технологија може да уђе у поље деловања правне норме. Обе парадигме (које имају исти правац, али различити смер) су релевантне као примери тензије између технологије и права. Као такве, могу да дају путоказе за њено могуће, одрживо и ефикасно решавање.

Кључне речи: дигитализација, право као код, паметни уговори.

Prof. Predrag Cvetković, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Republic of Serbia

LAW AND DIGITALIZATION: A DUAL PARADIGM AS AN ANALYTICAL FRAMEWORK

Digitalization is no longer just a fragment of social reality: it is a process that changes the characteristics of the general social framework, law including. The interaction of law and digitalization is illustrated by a dual paradigm. The first paradigm is the dependence of technology on law. The very function of the legal system implies that digital technology must be properly regulated. Legal regulation is primarily important for the rule of law. In addition, regulatory transparency is viewed as an incentive for the growth and development of technology. This process is determined by the characteristics of the subject matter of regulation and the rapid (and to some extent unpredictable) development of digital technology which seems to be eluding the criterion of “maturity for legal regulation”. There are proponents of new technologies arguing that early intervention by regulators leads to a slowdown in technological development, which ultimately slows down the development of society as a whole. The second paradigm is the dependence of law on technology: it entails the need for functional legal norms in a society where technology is of increasing importance, and the need to be “digitalized” in a way that makes legal norms readable by program code. In this context, technology influences the content of legal norms, whose creators *ex ante* consider the fact that these norms will be converted into program code at a certain stage. This paradigm must define the limits to which technology can enter the legal field. Both paradigms, which have the same path but different directions, are relevant as examples of tension between technology and law. As such, they can provide guidelines for its feasible, sustainable and effective resolution.

Keywords: digitalization, law as code, smart contracts.

Проф. др Марина Димитријевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 336.221:004.9

DOI: 10.5281/zenodo.15167025

ОПОРЕЗИВАЊЕ У СВЕТЛУ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ

Функционисање савремених држава незамисливо је без активности пореских органа задужених за спровођење поступака утврђивања, контроле и наплате пореза. Несметано финансирање јавне потрошње и подмиривање потреба ширег круга људи које имају општи друштвени карактер, остварује се првенствено захваљујући квалитетном опорезивању. Феномен опорезивања је у фокусу пажње пореске власти јер се порези уводе у јавном интересу. Иако настало у виду рефлексије и резултата друштвене, економске и политичке стварности у конкретној земљи, опорезивање је интензивно изложено и глобално распрострањеном упливу дигиталних технологија и примени бројних дигитално-технолошких новина у разним етапама процедуре администрирања порезима. Врло амбициозна тежња изградње дигиталне парадигме опорезивања суштински карактерише актуелно унапређење пореске функције државе и има капацитет знатног преображаја пореских односа и узроковања различитих друштвених ефеката. На прагу дигиталне пореске будућности, дигиталне димензије односа пореске власти и обвезника пореза доносе спектар отворених питања, загонетки и замки, осветљавајући притом не мале конфликти и размимоилажења између вредносног система времена пре дигитализације, дуго прихваћеног од стране традиционалног друштва и пореских обвезника, и вредносног система, потенцираног установљавањем дигитално-умреженог друштва. Правилан развој и употреба дигиталних технологија у пореској области, стога, добијају кључну важност а генерисање правног и институционалног оквира са решењима погодним за успешно управљање испољеним етичким и регулаторним изазовима и успостављање правне сигурности, постаје апсолутни приоритет.

Кључне речи: опорезивање, дигитализација, пореска власт, порески односи, порески обвезници.

Prof. Marina Dimitrijević, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Republic of Serbia

TAXATION IN LIGHT OF DIGITALIZATION

The functioning of contemporary states is inconceivable without the activities of tax authorities responsible for the implementation of procedures for determining, controlling and collecting taxes. Unhindered financing of public spending and meeting the general social needs of a wide circle of people is primarily achieved through high-quality taxation. The phenomenon of taxation is the focal point of tax authorities because taxes are introduced in the public interest. Although it is a reflection and result of social, economic and political reality in a specific country, taxation is strongly exposed to the global influence of digital technologies and the application of numerous digital-technological innovations at various stages of the tax administration procedure. The very ambitious aspiration to build a digital taxation paradigm essentially entails current improvement of the state's taxation function and has the capacity to significantly transform tax relations and cause various social effects. On the threshold of the digital taxation future, digital dimensions of the relationship between tax authorities and taxpayers generate an array of open questions, dilemmas and pitfalls, which call attention to the substantial conflicts and divergences between the value system of the pre-digitalization time, long accepted by traditional society and taxpayers, and the value system highlighted by establishing a digitally networked society. Thus, the proper development and use of digital technologies in the field of taxation are of key importance, while the creation of a legal and institutional framework with solutions suitable for successful management of discernible ethical and regulatory challenges and establishment of legal certainty becomes an absolute priority.

Keywords: taxation, digitalization, tax authorities, tax relations, taxpayers.

Prof. dr. iur. hab. Inga Kawka,
Associate Professor,
Faculty of Law and Administration,
Jagiellonian University in Krakow,
Republic of Poland

UDK: 364.652:622.012.2-044.237(438)

UDK: 339.972:620.9(438)

UDK: 339.923:061.1EUJ:339.96(438)

DOI: 10.5281/zenodo.15166068

**LEGAL AND FINANCIAL MECHANISMS TO ADDRESS SOCIAL
CONFLICTS IN THE EU GREEN TRANSITION:
THE CASE OF COAL MINE AND COAL POWER
PLANT PHASE-OUT IN POLAND**

The transition to a green economy in the European Union presents significant challenges, especially for countries like Poland, which are heavily reliant on coal. As part of the EU Green Deal, Poland must phase out coal mines and coal power plants, which leads to social conflicts, primarily due to job losses and economic instability in affected regions. To address these challenges, the EU provides legal and financial mechanisms, such as the Just Transition Fund, which aims to support workers and communities during the transition. Additionally, Poland has introduced national policies to help mitigate the social impacts, including retraining programs and regional development initiatives. However, the effectiveness of these mechanisms is still under scrutiny, as local communities continue to face difficulties in adapting to the green transition.

Keywords: EU Green Transition, social conflicts, coal phase-out in Poland, EU law.

Prof. dr. iur. hab. Inga Kawka,

Ванредни професор,

Факултет права и администрације, Универзитет у Кракову,

Република Пољска

**ПРАВНИ И ФИНАНСИЈСКИ МЕХАНИЗМИ ЗА РЕШАВАЊЕ
СОЦИЈАЛНИХ КОНФЛИКАТА У ЗЕЛЕНОЈ ТРАНЗИЦИЈИ ЕУ:
СЛУЧАЈ ГАШЕЊА РУДНИКА УГЉА И
ТЕРМОЕЛЕКТРАНА НА УГАЉ У ПОЉСКОЈ**

У Европској унији прелазак на зелену економију представља велики изазов, посебно за земље попут Пољске које се у великој мери ослањају на производњу и употребу угља. У оквиру Европског зеленог договора (ЕУ), Пољска мора постепено да укида руднике угља и термоелектране на угаљ, што доводи до друштвених сукоба, пре свега због губитка радних места и економске нестабилности у погођеним регионима. За решавање ових проблема, ЕУ успоставља правне и финансијске механизме, као што је Фонд за праведну транзицију, који пружа подршку радницима и друштвеним заједницама у периоду транзиције. Поред тога, Пољска је усвојила националне политике и механизме усмерене ка ублажавању негативних друштвених последица, попут програма за преквалификацију и иницијатива за регионални развој. Међутим, ефикасност ових механизма је још увек под лупом, јер се локалне заједнице и даље суочавају са тешкоћама у прилагођавању зеленој транзицији.

Кључне речи: Европска зелена транзиција (ЕУ), социјални конфликти, гашење рудника угља у Пољској, право Европске уније.

Проф. др Свјетлана Ивановић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву,
Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 347.78:004.8

UDK: 004.8:179

DOI: 10.5281/zenodo.15174205

ВЈЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И АУТОРСКО ПРАВО: ПРИЈАТЕЉИ ИЛИ НЕПРИЈАТЕЉИ?

Вјештачка интелигенција данас има широку примјену у различитим областима живота. Појава нових технологија неминовно поставља изазове и у погледу правног регулисања одређених питања. С обзиром на чињеницу да се вјештачка интелигенција, између осталог, користи у области интелектуалног стваралаштва, намеће се низ питања у области ауторског права. Полазећи од премисе да ауторско дјело мора бити људска творевина, као и да мора бити оригинално, намеће се закључак да се системи вјештачке интелигенције могу користити као помоћно средство или алат за стварање ауторског дјела. У поступку тренирања система вјештачке интелигенције користи се садржај који може бити заштићен ауторским правом. Са друге стране, уз помоћ вјештачке интелигенције могуће је створити нови садржај који подсећа на ауторско дјело, па се намеће питање да ли се на овај начин може извршити повреда ауторског права на постојећим дјелима. У раду су анализирани поједини аспекти коришћења вјештачке интелигенције у процесу стваралаштва и однос са ауторским правом.

Кључне речи: ауторско право, вјештачка интелигенција, ауторско дјело, повреда права.

Prof. Svjetlana Ivanović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in East Sarajevo,
Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND COPYRIGHT LAW: FRIENDS OR FOES?

Nowadays, Artificial Intelligence (AI) has been widely used for different purposes in various areas of life. The emergence of new technologies inevitably poses challenges in terms of legal regulation of certain issues. Given that AI is used in the process of intellectual creation, a number of issues arise in the field of copyright law. Starting from the premise that a work of authorship must be a human creation and that it must be original, it may be concluded that AI systems can only be used as an aid or a tool for creating a work of authorship. Yet, in the process of training an AI system, there is a likelihood of misusing or abusing the content that is protected by copyright. On the other hand, with the help of artificial intelligence, it is possible to create new content that resembles a copyrighted work of authorship, which raises the question whether this constitutes an infringement of copyright on original works. The paper further analyzes certain aspects of AI use in the creative process and its relation to copyright law.

Keywords: copyright law, Artificial Intelligence (AI), work of authorship, infringement.

Prof. dr iur. Stjepan Gadžo,
Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Rijeci,

Domagoj Rožac,
Predavač,
Visoka škola „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru,
Republika Hrvatska

UDK: 347.72-057.185:[347.768:336.225.642(497.5)

UDK: 347.72:336.226.1(497.5)

DOI: 10.5281/zenodo.15172329

ČLANOVI TRGOVAČKOG DRUŠTVA KAO JAMCI POREZNIH OBAVEZA DRUŠTVA: GRANICE PRIVATNOPRAVNOG NAČELA ODVOJENOG PRAVNOG SUBJEKTIVITETA

Usporedno-pravna rješenja više europskih i svjetskih država, uključujući i Republiku Hrvatsku, potvrđuju kako se u specifičnom području poreznog prava odstupaju od jednog temeljnih postulata prava društava, onog o ograničenoj odgovornosti članova trgovačkog društva za obveze društva. Preciznije, uz ispunjenje određenih zakonskih pretpostavki član društva može se smatrati odgovornim za porezne obveze društva, ili s aspekta njihova utvrđivanja ili s aspekta njihove naplate. U hrvatskom poreznom zakonodavstvu u tom se smislu prekretnicom može označiti novela Općeg poreznog zakona iz 2012., kojom je uveden institut tzv. poreznog proboja. Unatoč brojnim prijedorima u upravnoj i sudskoj praksi u pogledu primjene predmetnih zakonskih odredbi, 2024. godine dolazi do proširenja pretpostavki za odgovornost članova društva za porezne dugove društva. Stoga je ovaj rad posvećen istraživanju granica koje zakonodavac mora poštivati u normiranju poreznog proboja, imajući posebno u vidu ustavnopravni okvir. Pri tome je poseban naglasak na sučeljavanju temeljnih načela građanskog prava, poput zaštite javnog poretka, dužnosti ispunjenja obveze, ravnopravnosti i savjesnosti te sankcioniranje prouzročene štete radi nesavjesnosti i nepozornosti fizičke odnosno pravne osobe, sa specifičnim načelima poreznog prava, poput načela sprječavanja zlorabe pravne forme ili načela jednakosti u snošenju poreznog opterećenja. Uzimajući u obzir i primjere iz zakonodavstava drugih država, daju se i preporuke izmjena postojećeg zakonskog okvira instituta poreznog proboja, s ciljem jačanja pravne sigurnosti poreznih obveznika s jedne strane te javnog interesa za naplatom poreznog duga s druge.

Ključne reči: ograničena odgovornost članova društva, proboj pravne osobnosti, porezno jamstvo, zloraba prava.

Prof. Stjepan Gadžo, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Rijeka,

Domagoj Rožac, LL.M.,
Lecturer,
University of Applied Sciences “Lavoslav Ružička” in Vukovar,
Republic of Croatia

MEMBERS OF A COMPANY AS GUARANTORS FOR COMPANY’S TAX OBLIGATIONS: LIMITS OF THE PRIVATE LAW PRINCIPLE OF SEPARATE LEGAL PERSONALITY

Comparative law solutions in several European and global jurisdictions, including the Republic of Croatia, confirm that in certain cases tax law departs from one of the fundamental principles of company law concerning the limited liability of company members for the company’s obligations. More precisely, under specific legal conditions, a company member may be held liable for the company’s tax obligations, either in terms of their assessment or collection. In Croatian tax legislation, a key turning point was the 2012 amendment to the General Tax Act, which introduced the so-called piercing of the corporate veil doctrine. Despite numerous disputes in administrative and judicial practice regarding the application of these legal provisions, the year 2024 brings an expansion of the circumstances under which company members can be held liable for the company’s tax debts. In this context, this paper examines the legal boundaries that the legislator must respect when regulating tax piercing, particularly in terms of the constitutional framework. Special emphasis is placed on the interaction between fundamental principles of civil law, such as the protection of public order, the duty to fulfill obligations, equality and conscientiousness, and the sanctioning of damage caused by negligence, and the specific principles of tax law, such as preventing the abuse of legal form and ensuring equality in sharing the tax burden. Taking into account the legislation of other jurisdictions, the paper offers recommendations for amending the existing legal framework for tax piercing, aiming to enhance legal certainty for taxpayers while safeguarding the public interest in tax debt collection.

Keywords: limited liability of company members, piercing the corporate veil, tax guarantee, abuse of rights.

Проф. др Светислав Костић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 347.73(497.11)

UDK: 336.2(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15174224

УЛОГА ПОРЕСКОГ ПРАВА У ПРОНАЛАЖЕЊУ ИЗЛАСКА ИЗ КРИЗЕ У КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ СРПСКО ДРУШТВО ДАНАС

Српско друштво се данас налази у веома израженој кризи. Један од кључних аспеката те кризе јесте веома широко распрострањено уверење међу свим сегментима друштва да је корупција, и то пре свега корупција везана за највише нивое власти (извршне, законодавне, али и судске), до те мере изражена да је почела да за последице има и губитке недужних живота, за шта је најпознатији пример онај који се одиграо 1. новембра 2024. године у Новом Саду. Успешно разрешење постојеће кризе у српском дрштву захтеваће и увођење, односно примену оних мера којима се може утицати на то да се не дозволи уживање у богатствима стеченим корупцијом, пре свега оном повезаном са злоупотребом политичког утицаја. У овом раду покушаћемо да одредимо које су то мере у српском пореском законодавству којима би се могао постићи наведени циљ. Ту се на првом месту јавља потреба за унапређењем оквира који је постављен механизмом унакрсне процене пореске основице, односно Законом о утврђивању порекла имовине и посебном порезу. Поред наведеног, чини се и да Закон о порезима на имовину, пре свега његове одредбе које се тичу опорезивања наслеђа и поклона, у себи садрже потенцијал да утичу на исправљање неправичности и друштвене неједнакости до којих је довело богаћење путем корупције. Кључне препреке за увођење делотворног пореског механизма за борбу против корупције леже у уставноправним заштитима права грађана, где нам искуства са сличним прописима из сада давне 2001. године могу послужити као веома користан путоказ за превазилажење сличних изазова који неизбежно очекују законодавца, ако се одлучи да пође овим путем. На самом крају, у раду ће бити означене кључне тачке везане за међународну пореску сарадњу и размену података, а којима би се могло обесмислити изношење новца у иностранство у циљу његовог стављања ван домашаја српских пореских власти.

Кључне речи: политичка корупција, увећање имовине, унакрсна процена пореске основице, порез.

Prof. Svetislav Kostić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Belgrade,
Republic of Serbia

THE ROLE OF TAX LEGISLATION IN RESOLVING THE CURRENT CRISIS IN SERBIAN SOCIETY

Serbian society is currently in a deep crisis. One of the key aspects of this crisis is the widespread belief that corruption, primarily the corruption related to the highest levels of government (the executive, legislative and judicial authorities), has become so prominent that it has started resulting in the loss of innocent people's lives. The most prominent example is the tragic event in Novi Sad which occurred on 1 November 2024. A successful resolution of the current crisis in Serbian society will also require the introduction and application of measures that can prevent the enjoyment of wealth acquired through corruption, primarily the corruption associated with the abuse of political influence.

In this paper, the author aims to determine which Serbian tax legislation measures could be used to achieve the stated goal. In the first place, there is a need to improve the framework established by the cross-assessment of the tax base mechanism, as well as the Act on Determining the Origin of Property and Special Tax. In addition, it seems that the Act on Property Taxes, primarily its provisions concerning inheritance and gift taxation, contain the potential to influence the correction of injustice and social inequality that has been caused by undue enrichment through corruption. The key obstacles to the introduction of an effective tax mechanism to combat corruption is the constitutional protection of citizens' rights, where the experiences with similar regulations from the now distant 2001 can serve as a very useful guide for overcoming similar challenges inevitably awaiting the legislature if it decides to follow this path. Finally, the paper will highlight the key points related to international tax cooperation and exchange of tax information, which could preclude the transfer money abroad in order to place funds beyond the reach of Serbian tax authorities.

Keywords: political corruption, increase of wealth, cross-assessment of the tax base, tax.

Проф. др Марко Димитријевић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 316.711:316.483

DOI: 10.5281/zenodo.15173181

О ПОЗИЦИЈИ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У ДРУШТВЕНИМ СУКОБИМА

Предмет анализе у раду јесте утврђивање положаја централне банке у околностима сложених друштвених сукоба који, у извесном смислу, могу детерминисати нов правац и подручје примене монетарне легислативе у међународним монетарним и економским односима. У том смислу, у првом делу рада се пажња посвећује теоријским поставкама о институционалној и функционалној независности централне банке од органа извршне власти, док се у другом делу рада указује на њен специфичан положај и поступање у условима сложених оружаных и геополитичких сукоба, што потенцијално може угрозити домашај екстерних ефеката примене њене легислативе у пракси и резултирати одговарајућом правном реакцијом од стране међународних монетарних и финансијских институција, што према мишљењу аутора, захтева свеобухватно преиспитивање структуре и манифестације свих компоненти њеног, како примарног, тако и секундарног мандата у кризним моментима, јер свака акција централне банке као врховне монетарне институције мора бити правно утемељена, кредибилна и транспарентна како би била у функцији очувања монетарне стабилности.

Кључне речи: централна банка, међународни монетарни поредак, друштвени сукоби, монетарни кредибилитет.

Prof. Marko Dimitrijević, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University in Niš,

Republic of Serbia

THE POSITION OF THE CENTRAL BANK IN SOCIAL CONFLICTS

The subject matter of analysis in this paper is the position of the central bank in the circumstances of complex social conflicts which may determine a new direction and the scope of the application of monetary legislation in international monetary and economic relations. In this regard, the first part of the paper focuses on theoretical assumptions concerning the institutional and functional independence of the central bank from the executive branch. The second part of the paper points to the central bank's specific position and actions in the circumstances of complex armed and geopolitical conflicts, which may threaten the reach of external effects of the application of the central bank legislation in practice and result in relevant legal reaction from international monetary and financial institutions. In the author's opinion, it calls for a comprehensive review of the structure and manifestation of all components of the central bank's primary and secondary mandate in times of financial crisis. In order to preserve monetary stability, every action of the central bank as the supreme monetary institution must be legally grounded, credible and transparent.

Keywords: central bank, international monetary order, social conflicts, monetary credibility.

Проф. др Урош Здравковић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 339.5.012.42(497.11:510)(094.5)

UDK: 339.542.2(497.11:510)

DOI: 10.5281/zenodo.15172130

СПОРАЗУМ О СЛОБОДНОЈ ТРГОВИНИ ИЗМЕЂУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КИНЕ

Кина се налази међу најзначајнијим економским партнерима Србије и највећим инвеститорима у српску привреду. Вредност увоза из Кине у Србију је у 2024. години износила 5.13 милијарди евра, док је вредност извоза из Србије у Кину у истој години износила 1.7 милијарди евра. У Пекингу је 17. октобра 2023. године потписан Споразум о слободној трговини између Републике Србије и Народне Републике Кине. Споразум се примењује почев од 01. јула 2024. године. Споразумом је обухваћено више од 20.000 производа (10.412 српских производа и 8.930 кинеских), од чега ће 90 одсто бити ослобођено царина. Предвиђено је да ће, првог дана ступања Споразума на снагу, 60 одсто робе бити ослобођено царина, у наредних пет до 10 година још 30 одсто робе, док ће најосетљивији производи, пре свега пољопривредни, бити и даље заштићени. Роба која ће бити ослобођена царина за пет година до тада ће годишње имати умањену царину за 20 посто, док ће роба која ће бити без царина за десет година до тада годишње имати смањење царина за десет процената. Споразум о слободној трговини са Кином представља значајан корак ка либерализацији трговине и успостављању повољнијег правног амбијента за спољнотрговинску размену Србије. На први поглед се може учинити да је овим Споразумом постигнут слободнији приступ српским производима на тржиште од преко милијарду људи. Србији је Споразумом омогућен преференцијални приступ кинеском тржишту за производе српског порекла који може довести до значајног повећања извоза, проширења инвестиционих и производних капацитета у Републици Србији, повећања конкурентности, као и јачања свеукупне привредне активности. Међутим, имајући у виду велику дискрепанцу (у сваком смислу) између Кине и Србије, као и велики дисбаланс у вредности спољнотрговинске размене у корист Кине, овај Споразум може потенцијално и угрозити српску привреду.

Кључне речи: слободна трговина, Србија, Кина, Споразум о слободној трговини, трговинска размена.

Prof. Uroš Zdravković, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

China is among Serbia's most important economic partners and the largest investor in the Serbian economy. The value of imports from China to Serbia in 2024 amounted to 5.13 billion Euros, while the value of exports from Serbia to China in the same year amounted to 1.7 billion Euros. On 17 October 2023, a Free Trade Agreement between the Republic of Serbia and the People's Republic of China was signed in Beijing. The agreement will be implemented starting from 1 July 2024. The agreement covers more than 20,000 products (10,412 Serbian products and 8,930 Chinese), 90 % of which will be duty-free. On the first day of the Agreement's entry into force, 60 % of goods will be duty-free, and another 30 % will be duty-free over the next five to ten years, while the most sensitive products, primarily agricultural products, will continue to be protected. Goods that will be duty-free in five years will have their duties reduced by 20 % annually until then, while goods that will be duty-free in ten years will have their duties reduced by 10% annually until then. The Free Trade Agreement with China represents a significant step towards trade liberalization and the establishment of a more favorable legal environment for Serbia's foreign trade. At first glance, it may seem that this Agreement has achieved freer access for Serbian products to the market of over a billion people. The Agreement provides Serbia with preferential access to the Chinese market for products of Serbian origin, which can lead to a significant increase in exports, expansion of investment and production capacities in the Republic of Serbia, increased competitiveness, and strengthening overall economic activity. However, given the large discrepancy (in every sense) between China and Serbia, as well as the large imbalance in the value of foreign trade exchange in favor of China, this Agreement could potentially threaten the Serbian economy.

Keywords: free trade, Serbia, China, Free Trade Agreement, trade exchange.

Elena Trajkovska, LL.B.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia,

UDK: 342.4:061.1EU

UDK: 339.923:061.1(4)

DOI: 10.5281/zenodo.15172174

Alen Lalić, LL.M.,
Lecturer,
University of Applied Sciences in Šibenik,
Republic of Croatia

CONSTITUTIONAL LAW AS A GATEKEEPER OF EU LAW SUPREMACY: CHALLENGES FOR INTERNAL MARKET INTEGRATION

The internal market, the thread connecting the four fundamental freedoms of movement, established with the adoption of the Treaty on the European Economic Community in 1957, represents a symbol of peace, stability, and supranationalism. It has laid the foundation for the principle of supremacy of EU law, whose undeniable importance has been demonstrated over the years. In this course, an initial economic union evolved into a greater political union, reinforcing Robert Schuman's vision of a free and organized Europe. It is an indisputable fact that economic integration after the Second World War strengthened the legal supremacy of the EU. This can be observed in the establishment of the Single European Act of 1986, which aimed to dismantle the numerous national trade barriers by reinforcing the legal basis of the internal market. This is particularly evident in Articles 8a and 100a of the Single European Act, which confirm and solidify the primacy of EU law through economic and legal integration.

This paper will explore the role of European integration for both EU member states and candidate countries aspiring to join the European family, with particular reference to establishing an effective internal market. The authors examine how national courts respond to the primacy of EU law in the context of trade law, the challenges in that area, and the impact of EU legal supremacy on trade relations between member states. We aim to provide structured and precise answers to these questions, by analyzing whether the supremacy of EU law remains stable, identifying potential challenges, and considering its future role in shaping legal and economic integration within the EU. Additionally, we will discuss current developments and emphasize the importance of constitutional law, which continues to play a crucial role in upholding the supremacy of EU law, ultimately contributing to the preservation and promotion of the European Union's role, traditions, and values.

Keywords: European integration, internal market, EU law supremacy, European Economic Area (EEA), Economic Union.

Елена Трајковска,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

Република Северна Македонија,

Мр Ален Лалић,

Предавач, Департман управних студија,

Универзитет у Шибенику,

Република Хрватска

УСТАВНО ПРАВО КАО ЧУВАР СУПРЕМАЦИЈЕ ПРАВА ЕУ: ИЗАЗОВИ ИНТЕГРАЦИЈЕ УНУТРАШЊЕГ ТРЖИШТА

Унутрашње тржиште Европске уније (ЕУ) је јединствено тржиште у коме је гарантована слобода кретања робе, услуга, капитала и људи. Јединствено тржиште ЕУ успостављено је усвајањем Уговора о Европској економској заједници 1957. године, и представља симбол мира, стабилности и наднационализма. Унутрашње тржиште ЕУ поставило је темеље принципа супремације (примата) права Европке уније, чија је важност неоспорно доказана. У протеклим годинама, оригинална економска унија је еволуирала у већу политичку унију, чиме је учвршћена визија Роберта Шумана о слободној и организованој Европи. Неспорна је чињеница да су економске интеграције после Другог светског рата учврстиле правну супремацију ЕУ и допринеле успостављању унутрашњег тржишта усвајањем Јединственог европског акта из 1986. године, који је имао за циљ да уклони бројне националне трговинске баријере јачањем правне основе унутрашњег тржишта. Ово је посебно видљиво у члановима 8а и 100а Јединственог европског акта, који потврђују и учвршћују примат права ЕУ кроз економску и правну интеграцију.

У раду се разматра улога европских интеграција, како за државе чланице ЕУ тако и за земље кандидате, које теже да се придруже европској породици, са посебним освртом на успостављање ефикасног унутрашњег тржишта ЕУ. Аутори разматрају реакцију националних судова на примат права ЕУ у контексту трговинског права, изазове у тој области и утицај супремације права ЕУ на трговинске односе између држава чланица. Циљ нам је да пружимо структурне и прецизне одговоре на ова питања, кроз анализу стабилности принципа супремације права ЕУ, идентификацију потенцијалних изазова и разматрање будуће улоге овог принципа у обликовању правне и економске интеграције унутар Европске уније. Кроз разматрање актуелних дешавања, нагласићемо важност уставног права, које и даље има кључну улогу у очувању супремације права ЕУ и доприноси очувању и промоцији улоге, традиције и вредности Европске уније.

Кључне речи: европске интеграције, унутрашње тржиште ЕУ, супремација права ЕУ, Европски економски простор, економска унија.

Ружица Петровић,
Асистент,
Економски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 34.137:004.8(4-672EU)
UDK: 347.7:[339.52WTO:061EU]
UDK: 339.54:061(100):34
DOI: 10.5281/zenodo.15172423

СУСПРЕТ *EU AI Act*-А И ПРАВА СТО: ОСВРТ НА ТВТ СПОРАЗУМ

EU AI Act представља јединствен и преко потребан извор права, који на целовит начин одређује основне принципе употребе *AI* система. Његово основно начело је транспарентност, а један од водећих циљева јаснија и сигурнија примена ових система. Регулаторни приступ *EU AI Act*-а базира се на класификацији *AI* система према степену ризика. Правила су ригорознија када је реч о *AI* системима високог нивоа ризика. Уредбом се постиже хармонизација прописа из области вештачке интелигенције, међу државама чланицама ЕУ. Међутим, импликације се не могу територијално ограничити. Данас је *EU AI Act* проширио свој утицај и на трговинске токове ван граница ЕУ. Рад анализира утицај и однос *EU AI Act* и регулативе СТО, конкретније Споразума о техничким баријерама у трговини (*ТВТ Споразум*). *ТВТ Споразум* уважава технолошку инфериорност земаља у развоју, приликом трговине производима, и за њих обезбеђује посебан третман који се тиче техничке регулативе и прописа. Како техничка регулатива може представљати нецаринску баријеру, рад истражује како би јединствена регулаторна решења *EU AI Act* могла да угрозе државе у развоју и њихову трговину. Имајући у виду евидентну разлику у општим економским и технолошким условима код мање развијених земаља, оправдана је бојазан од продубљивања технолошког јаза, који већ постоји међу земљама. Из тог разлога, рад разматра одредбе *EU AI Act*-а у контексту међународног трговинског права и њихов евентуални утицај на приступ тржиштима земаља ЕУ.

Кључне речи: *EU AI Act*, *ТВТ Споразум*, нецаринске баријере, *AI* системи.

Ružica Petrović,
Teaching Assistant,
Faculty of Economics, University in Niš,
Republic of Serbia

THE ENCOUNTER OF THE EU AI ACT AND WTO LAW: AN OVERVIEW OF THE TBT AGREEMENT

The EU Artificial Intelligence (AI) Act is a unique and much-needed source of law, which comprehensively defines the basic principles for the use of AI systems. The basic principle of the EU AI Act is transparency, and one of the primary goals is a clearer and safer application of these systems. The regulatory approach of the EU AI Act is based on the classification of AI systems according to the risk level. The rules are more rigorous when it comes to high-risk AI systems. The EU AI Act is aimed at harmonizing the regulations in the field of AI among EU member states. However, the implications cannot be limited territorially. Today, the EU AI Act has extended its influence to trade flows outside the EU borders. The paper analyzes the influence and relationship between the EU AI Act and WTO regulations, more specifically the Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT Agreement). The TBT Agreement recognizes the technological inferiority of developing countries when trading in products, and provides them with special treatment regarding technical regulations and rules. As technical regulations can constitute non-tariff barriers, the paper explores how the EU AI Act's single regulatory solutions could harm developing countries and their trade. Given the obvious differences in the general economic and technological conditions in less developed countries, there is a legitimate concern that the technological gap that already exists between countries will widen. For this reason, the paper examines the provisions of the EU AI Act in the context of international trade law and their potential impact on access to EU markets.

Keywords: EU AI Act, TBT Agreement, non-tariff barriers, AI systems.

Кристина Савић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 347.74:332.132.2
UDK: 339.54:061(100):34
UDK: 339.9.012.42

DOI: 10.5281/zenodo.15172430

УТИЦАЈ РЕГИОНАЛНИХ ТРГОВИНСКИХ СПОРАЗУМА НА ПРАВО СВЕТСКЕ ТРГОВИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

На Министарској конференцији у Дохи, чланови СТО препознали су да регионални трговински споразуми могу играти значајну улогу у промоцији либерализације слободне трговине, подстицају економског развоја и настајању хармоније између мултилатералних и регионалних процеса. Међутим, у теорији се често истиче да експанзија регионалних трговинских споразума доводи до фрагментације мултилатералног трговинског система. Постојаност, ексклузивност и ефикасност СТО тестира се кроз процес закључивања регионалних трговинских споразума. С обзиром на то да регионални трговински споразуми, као и право СТО, истовремено, али пак као два одвојена система, регулишу односе у међународној трговини, сасвим је очекивана појава потенцијалног сукоба између њих. На поменутој релацији могу се појавити сукоби нормативног али и институционалног карактера. Са једне стране, регионални трговински споразуми утичу на слабљење принципа недискриминације као најзначајнијег принципа СТО, а са друге стране, у оквиру регионалних трговинских споразума предвиђа се механизам за решавање спорова (који ће зависити од права и обавеза њима предвиђеним), који може битно да одступа од решења која су предвиђена у оквиру Договора о правилима и процедурама за решавање спорова, у праву СТО.

Кључне речи: међународна трговина, регионални трговински споразуми, Светска трговинска организација.

Kristina Savić,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica
Republic of Serbia

THE IMPACT OF REGIONAL TRADE AGREEMENTS ON THE LAW OF THE WORLD TRADE ORGANIZATION

At the Ministerial Conference in Doha, the WTO members recognized that Regional Trade Agreements (RTAs) could play a significant role in promoting trade liberalization, fostering economic development and harmonizing multilateral and regional processes. However, in theory, it is often emphasized that the expansion of RTAs leads to fragmentation of the multilateral trading system. The permanence, exclusivity and efficiency of the WTO are tested through the process of concluding RTAs. Given that RTAs and WTO law simultaneously regulate international trade relations yet remain separate systems, the potential for conflict between them is quite expected. Such relations may give rise to a normative or institutional conflict. On the one hand, RTAs weaken the principle of non-discrimination, which is the fundamental principle of WTO law. On the other hand, RTAs often provide a dispute resolution mechanism, which can significantly deviate from the solutions provided under the Dispute Settlement Understanding (DSU).

Keywords: international trade, regional trade agreements, World Trade Organization.

Саво Вешковић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 366.542(4-672EU:497.11)
UDK: 347.965.42:366.5(4-672EU:497.11)
UDK: 347.918:366.5(4-672EU:497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15174240

ГЛАВНИ НЕДОСТАЦИ У СПРОВОЂЕЊУ ПОСТУПКА ВАНСУДСКОГ РЕШАВАЊА ПОТРОШАЧКИХ СПОРОВА

Током претходне године најављене су измене постојећег Закона о заштити потрошача или усвајање новог закона. Уколико нови закон буде донет, биће то шести пропис у овом веку који регулише област заштите потрошача. Тренутно важећи закон у великој мери усклађује вансудско решавање потрошачких спорова са Директивом 2013/11/ЕУ. Из тог разлога, у Белој књизи из 2024. године истакнута је примедба на недостатак обавезе посредника у овим поступцима да јавно објављују извештаје о свом раду. Овај административни недостатак није једини проблем у постојећем закону, с обзиром на то да је у досадашњој пракси идентификован низ практичних потешкоћа у спровођењу овог поступка. Кључни недостаци односе се на подношење предлога од стране потрошача и његово разматрање од стране посредника; изјашњење трговца на поднети предлог, нарочито у ситуацијама када је оно непотпуно или изостане; потребу за поједностављењем поступка у вези са потписивањем споразума између потрошача, трговца и посредника; као и статус и улогу посредника у поступку вансудског решавања потрошачких спорова. У том контексту, у овом раду биће анализирани све спорне норме и недостаци Закона о заштити потрошача који се односе на поступак вансудског решавања потрошачких спорова, уз истовремено изношење предлога *de lege ferenda* за унапређење правног оквира.

Кључне речи: недостаци Закона о заштити потрошача, вансудско решавање потрошачког спора, предлог потрошача, потписивање споразума, статус посредника.

Savo Vešković, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

MAIN DEFICIENCIES IN THE IMPLEMENTATION OF EXTRAJUDICIAL RESOLUTION OF CONSUMER DISPUTES

Changes to the existing Consumer Protection Act or the adoption of a new legislative act on this matter were announced during 2024. If a new law is adopted, it will be the sixth legislative act on consumer protection adopted in the 21st century. The currently applicable law largely aligns the extrajudicial resolution of consumer disputes with Directive 2013/11/EU. For this reason, the 2024 White Paper highlighted the lack of an obligation for mediators in these proceedings to publish reports on their work. This administrative shortcoming is not the only problem with the existing law, as a number of practical difficulties have been identified in its implementation. The key shortcomings refer to: the submission of proposals by consumers and their consideration by mediators; the merchant's response to the submitted proposal, particularly in situations where it is incomplete or absent; the need to simplify the procedure related to the signing of agreements between consumers, merchants, and mediators; and the status and role of the mediator in the extrajudicial resolution of consumer disputes. In this context, this paper will analyze all disputed norms and shortcomings of the Consumer Protection Act related to the extrajudicial resolution of consumer disputes, and present *de lege ferenda* proposals for improving the legal framework.

Keywords: shortcomings of the Consumer Protection Act, extrajudicial resolution of consumer disputes, consumer proposal, agreement signing, status of the mediator.

СЕСИЈА ЗА РАДНО И СОЦИЈАЛНО ПРАВО

LABOUR AND SOCIAL WELFARE LAW SESSION

Prof. Lazar Jovevski, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law "Iustinianus Primus", University
"Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

UDK: 349.2:331.109]:340.5

DOI: 10.5281/zenodo.15172218

Sofija Volchevska, LL.B.,
Teaching Associate,
Faculty of Law "Iustinianus Primus", University
"Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,
Republic of North Macedonia

LEGAL SYSTEM FOR RESOLVING LABOR DISPUTES: ETYMOLOGY OF A LABOR CONFLICT

This paper poses the central question that has deep historical and civilizational roots: is a conflict rooted in the person or in the system? Starting from this research hypothesis, the authors explain the importance and essence of labor disputes, first by providing an analysis of national and comparative law systems and, second, by examining the psycho-social elements that cause conflicts in labor relations. This scientific paper provides an explanation of the basic manifestations of labor disputes, both individual and collective, and the ways of resolving them. In the paper, the authors determine the essential elements of a labor dispute, its source, and legal regulation at the international and national level, as well as possible solutions for specific legal situations, primarily in the Macedonian labor legislation. The acts of the International Labour Organization and European communitarian law indisputably have a strong impact on the system of resolving labor disputes, which the authors give special attention to by relying on a synthetic approach in drawing conclusions and recommendations.

Keywords: labor dispute, conflict, individual, collective, labor legislation.

Проф. др Лазар Јовевски,

Редовни професор,

Правни факултет „Јустинијан Први“, Универзитет

„Св. Кирил и Методије“ у Скопљу,

Софија Волчевска,

Сарадник у настави,

Правни факултет „Јустинијан Први“, Универзитет

„Св. Кирил и Методије“ у Скопљу,

Република Северна Македонија

ПРАВНИ СИСТЕМ ЗА РЕШАВАЊЕ РАДНИХ СПОРОВА: ЕТИМОЛОГИЈА КОНФЛИКТА НА РАДУ

Овај рад поставља централно питање које има дубоке историјско-цивилизацијске корене, а гласи: „Да ли је конфликт у човеку или у систему?“. Имајући у виду ову полазну истраживачку хипотезу, аутори објашњавају настанак и суштину радног спора кроз анализу правних система национално и компаративно, са једне стране, као и разумевање психосоцијалних елемената који изазивају настанак конфликта у радним односима. Овај научни рад даје објашњење основних манифестација радних спорова, као индивидуалних и колективних, као и начине њиховог решавања. Аутори у раду дефинишу суштинске елементе радног спора, његов извор, правну регулацију на међународном и националном нивоу, као и могућа решења за конкретне правне ситуације, пре свега у македонском радном законодавству. Акти Међународне организације рада и европског комунитарног права несумњиво имају снажан утицај на систем решавања радних спорова, чему аутори посвећују посебну пажњу и примењују синтетички приступ при извођењу закључака и препорука.

Кључне речи: радни спор, конфликт, индивидуални, колективни, радно законодавство.

Проф. др Горан Обрадовић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 349.22:331.106.44(497.11)

UDK: 331.108.644.7

DOI: 10.5281/zenodo.15189379

ОТКАЗ СА ПОНУДОМ ИЗМЕЊЕНОГ УГОВОРА О РАДУ

Легитимно право послодавца јесте давање отказа запосленог, ако за то постоје оправдани разлози. Оправдани разлози за отказ уговора о раду везани су за способност запосленог, његово понашање и за разумне потребе послодавца. У српском праву послодавац може отказати уговор о раду запосленог уколико запослени не прихвати измене уговора о раду (анекс). Другим речима, послодавац је дужан да запосленом прво понуди анекс уговора о раду. Уколико запослени одбије да то прихвати послодавац има овлашћење да га отпусти. У неким правним системима (Немачка, Хратска) послодавац има могућност да запосленом, уз уручење отказа, понуди и измену уговоора о раду, што је предмет овог рада.

Кључне речи: отказ, уговор о раду, измене уговора о раду.

Prof. Goran Obradović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

DISMISSAL ACCOMPANIED BY AN OFFER TO SIGN AN AMENDED EMPLOYMENT CONTRACT

The legitimate right of an employer is to terminate an employment contract and dismiss an employee for justified reasons. Justified reasons for the termination of an employment contract are related to the employee's working capacity, misconduct, and the reasonable needs of the employer. Under the Serbian labour law, an employer may also terminate an employee's employment contract if the employee does not accept the amendments to the employment contract (annex). Thus, the employer must first offer the employee an annex to the employment contract and then, if the employee refuses to accept it, the employer can dismiss the employee. In some legal systems (Germany, Croatia), the provisions on this matter are slightly different. At the moment of notifying the employee about dismissal, the employer has the possibility to offer the employee to sign a new (amended) employment contract. In the paper, the author explores the this subject matter in more detail.

Keywords: termination of employment, dismissal, employment contract, amendments to the employment contract.

Александар Михајловић,
Истраживач-сарадник,
Институт за упоредно право, Београд,

UDK: 347.965.42:331.109(497.11)

UDK: 342.9:342.7(497.11)

Проф. др Александар Мојашевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

DOI: 10.5281/zenodo.15179984

ВАНСУДСКИ МЕТОДИ РЕШАВАЊА СПОРОВА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ НА РАДУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – ПРАВНО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА

Запослени који претрпе дискриминацију на раду од послодавца или других радника могу да остваре судску заштиту или заштиту путем одређених вансудских метода. Правни поредак Републике Србије у том сегменту пружа могућност спровођења неколико вансудских поступака, и то: посредовање, поступак пред Повереником за заштиту равноправности (Повереник), као и пред Републичком агенцијом за мирно решавање радних спорова (Агенција). Овакав систем заштите од дискриминације предвиђа да се посредовање може реализовати у виду приватне медијације или у оквиру наведених државних институција. Пред Повереником се може спровести и посебна врста поступка којим се даје препорука за решење конфликта између страна. Предмет овог рада јесте ефикасност и делотворност вансудских тј. алтернативних метода решавања спорова дискриминације на раду у Републици Србији. Циљ истраживања је извршити поређење три наведена вансудска метода применом правно-економског методолошког оквира. То подразумева да ће поред нормативног оквира, аутори применом метода економске анализе права испитати проблем настанка и сношења трошкова реализације ових поступака, затим правила о терету доказивања пред Повереником, подстицаје за избор једног од ових поступака, као и појаву екстерних ефеката услед њихове примене.

Кључне речи: дискриминација, тржиште рада, трошкови, терет доказивања, екстерни ефекти, подстицаји, посредовање, Повереник за заштиту равноправности, Републичка агенција за мирно решавање радних спорова.

Aleksandar Mihajlović, LL.M.,
Research Associate,
Comparative Law Institute, Beograd,

Prof. Aleksandar Mojašević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

EXTRAJUDICIAL METHODS FOR RESOLVING EMPLOYMENT DISCRIMINATION DISPUTES IN THE REPUBLIC OF SERBIA: ECONOMICS ANALYSIS OF LAW

Employees who are victims of labor discrimination committed by employers or other employees can seek judicial protection or protection through certain extrajudicial dispute resolution methods. The legal system of the Republic of Serbia provides for the possibility of implementing several extrajudicial dispute resolution procedures: mediation, proceedings before the Commissioner for the Protection of Equality (Commissioner), and proceedings before the National Agency for the Peaceful Settlement of Labor Disputes (Agency). In this system of protection against discrimination, mediation can be used in the form of private mediation or within the framework of the aforesaid state institutions. The procedure initiated before the Commissioner includes a special type of proceeding which provides a recommendation for conflict resolution between the parties. The subject matter of this paper is the efficiency and effectiveness of alternative (extrajudicial) methods of resolving labor discrimination in the Republic of Serbia. The aim of the research is to compare the three aforementioned extrajudicial methods by applying the methodological framework of law and economics. Thus, in addition to the normative framework, the authors apply the methodology of economic analysis of law to examine the problem of the emergence and cost-effectiveness of these procedures, the rules on the burden of proof before the Commissioner, the incentives for choosing one of these procedures, and the emergence of external effects due to their application.

Keywords: discrimination, labor market, costs, burden of proof, external effects, incentive, mediation, Commissioner for the Protection of Equality, Agency for the Peaceful Settlement of Labor Disputes.

Doc. Anna Feja-Paszkwicz, LL.D.,
Assistant Professor,
Institute of Legal Sciences, University in Zielona Góra,
Republic of Poland

UDK: 364(438)

UDK: 368(438)

DOI: 10.5281/zenodo.15180000

FAMILY POLICY: SOME REMARKS IN THE CONTEXT OF THE STATE'S SOCIAL OBLIGATIONS

In the European Union countries, there is no doubt the state has social obligations towards its citizens and residents. The state should support those who are in a difficult economic and life situation. It should provide them with a minimum of subsistence. In particular, it is recognized that the state should support families with children. In Poland, the concept of a welfare state or a social state has also been applied in practice. The state's obligations in this area result from Articles 18 and 71 (§1) of the Polish Constitution. These articles introduced the state's duty of care and protection for families, and the principle the family welfare into the Polish legal order. The result of these provisions is the sphere of social security of the family, which includes social, tax and other similar solutions that will provide material and economic support. The legal provision which explicitly provides for financial supports to parents raising children was introduced for the first time in 2016. This program is currently underway but these types of solutions are constantly expanded. In mid-2024, the active parent program was introduced, which involves paying additional money for each child up to 3 years of age to provide care, e.g. in a nursery. However, this topic is very controversial in Poland and generates conflicts. In the public debate, there are opinions that parents are solely responsible for satisfying the material needs of the family. There are also opinions that the current solutions do not fulfill their role since fewer and fewer children are being born anyway. Thus, the question which is increasingly being asked in public discussion is whether the state is pursuing an appropriate family policy. Does it adequately help parents raise children and encourage young people to start families? Can and should the state do anything else to prevent negative demographic trends, while concurrently responding to the needs of other residents, such as those of retirement age?

Keywords: Family policy, state's social obligations, social solutions.

Doc. dr Anna Feja-Paszkiwicz,

Доцент,

Институт правних наука, Универзитет у Зеленој Гори,

Република Пољска

ПОРОДИЧНА ПОЛИТИКА: НЕКЕ НАПОМЕНЕ У КОНТЕКСТУ СОЦИЈАЛНИХ ОБАВЕЗА ДРЖАВЕ

У земљама Европске уније данас нема сумње да држава има социјалне обавезе према својим грађанима и становницима. Држава треба да подржи људе који су у тешкој економској и животној ситуацији, и обезбеди им неопходан егзистенцијални минимум. Пре свега, држава препознаје потребу да обезбеди неопходну подршку свим породицама са децом. Концепт државе благостања или социјалне државе има практичну примену у Пољској. Обавезе државе у овој области прозилазе из чланова 18 и 71 (§1) пољског Устава. Овим члановима је у пољски правни поредак уведена дужност државе да брине и штити породице, као и принцип добробити породице. Ове одредбе уређују сферу социјалне сигурности породице, која обухвата социјалну заштиту, пореска и друга слична решења која имају за циљ да породицама обезбеде материјалну и економску подршку. Законска одредба којом се експлицитно регулише финансијска подршка родитељима у одгајању деце је уведена 2016. године, и тај програм је већ покренут. Међутим, ове врсте законских решења се непрестално проширују. Средином 2024. године уведен је програм активног родитељства, који подразумева додатна давања државе за свако дете до 3 године, ради пружања адекватне неге, нпр. у јаслицама. Међутим, ова тема је веома контроверзна па доводи до разних сукоба у Пољској. У јавној расправи чују се мишљења да су родитељи искључиво одговорни за задовољење материјалних потреба породице. Такође, има мишљења да тренутна позитивно-правна решења не испуњавају своју сврху јер се рађа све мање деце. Стога се у јавном дискурсу све чешће поставља питање да ли држава води одговарајућу породичну политику. Да ли држава на адекватан начин помаже родитељима у подизању деце, и да ли подстиче младе на заснивање сопствене породице? Да ли држава може да предузме додатне кораке да спречи негативне демографске трендове, а да истовремено одговори на потребе осталих категорија становништва, на пример оних у старосном добу за пензионисање?

Кључне речи: породична политика, социјалне обавезе државе, социјално-правна решења, Пољска.

Доц. др Милица Ковач Орландић,
Доцент,
Факултет правних наука, Универзитет
„Доња Горица“ у Подгорици,
Република Црна Гора

UDK: 347.94:343.62-057.16(497.16)

UDK: 316.647.82:331.104(497.16)

UDK: 331.109(497.16)

DOI: 10.5281/zenodo.15166807

ТЕРЕТ ДОКАЗИВАЊА У СПОРОВИМА У ВЕЗИ СА ДИСКРИМИНАЦИЈОМ И ЗЛОСТАВЉАЊЕМ НА РАДУ: СЛУЧАЈ ЦРНЕ ГОРЕ

Заштита запослених од дискриминације и злостављања на раду један је од примарних циљева савременог радног права, имајући у виду чињеницу да се овим облицима понашања вријеђа достојанство запосленог, те да је порасла осјетљивост на потребу заштите људских права, укључујући и право на достојанствене услове рада. Из овог разлога, а у намјери да се олакша позиција жртве, настала су посебна правила о терету доказивања у споровима у вези са дискриминацијом и злостављањем на раду, па се умјесто тзв. подијељеног терета доказивања примјењује тзв. пренешени или обрнути терет доказивања. У основи, пренешени терет доказивања значи да ће, када једном запослени учини вјероватним постојање дискриминације или злостављања на раду, на послодавца прећи терет доказивања да у конкретном случају није ријеч о недозвољеном, односно неоправданом поступању. Примјена овог принципа у судској пракси, међутим, захтијева другачије поступање суда, односно другачији поступак доказивања. Неопходно је, дакле, мијењати стартну позицију суда у овим споровима, те са позитивне: како доказати постојање дискриминације / злостављања, прећи на негативну: како доказати да у конкретном случају није ријеч о овим облицима понашања. Премда стартна позиција суда у споровима у вези са дискриминацијом и злостављањем на раду може да утиче на коначан исход спора и премда је преношење терета доказивања на послодавца законска обавеза, судска пракса у Црној Гори показује да судови још увијек инсистирају на томе да жртва дискриминације / злостављања треба да обезбиди адекватне доказе, а што исту доводи у веома тешку и неугодну позицију. Циљ овог рада је да размотри теоријске претпоставке обрнутог терета доказивања, али и да анализом новије судске праксе укаже на нужне кораке који морају бити предузети када је у питању доказивање дискриминације и злостављања на раду пред црногорским судовима.

Кључне речи: дискриминација на раду, злостављање на раду, тзв. обрнути терет доказивања, судска пракса, негативна претпоставка.

Doc. Milica Kovač Orlandić, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Legal Sciences, University “Donja Gorica” in Podgorica,

Republic of Montenegro

BURDEN OF PROOF IN DISPUTES RELATED TO WORKPLACE DISCRIMINATION AND HARASSMENT: THE CASE OF MONTENEGRO

Employees' protection against workplace discrimination and harassment is one of the primary goals of modern labor law, considering that such conduct violates the employees' dignity and that there is growing sensitivity to the need for human rights protection, including the right to dignified working conditions. For this reason, the national legislature has established special rules on the burden of proof in disputes related to workplace discrimination and harassment. Instead of the shared burden of proof, these rules entail the application of the so-called transferred or reverse burden of proof. Essentially, the transferred burden of proof means that, once an employee's discrimination or harassment at workplace is established to be plausible, the burden of proving that the conduct at issue was not unlawful or unjustified shifts to the employer. However, the application of this principle in judicial practice requires a different court approach, particularly in terms of the evidentiary process. It is necessary to shift the court's initial position in these disputes from a positive presumption (how to prove the existence of discrimination or harassment) to a negative presumption (how to prove that these behaviors did not occur in the specific case). Although the court's initial stance in workplace discrimination and harassment disputes can influence the final outcome, and despite the fact that shifting the burden of proof onto the employer is a legal obligation, Montenegrin case law still shows that courts often insist that the victim of discrimination or harassment must provide adequate evidence, which places the victims in an extremely difficult and uncomfortable position. Therefore, the aim of this paper is to examine the theoretical foundations of the reverse burden of proof and to analyze recent case law in order to emphasize the necessary steps that must be taken to improve the evidentiary process in workplace discrimination and harassment cases before Montenegrin courts.

Keywords: workplace discrimination, workplace harassment, the reverse burden of proof, case law, negative presumption.

Доц. др Санда Ђорац,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 347.918:331.109

UDK: 349.2

DOI: 10.5281/zenodo.15167307

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПАРНИЦАМА ИЗ РАДНИХ ОДНОСА

Поступак у парницама из радних односа је један од посебних парничних поступака, уређен одредбама чл. 436. – 441. Закона о парничном поступку, којим је искључена примена општег режима дозвољености ревизије. Наиме, дозвољеност ревизије у парницама из радних односа се не оцењује применом одредбе члана 403. став 2. Закона о парничном поступку, већ одредбом члана 441. истог Закона, којим је изричито прописано у којим парницама из радних односа је дозвољена ревизија. Могућност изјављивања ревизије предвиђена је у парницама о престанку радног односа, као и у парницама о заснивању и постојању радног односа. Ван ових спорова поводом радних односа ревизија није дозвољена, што се може закључити и из судске праксе, осим уколико се тужба не односи на новчано потраживање, када се примењује општи режим допуштености овог ванредног правног лека према вредности предмета парнице („вредност предмета спора“) из одредбе члана 403. став 3. Закона о парничном поступку, који прописује да ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима ако вредност предмета парнице („вредност предмета спора“) побијеног дела не прелази динарску противвредност од 40.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе. С обзиром да према посебно нормираним правилима поступка у парницама из радног односа ревизија није дозвољена када тражена правна заштита није усмерена на заснивање, постојање или престанак радног односа, као ни у ситуацији када је предмет новчано потраживање, а побијана вредност предмета парнице („вредност предмета спора“) је испод граничне вредности за дозвољеност ревизије, предмет рада је сагледавање обима у којем се ревизија као ванредни правни лек примењује у овим парницама.

Кључне речи: ревизија, поступак у парницама из радних односа, Закон о парничном поступку.

Doc. Sanda Ćorac, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

ADMISSIBILITY OF REVISION IN LABOR RELATION LITIGATIONS

The procedure in labor relation litigations falls into one of the special civil proceedings regulated by Articles 436 to 441 of the Civil Procedure Act (CPA), which excludes the application of the general regime for the admissibility of revisions. Namely, the admissibility of revisions in labor relation cases is not assessed by applying the provisions of Article 403 §2 of the CPA but by applying the provisions of Article 441 of the CPA, which explicitly stipulates in which labor relation cases revision is permitted. The possibility of requesting a revision is envisaged in cases regarding the termination of employment, as well as in cases concerning the establishment and existence of an employment relationship. Revision is not permitted outside of these employment-related disputes, which can also be concluded from judicial practice, unless the lawsuit relates to a monetary claim. In such case, the general regime for the admissibility of this extraordinary legal remedy applies according to the “value of the subject matter” of the proceeding as stipulated in Article 403 §3 of the CPA, which provides that revision is not allowed in property law disputes if the value of the subject matter does not exceed the RSD (Serbian dinar) equivalent of 40,000 EUR at the middle exchange rate of the National Bank of Serbia on the day the lawsuit is filed. According to the specifically regulated procedural rules in labor relation cases, revision is not permitted when the requested legal protection is not aimed at the establishment, existence, or termination of the employment relationship, nor in situations where the subject matter is a monetary claim, and the disputed value of the subject matter is below the threshold value for allowing a revision. In this regard, the paper aims to access to the scope of application of revision, as an extraordinary legal remedy, in these proceedings.

Keywords: revision, labor relation litigation, Civil Procedure Act RS.

Doc. dr Dragana Bjelić Gaćeša,
Docent,
Pravni fakultet, Univerzitet „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,
Republika Hrvatska

UDK: 316.647.82:32(497.5)

UDK: 341.231.14(497.5)

UDK: 341.645(4)

DOI: 10.5281/zenodo.15172291

POLITIČKO UVJERENJE / MIŠLJENJE KAO OSNOVA ZABRANJENE DISKRIMINACIJE RADNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ I U ODLUKAMA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Političko uvjerenje / mišljenje kao osnova zabranjene diskriminacije inkorporirano je u niz pravnih akata na međunarodnoj i regionalnoj, ali i na nacionalnoj razini. Međutim, sekundarno zakonodavstvo Europske unije i to ono koje u fokusu pažnje ima zaštitu od diskriminacije u radnim odnosima ne sadrži navedenu osnovu zabranjene diskriminacije, a samo pojedine zemlje članice Europske unije, uključujući i Republiku Hrvatsku u svojim su propisima izrijeком navele političko uvjerenje / mišljenje kao zaštićenu osnovu. Navedeno upućuje na problem nejednake antidiskriminacijske zaštite građana u pojedinim zemljama članicama Europske unije. U sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava, političko je uvjerenje / mišljenje izrijeком naznačeno kao jedna od osnova zabranjene diskriminacije. Prema podacima Eurobarometra iz 2023. godine, koji se tiču percepcije diskriminacije u posljednjih 12 mjeseci, u Republici Hrvatskoj se 4% građana osjećalo diskriminirano temeljem političkog mišljenja, što predstavlja povećanje od 2% u odnosu na 2019. godinu. Sukladno Izvešću Pučke pravobraniteljice, u Republici Hrvatskoj se najviše diskriminira u području rada i zapošljavanja, pri čemu se u javnom sektoru kao najčešća osnova zabranjene diskriminacije pojavljuje upravo „političko mišljenje“.

Cilj rada je analizirati diskriminaciju temeljem političkog uvjerenja / mišljenja radnika u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Nadalje, cilj rada je detektirati glavne izazove i poteškoće s kojima se, u radnim odnosima i u postupku zaštite svojih prava, suočavaju radnici izloženi diskriminaciji temeljem političkog uvjerenja / mišljenja i to s obzirom na postojanje / nepostojanje antidiskriminacijske regulative u pojedinim zemljama, postupak antidiskriminacijske zaštite predviđen hrvatskim Zakonom o suzbijanju diskriminacije, kao i s obzirom na sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava.

Ključne reči: diskriminacija, političko uvjerenje / mišljenje, Republika Hrvatska, Europski sud za ljudska prava.

Doc. Dragana Bjelić Gaćeša, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University “J. J. Strossmayer” in Osijek,
Republic of Croatia

***POLITICAL BELIEF / OPINION AS A GROUND FOR
PROHIBITED DISCRIMINATION AGAINST WORKERS IN
THE REPUBLIC OF CROATIA AND IN THE DECISIONS
OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS***

Political belief / opinion as a ground for prohibited discrimination has been incorporated into a number of legal acts at the international, regional, and national level. However, the secondary legislation of the European Union, particularly the legislation focusing on protection against discrimination in labour relations, does not contain the specified ground for prohibited discrimination. Thus, only some member states of the European Union, including the Republic of Croatia, have explicitly listed political belief / opinion as a protected ground in their regulations. It points to the problem of unequal anti-discrimination protection of citizens in some EU member states. In the ECtHR case law, political belief/opinion is explicitly specified as one of the grounds for prohibited discrimination. According to the Eurobarometer data from 2023, concerning the perception of discrimination in the last 12 months, 4% of citizens in the Republic of Croatia felt discriminated against on the basis of political opinion, which represents an increase of 2% compared to 2019. According to the Report of the Ombudsman, discrimination in the Republic of Croatia is most common in the field of labor and employment, while “political opinion” is the most common ground for prohibited discrimination in the public sector.

The aim of the paper is to analyze discrimination based on political belief / opinion of workers in the Republic of Croatia and the European Union. The paper also aims to detect the main challenges and difficulties faced by workers exposed to discrimination on the basis of political belief / opinion in their employment relationships and in the process of protecting their rights, taking into account the existence/non-existence of anti-discrimination regulations in individual countries, the procedure for anti-discrimination protection provided for in the Croatian Anti-Discrimination Act, and the case law of the ECtHR.

Keywords: discrimination, political belief / opinion, Republic of Croatia, European Court of Human Rights.

Доц. др Марија Драгићевић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 364(492:497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15180026

ХОЛАНДСКИ СИСТЕМ ДУГОТРАЈНЕ НЕГЕ - ЛЕКЦИЈЕ ЗА СРБИЈУ

Систем дуготрајне неге у Холандији често се истиче као један од најнапреднијих у Европи, захваљујући широкој покривености, стабилном моделу финансирања и интеграцији формалне и неформалне неге. Његова структура, заснована на три кључна закона – Закону о дуготрајној нези (*Wet langdurige zorg, WLZ*), Закону о социјалној подршци (*Wet maatschappelijke ondersteuning, WMO*) и Закону о здравственом осигурању (*Zorgverzekeringswet, ZVW*) – омогућава флексибилност у пружању услуга и прилагођавање потребама корисника. Једна од главних предности овог система јесте његов универзални приступ, који обезбеђује да сви грађани, без обзира на социоекономски статус, имају право на одговарајућу негу. Међутим, систем се суочава са бројним изазовима, укључујући демографски притисак, раст трошкова и неуједначеност у доступности неге међу регионима. Поред тога, њега прате изазови повезани са недостатком квалификованог кадра и повећаним ослањањем на неформалне неговатеље, чиме се доводи у питање дугорочна одрживост и истиче потреба сталне реформе.

С друге стране, Република Србија се суочава са структурно другачијим изазовима у области дуготрајне неге. Доминантно ослањање на неформалну негу од стране породице, недовољна државна улагања и непостојање системског решења за финансирање дуготрајне неге стварају озбиљне препреке у пружању адекватне заштите лицима зависним од туђе неге и помоћи (старим и особама са инвалидитетом). У овом раду аутор анализира кључне карактеристике холандског модела и испитује могућност прилагођавања одређених елемената српском контексту. Посебан фокус у раду биће стављен на питање одрживог финансирања, децентрализацију социјалне заштите, побољшање радних услова у сектору неге и регулацију неформалне неге. Кроз компаративну анализу, аутор ће покушати да одговори на питање да ли су одређени аспекти холандског модела дуготрајне неге применљиви у нашој земљи, које препреке стоје на путу реформи, и које мере би могле допринети унапређењу система дуготрајне неге у Србији.

Кључне речи: дуготрајна нега, Холандија, Србија, финансијска одрживост, неговатељи, неформална нега.

Doc. Marija Dragičević, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Republic of Serbia

DUTCH LONG-TERM CARE SYSTEM: LESSONS FOR SERBIA

The Dutch long-term care system is often regarded as one of the most advanced in Europe due to its comprehensive coverage, stable financing model, and integration of formal and informal care. The Dutch long-term care system is based on three key legislative acts: the Long-Term Care Act (*Wet langdurige zorg, WLZ*), the Social Support Act (*Wet maatschappelijke ondersteuning, WMO*), and the Health Insurance Act (*Zorgverzekeringswet, ZVW*). Such structure ensures flexibility in service provision and adaptation to specific needs of beneficiaries. One of the key advantages of this system is universal access; it guarantees that all citizens, regardless of their socio-economic status, have the right to appropriate care. However, the system faces numerous challenges, including demographic pressure, rising costs, and regional disparities in service availability. Additionally, the sector struggles with a shortage of qualified personnel and increasing reliance on informal caregivers. These issues raise concerns about long-term sustainability and emphasize the need for continuous reform.

On the other hand, the Republic of Serbia faces structurally different challenges in the field of long-term care. The predominant reliance on informal family-based care, insufficient public investment, and the absence of a systemic financing solution pose significant barriers to providing adequate protection for the elderly and persons with disabilities. In this paper, the author analyzes the key characteristics of the Dutch model and examines the potential for adapting some of its elements to the Serbian context. Special attention is given to sustainable financing, decentralization of social protection, improvement of working conditions in the care sector, and the regulation of informal care. Through a comparative analysis, the author seeks to determine whether specific aspects of the Dutch long-term care model are applicable in Serbia, what obstacles stand in the way of reform, and which measures could contribute to improving the long-term care system in Serbia.

Keywords: long-term care, the Netherlands, Serbia, financial sustainability, caregivers, informal care.

Dr iur. Karla Kotulovski,
Asistent sa doktoratom,
Pravni fakultet, Univerzitet u Rijeci,
Republika Hrvatska

UDK: 331.105.6(497.5)

UDK: 331.106.24(497.5)

UDK: 349.2(497.5)

DOI: 10.5281/zenodo.15174317

PROŠIRENA PRIMJENA KOLEKTIVNOG UGOVORA U HRVATSKOM PRAVU I PRAKSI – IZDVOJENA PITANJA

Socijalni dijalog je bez sumnje neizostavan alat za uravnoteženo tržište rada na kojem inzistiraju važne inicijative poput Europskog stupa socijalnih prava koji naglašava da zemlje s visokom pokrivenošću kolektivnim ugovorima imaju konkurentnija i otpornija gospodarstva. Međutim, sumnja u učinkovitost navedenih instrumenata je opravdana zbog neobvezujuće naravi, ali i otvorenih pitanja vezanih uz sužavanje autonomije socijalnih partnera. No, od značaja je i recentna Direktiva 2022/2041/EU kojoj je cilj potaknuti države članice da unaprijede sustav kolektivnog pregovaranja na način da ga učine *ratione personae* sveobuhvatnim. Osim izrazito decentraliziranog sustava kolektivnog pregovaranja, nesiguran rad u Hrvatskoj je gotovo pa normaliziran, posebno u radno intenzivnim i slabo plaćenim sektorima u kojima veliki broj domaćih i stranih radnika obavlja nekvalitetne poslove. Ako kojim slučajem odlučimo slijediti upute europskog zakonodavca i oblikovanje radnih odnosa prepustimo radnom predstavništvu, velika je vjerojatnost da će sindikati prije „pridržati ljestve” poslodavcima i Vladi nego što će voditi računa o profesionalnim i socijalnim interesima svih radnika. Osim toga, Hrvatska spada u skupinu država članica EU u kojoj institut proširene primjene kolektivnog ugovora predstavlja složen proceduralni mehanizam podložan taksativno navedenim zahtjevima. Takvo uređenje odbija već oslabljene socijalne partnere da se upuštaju u kolektivne pregovore. Vodeći se mjerljivim indikatorima, strateško partnerstvo u Hrvatskoj možemo opisati kao stihijsku praksu bez značajnih ishoda. Istraživanje stoga valja usmjeriti prema utvrđivanju institucionalnih prepreka koje onemogućuju demokratskoj državi realizaciju jednog od svojih osnovnih ciljeva – briga o javnom interesu. Zaštita prekarnih radnika bi nedvojbeno trebala biti pri prioritet donositelja odluka, jer ova kategorija dominira na tržištu rada i stvara visoku dodanu vrijednost.

Ključne reči: socijalni dijalog, kolektivno pregovaranje, prekaran rad, Hrvatska, usporedna zakonodavstva, proširena primjena kolektivnog ugovora.

Karla Kotulovski, LL.D.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Rijeka,
Republic of Croatia

EXTENDED APPLICATION OF COLLECTIVE AGREEMENTS IN CROATIAN LAW AND PRACTICE: SELECTED ISSUES

Social dialogue is an essential tool for achieving a balanced labor market, recommended by important initiatives such as the European Pillar of Social Rights, which emphasizes that member states with high collective bargaining coverage have more competitive and resilient economies. However, there are certain doubts about the effectiveness of these instruments, arising from their non-binding nature and the open issues related to narrowing of the autonomy of social partners. Hence, legal analysis should include the Directive 2022/2041/EU, aiming to establish a more comprehensive system of *ratione personae* collective bargaining. In the Republic of Croatia, the system of collective bargaining is highly decentralized. Precarious labour is almost normalized, especially in labor-intensive and low-paid sectors where large number of domestic and foreign workers perform low-quality jobs. If we decide to follow the guidelines of the European legislator and leave the regulation of employment relations to collective labour organizations, it is more likely that trade unions will “hold the ladder” for employers and the Government than guard the professional and social interests of all workers. According to the majority of measurable indicators, strategic partnership in Croatia is a random practice without significant outcomes for workers and the labour market. Furthermore, Croatia is among the EU member states where the institute of extended application of collective agreements entails a complex procedure, subject to numerous statutory requirements. Ultimately, it discourages the already weakened social partners from engaging in collective bargaining. Considering all the above, the paper examines the institutional gaps that prevent a democratic state from achieving one of its main goals – preservation of public interest. As the workers in precarious employment sectors dominate on the Croatian labour market and create high added value, there is no doubt that their protection should be the Government priority.

Keywords: social dialogue, collective bargaining, precarious work, Croatia, comparative legislation, extended application of collective agreements.

Александра Митровић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 349.2:347.9(497.11)

UDK: 339.109.6(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15167342

КОЛЕКТИВНИ РАДНИ СПОР КАО ВИД ДРУШТВЕНОГ КОНФЛИКТА И ЊЕГОВО РЕШАВАЊЕ

Овај научни рад има за циљ да истражи социолошко-правни оквир мирног решавања колективних радних спорова, прикаже искуства у решавању колективног радног спора као вида друштвеног конфликта у једном друштву, конкретно Републици Србији и тиме потврди предности у раду Агенције за мирно решавање радних спорова као државне институције пред савременим друштвеним изазовима у приближавању концепу ЕУ, где је социјални мир основа за хармонизацију домаћег и европског радног законодавства. Искуство у раду Агенције за мирно решавање радних спорова доказује да је агенцијски метод решавања колективних радних спорова, као ванредни, а уједно и ефикаснији начин заштите права радника – запослених, будући да редовно судско решавање услед спорости, легализма, формализма и високих финансијских издатака, не може испунити очекивања из области радних спорова, нити бити решење за разрешење друштвеног конфликта које има за циљ успостављање социјалног мира.

Кључне речи: радни спор, друштвени конфликт, колективни радни спор, Агенција, мирно решавање радних спорова, социјални мир, социјални дијалог.

Aleksandra Mitrović, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

COLLECTIVE LABOR DISPUTE AS A TYPE OF SOCIAL CONFLICT AND ITS RESOLUTION

This scientific paper aims to explore the sociological and legal framework of peaceful resolution of collective labor disputes, present experiences in resolving collective labor disputes as a type of social conflict in the Republic of Serbia, and thus confirm the observed advantages in the activities of the Agency for Peaceful Resolution of Labor Disputes as a state institution facing contemporary social challenges in approaching the EU concept where social peace is the basis for harmonizing domestic and European labor legislation. The experience of the Agency for Peaceful Resolution of Labor Disputes proves that the Agency method of resolving collective labor disputes is an extraordinary and more efficient means of protecting the employees' rights in comparison to the regular judicial resolution of such disputes. Due to slow-paced proceedings, legalism, formalism and high financial costs, labour litigation proceedings cannot meet expectations in the field of labor disputes, nor can they be a solution for resolving the social conflict aimed at establishing social peace.

Keywords: labor dispute, social conflict, collective labor dispute, Agency for Peaceful Resolution of Labor Disputes, social peace, social dialogue.

СЕСИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

INTERNATIONAL LAW SESSION

Проф. др Весна Кнежевић Предић,
Редовни професор,
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 341.31:332.834.7-057.1]"1924"

UDK: 614.885-057.1]"1924"

UDK: 341.33+341.4

DOI: 10.5281/zenodo.15172242

ХУМАНОСТ ПОД ВАТРОМ

Иако се податци о броју настрадалих, нападнутих, киднапованих и на друге начине злостављаних и ометаних хуманитарних радника током оружаних сукоба у 2024. години још увек прикупљају, вишегодишњи па и деценијски тренд показује да њихов број константно расте. За међународноправни режим који уређује њихову заштиту се тешко може рећи да обилује релевантним правилима која се односе на њихову заштиту, посебно када је реч о заштити хуманитарног особља непристрасних и независних међународних организација. Корпус правила која непосредно уређују заштиту је још оскуднији. Дугим речима, то значи да је заштита непристрасних и независних хуманитарних организација, којих је све више а које делују независно не само од држава већ и од других међународних организација, укључујући ту и Међународни покрет црвеног крста и црвеног полумесеца и његове компоненте, посредна, преко других института међународног хуманитарног и међународног кривичног права. *Prima facie*, парадоксално звучи чињеница да ће њихова заштита зависити управо од тога да ли постоји правна веза организације са неким од поменутих јавних субјекта и / или од држављанства као правне везе између члана особља и неке државе. Управо од оних чињеница које могу озбиљно компромитовати и чак анулирати њихову независност и непристрасност које нису само предуслов за њихово деловање већ и основа на којој почива њихов деловање на терену. Усвајање Допунског протокола уз Конвенцију о безбедности особља Уједињених нација и придруженог особља 2005. године не представља искорак у правцу побољшања релевантног правног оквира. Тешко је и очекивати да ће доћи до ширења корпуса уговорног па ни обичајног права обзиром на шареноликост праксе. Утолико пре што међу самим хуманитарним организацијама постоји сагласност о пожељном правцу развоја правног оквира, па чак ни о томе да ли је хуманитарним радницима уопште потребна посебна заштита током оружаних сукоба.

Кључне речи: међународно хуманитарно право, хуманитарне организације, хуманитарно особље, оружани сукоби.

Prof. Vesna Knežević Predić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade,
Republic of Serbia

HUMANITY UNDER FIRE

Although data on the number of casualties, attacks, kidnappings, and other forms of abuse and obstruction of humanitarian workers during armed conflicts in 2024 are still being collected, the long-term trend shows a steady increase in these incidents. The international legal regime designed to protect these workers is insufficiently robust, lacking ample and specific rules for their protection. This is particularly true for the impartial and independent staff of international organizations. The body of rules that directly govern their protection is even more scarce. This implies that the protection of impartial and independent humanitarian organizations, whose numbers are rising and which operate autonomously from both states and other international entities, including the International Red Cross and Red Crescent Movement and its components, must rely on indirect protection achieved through various institutions of international humanitarian law and international criminal law rather than specific provisions tailored to their unique vulnerabilities. *Prima facie*, it sounds paradoxical that their protection will depend precisely on whether there is a legal connection between the organization and some of the mentioned public entities, and/or on citizenship as a legal connection between a staff member and a state. These facts can seriously compromise and even nullify their independence and impartiality, which are prerequisites for their operation and the basis on which their fieldwork rests. The adoption of the Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel in 2005 has not significantly enhanced the pertinent legal framework. Given the diversity of practices, the body of contractual law or customary law is highly unlikely to be expanded. This is further compounded by the absence of consensus among humanitarian organizations on the desirable direction for legal framework development, nor is there agreement on whether humanitarian workers need special protection during armed conflicts at all.

Keywords: international humanitarian law, humanitarian organizations, humanitarian workers, armed conflicts.

Проф. др Ивица Јосифовић,
Редовни професор,
Правни факултет,
Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,
Република Северна Македонија

UDK: 341.217.02(4-672EU:495.6)

UDK: 061.1EU

DOI: 10.5281/zenodo.15180121

ДВОСТРУКИ СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРЕМА РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ: ЗА НЕКЕ МАЈКА, ЗА НЕКЕ МАЂЕХА

Сам наслов се односи на термине који се доста често користе у међународној и регионалној политици. Ниједна држава од свог оснивања није била тако обухваћена овим појмовима као Република Македонија. Током процеса транзиције, ови двоструки стандарди су постали део нашег свакодневног живота. Али, без враћања у прошлост, рад има за циљ да представи двоструке стандарде које Европска унија у целини и њене државе чланице појединачно имају према Републици Македонији. Најновија истраживања указују на промењено расположење грађана у погледу процеса европских интеграција, односа према Европској унији, изазова и изгледа за будућност Македоније као „потенцијалне“ државе чланице Европске уније. Грађани су све скептичнији према европским интеграцијама, што је резултат не само унутрашњих реформи, већ и начина функционисања Европске уније последњих година, односа држава чланица према процесу проширења, (не)прихватљивим захтевима суседа итд. На крају, рад има за циљ да представи будућност македонских стратегија из процеса европских интеграција преко могућих изазова процеса европских интеграција за исти процес.

Кључне речи: Европска унија, Република Македонија, двојни стандарди, изазови, перспективе.

Prof. Ivica Josifović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Shtip,
Republic of North Macedonia

***DOUBLE STANDARDS OF THE EUROPEAN UNION
TOWARDS THE REPUBLIC OF MACEDONIA: A MOTHER
TO SOME, A STEPMOTHER TO OTHERS***

The title of this paper refers to terms which are quite often used in international and regional politics. However, no other country has been so frequently exposed to these terms as the Republic of Macedonia, ever since its declaration of independence in 1991. During the transition process, these double standards have become part of our daily lives. However, without going back to the past, the paper aims to present the double standards that the European Union as a whole and its member states individually have towards the Republic of Macedonia. Recent research indicates a changed mood among citizens regarding the process of European integration, attitudes towards the European Union, the challenges and perspectives for the future of Macedonia as a “possible” member state of the European Union. Citizens are increasingly skeptical about European integration, which is a result not only of internal reforms but also of the way in which the European Union has functioned in recent years, the attitude of the EU member states towards the enlargement process, the (un)acceptable demands of neighbouring states, etc. Finally, the paper aims to present the future of the Macedonian European integration process and possible strategies for overcoming the challenges arising from the process.

Keywords: European Union, Republic of Macedonia, double standards, challenges, perspectives.

Проф. др Небојша Раичевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK:341.43:314.745.3-054.73(477)

UDK: 341.215.4(4-672EU+497.11)

UDK: 341.3(477)

DOI: 10.5281/zenodo.15173142

ПРИВРЕМЕНА ЗАШТИТА У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЊЕНО АКТИВИРАЊЕ У КОНТЕКСТУ ОРУЖАНОГ СУКОБА У УКРАЈИНИ

Поред избегличке и супсидијарне заштите, заједнички европски систем азила укључује и привремену заштиту, која је регулисана Директивом 2001/55. Директива прописује да ће у случају масовног прилива расељених лица из трећих држава услед оружаног сукоба или локалног насиља, односно системског или општег кршења људских права, тим лицима на територији ЕУ бити пружена привремена заштита. Та заштита је ванредни механизам који расељеним лицима која нису у могућности да се врате у своју земљу порекла треба да обезбеди тренутну заштиту. Да би се тај циљ остварио, расељеним лицима привремена заштита се пружа колективно, без спровођења индивидуалних поступака. Према Директиви 2001/55, одлуку о испуњености услова за пружање привремене заштите доноси Савет ЕУ, на предлог Комисије. Овај механизам заштите у ЕУ први, и једини пут, активиран је 2022. године услед масовног прилива угрожених особа из Украјине због оружаног сукоба у тој држави. По угледу на ЕУ, Република Србија је Законом о азилу и привременој заштити из 2018. године увела овај облик заштите у свој правни поредак. Разлози за одобравање, права и обавезе корисника и основи за престанак привремене заштите у српском Закону регулисани су на сличан начин као у Директиви ЕУ 2001/55. Одлуку о одобравању привремене заштите у Србији доноси Влада. Исто као и у Европској унији, привремена заштита у Србији до сада је одобрена једино расељеним лицима из Украјине. Влада Републике Србије донела је одлуку којом је одобрена та заштита марта 2022. године и неколико пута је продужила њено важење.

Кључне речи: привремена заштита, Европска унија, Директива 2001/55, Република Србија, Закон о азилу и привременој заштити, Украјина, оружани сукоб.

Prof. Nebojša Raičević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

TEMPORARY PROTECTION IN EU LAW AND SERBIAN LAW AND ITS ACTIVATION IN THE CONTEXT OF THE ARMED CONFLICT IN UKRAINE

In addition to refugee and subsidiary protection, the Common European Asylum System includes temporary protection, which is regulated by Directive 2001/55. The Directive stipulates that in the event of a mass influx of displaced persons from third countries, due to armed conflict or local violence or systemic or generalised violations of human rights, those persons shall be granted temporary protection on the territory of the EU. This protection is an extraordinary mechanism which should provide immediate protection to displaced persons who are unable to return to their country of origin. In order to achieve this goal, temporary protection is granted to displaced persons collectively, without initiating individual proceedings. According to Directive 2001/55, the decision on the fulfilment of conditions for granting temporary protection is made by the Council of the EU, on proposal of the Commission. In the EU, this protection mechanism was activated (for the first and only time) in 2022 due to the mass influx of vulnerable persons from Ukraine caused by the armed conflict in that country. Following the EU example, the Republic of Serbia introduced this form of protection into its legal order by enacting the 2018 Asylum and Temporary Protection Act. The reasons for granting such protection, the rights and obligations of beneficiaries, and the grounds for terminating temporary protection in the Serbian Asylum and Temporary Protection Act are regulated in a similar manner as in the EU Directive 2001/55. The decision on granting temporary protection in Serbia is made by the Government. Like in the European Union, temporary protection in Serbia has so far been granted only to displaced persons from Ukraine. The Government of the Republic of Serbia adopted a decision approving this protection in March 2022 and has extended its validity several times.

Keywords: temporary protection, European Union, Directive 2001/55, Serbia, Asylum and Temporary Protection Act RS, Ukraine, armed conflict.

Др Драгољуб Тодић,

Научни саветник у пензији,

Институт за међународну политику и привреду, Београд,

Република Србија

UDK: 340.134:551.583(4-672EU:497.11:497.6:497.16:497.5)

UDK: 341:551.583

UDK: 316.48:551.583

DOI: 10.5281/zenodo.15180145

КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ И КОНФЛИКТИ – УЛОГА ПРАВА (СРБИЈА, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА, ЦРНА ГОРА И ХРВАТСКА)

У раду се истражују заједнички елементи и разлике у дефинисању климатских промена као узрока потенцијалних конфликта у регионалном контексту. Позлазну основу чине заједничке географске карактеристике држава у региону, сличности и разлике у нивоу економског развоја и заједнички елементи процена климатских промена. У уводном делу рада се указује на релевантне међународноправне оквири, као и политику и прописе ЕУ у области климатских промена. Даје се пресек стања чланства држава региона у релевантним међународним уговорима, као и достигнутом нивоу усаглашавања унутрашњим прописима са прописима ЕУ. За основу анализе у централном делу рада узети су прописи и стратешки документи у области климатских промена у четири државе региона: Србији, Босни и Херцеговини (Федерацији БиХ, Републици Српској), Црној Гори и Хрватској. Посебно се анализирају одредбе закона којима се регулишу активности надлежних субјеката у области климатских промена у државама региона које имају такав закон (Србија, Црна Гора, Хрватска). У раду се разматра теза да у политици и праву у области климатских промена држава региона постоји већи број заједничких елемената заснованих, преваходно, на дефинисаним међународноправним оквирима и прописима ЕУ. Решења која садрже прописи четири државе имају за своју основу процене и утицаје промене климе које се могу директно повезати са узроцима (потенцијалног) конфликта. Међутим, циљеви тих норми су већим делом усмерени ка отклањању узрока промене климе и мерама адаптације на промене климе. У закључку се констатује потреба идентификовања заједничких мера држава региона чији би примарни циљ био решавање потенцијалних конфликта (унутрашњих и међународних) поводом климатских промена.

Кључне речи: климатске промене, ризици, конфликти, право климатских промена, Србија, Босна и Херцеговина (Република Српска, Федерација БиХ), Црна Гора, Хрватска, међународно право, Европска унија.

Dragoljub Todić, PhD,
Scientific Advisor (retired),
Institute for International Politics and Economics, Belgrade,
Republic of Serbia

CLIMATE CHANGES AND CONFLICT: THE ROLE OF LAW (SERBIA, BOSNIA AND HERZEGOVINA, MONTENEGRO AND CROATIA)

The paper explores common elements and differences in defining climate change as the cause of potential conflicts in the regional context. The starting point are the common geographical characteristics of the countries in the region, similarities and differences in the level of economic development, and common elements of climate change assessments. In the introductory part of the paper, the author points to the relevant international legal frameworks, as well as EU policy and regulations in the field of climate change. Then, the author provides an overview of the regional states' membership in relevant international agreements, as well as the achieved level of harmonization of internal regulations with EU regulations. The central part of the paper analyzes the regulations and strategic documents in the field of climate change in four countries of the region: Serbia, Bosnia and Herzegovina (Federation of Bosnia and Herzegovina, Republika Srpska), Montenegro, and Croatia. In particular, the author focuses on legal provisions regulating the activities of competent entities in the field of climate change in the countries of the region that have adopted such legislative acts (Serbia, Montenegro, Croatia). The paper discusses the thesis that the climate change policy and legislation in the regional countries share many common elements, primarily based on defined international legal frameworks and EU regulations. The legal solutions contained in the regulations of the four countries are based on the climate change assessment and impacts, which may be directly linked to the causes of (potential) conflict. However, these norms are primarily aimed at eliminating the causes of climate change and instituting climate change adaptation measures. The author concludes that regional countries have to identify joint measures whose primary goal would be to resolve potential (internal and international) conflicts stemming from climate change.

Keywords: climate change, risks, conflicts, climate change law, Serbia, Bosnia and Herzegovina (Republika Srpska, Federation of B&H), Montenegro, Croatia, international law, European Union.

Проф. др Ајна Јодановић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Бихаћу,
Босна и Херцеговина

UDK: 314.15(4-672EU)
UDK: 342.726-054.7:341(4-672EU)
UDK: 341.222-054.7(4-672EU)

DOI: 10.5281/zenodo.15172360

ЕВРОПСКА УНИЈА И ИЗАЗОВИ МИГРАЦИЈА: ПРАВНИ ОДГОВОРИ И ДРУШТВЕНА КОХЕЗИЈА У ДОБА ГЛОБАЛНИХ СТРУКТУРАЛНИХ ПРОМЈЕНА

Миграциона политика Европске уније (ЕУ) представља један од најсложенијих изазова с којим се суочавају њене институције и државе чланице. Овај рад анализира правни оквир ЕУ у области миграција и азила те његов утјецај на друштвену кохезију унутар држава чланица. У контексту савремених глобалних миграција, ЕУ настоји ускладити своје миграционе политике с императивима заштите људских права, националним интересима држава чланица, те изазовима интеграције миграната у европска друштва. Циљеви истраживања укључују идентификацију правних и политичких препрека у управљању миграцијама, евалуацију постојећих инструмената и процјену њихове ефикасности у јачању друштвене кохезије. Посебан фокус стављен је на анализу Даблинског система и његових ограничења, Европског пакта о миграцијама и азилу, те Директиве о дугорочним резидентима. Кључна истраживачка питања обухватају утјецај правног оквира ЕУ на миграциону политику, различите приступе држава чланица у имплементацији заједничких правила и посљедице тих политика на друштвену стабилност и инклузивност. Методолошки оквир истраживања заснива се на анализи правних докумената ЕУ, упоредној анализи миграционих политика у одабраним државама чланицама, те квалитативној анализи утјецаја миграција на друштвену кохезију. Посебна пажња посвећена је употреби компаративне методе како би се истакнуле разлике и сличности у националним политикама интеграције и њиховој ефикасности у пракси. Емпиријски дио истраживања ослања се на секундарне изворе података, укључујући извјештаје Европске комисије и УНХЦР-а, као и анализу релевантних судских пресуда које су обликовале правни оквир ЕУ у области миграција и азила. Анализа показује да су правни одговори ЕУ на миграционе изазове често недовољно координирани и не узимају у обзир све аспекте друштвене кохезије. Иако ЕУ настоји кроз реформе унаприједити миграциону политику, кључни изазов остаје балансирање између суверенитета држава чланица и заједничких европских вриједности.

Кључне речи: Европска унија, изазови миграција, правни систем, друштвена кохезија, глобализација.

Prof. Ajna Jodanović,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Bihać,
Bosnia and Herzegovina

THE EUROPEAN UNION AND MIGRATION CHALLENGES: LEGAL RESPONSES AND SOCIAL COHESION IN AN ERA OF GLOBAL STRUCTURAL CHANGES

The migration policy of the European Union (EU) is one of the most complex and urgent challenges faced by EU institutions and member states. This paper offers a comprehensive analysis of the EU legal framework governing migration and asylum, examining its broader implications for social cohesion within member states. In light of contemporary global migration trends, the EU seeks to strike a balance between the protection of human rights, the sovereign interests of its member states, and the socio-political complexities inherent in the integration of migrants into European societies. The primary objectives of this research are to identify the legal and political barriers to effective migration governance, critically assess the effectiveness of existing legislative instruments, and evaluate their capacity to promote social cohesion. In particular, the analysis focuses on the structural limitations of the Dublin Regulation, the European Pact on Migration and Asylum, and the Long-Term Residents Directive. The central research questions include the impact of the EU legal framework on migration policy: whether it facilitates or obstructs migrant integration, how divergent national approaches to implementing harmonized rules impact policy outcomes, and the effects of such policies on social stability and inclusivity. The study employs a robust methodological framework, including doctrinal legal analysis of primary and secondary EU legislation, a comparative examination of national migration policies in selected member states, and a qualitative assessment of the impact of migration on social cohesion. Particular emphasis is placed on applying the comparative method to highlight both disparities and convergences in national integration strategies and assess their practical effectiveness. The empirical foundation of this research is supported by secondary data sources, including reports from the European Commission, the United Nations High Commissioner for Refugees (UHHCR), and an in-depth review of case law and court rulings that have shaped the EU legal framework in the field of migration and asylum. The analysis shows that the EU's legal responses to migration challenges are often insufficiently coordinated and do not take into account all aspects of social cohesion. Although the EU is striving to improve migration policy through reforms, the key challenge remains balancing the sovereignty of EU member states with shared European values.

Keywords: European Union, migration challenges, legal system, social cohesion, globalization.

Проф. др Маја Лукић Радовић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 337.71:061.1EU

UDK: 061.1EU:355

UDK: 623.094:341.678

DOI: 10.5281/zenodo.15174342

ДА ЛИ ЋЕ ЗВЕЦКАЊЕ ОРУЖЈЕМ ОМОГУЋИТИ УПОТПУЊЕЊЕ БАНКАРСКЕ УНИЈЕ?

Услед одлучног става администрације САД у другом мандату председника Трампа, ЕУ је присиљена да постане способна да се сама брани, без ослањања на САД. Та потреба долази у време појачане претње од глобалних сукоба, првенствено са Русијом и Кином, при чему је технолошка предност у ова два потенцијална противника битно умањена. План Комисије ЕУ за финансирање наглог повећања одбрамбене могућности, насловљен Поновно наоружавање Европе (*ReArm Europe*), представљен у марту 2025. године, првенствено је обухватио повећану потрошњу држава чланица и мобилисање улагања приватног сектора, али је такође обухватио и мањи део средстава која би била прикупљена задужевањем Комисије на тржишту капитала. Може се тврдити да је одбрана функција која захтева јединствен систем људских и технолошких ресурса, који може бити финансиран и одржаван само из суштински јединственог буџета, који не зависи од преговора и међусобних уступака држава чланица. Такав јединствен буџет може бити заснован само на солидарном прихватању обавеза на нивоу читаве ЕУ, које је већ постало камен спотицања за довршетак банкарске уније, наиме за ступање на снагу уговора о Европском механизму стабилизације, као и за довршетак Европске схеме осигурања депозита. Потреба суочења са великим безбедносним претњама могла би да доведе до деблокирања ових важних институционалних механизма, чиме би био прекорачен важан праг ка стварању суштинске фискалне и функције опорезивања на нивоу ЕУ.

Кључне речи: банкарска унија, Европска схема осигурања депозита, Европски механизам стабилизације, Поновно наоружавање Европе, фискална унија.

Prof. Maja Lukić Radović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Belgrade,
Republic of Serbia

WILL SABRE-RATTLING ENABLE THE COMPLETION OF THE BANKING UNION?

Due to decisive stance of the second-term Trump administration, the EU is forced to become capable to defend itself on its own, without relying on the USA. This comes at a moment when the threat of global conflicts, primarily with Russia and China, has heightened, while the technological gap with both of these potential adversaries has been greatly diminished. The European Commission's plan for funding the defense capability surge, titled ReArm Europe Plan, which was presented in March 2025, primarily entails increased defence spending by EU Member States and mobilization of private sector investments but it also includes a smaller portion of funds to be raised by the Commission's issuance of bonds on the capital markets. It may be argued that defense is a function which requires a unified system of technological and human resources, which in turn can be financed and maintained only from a genuinely single budget, rather than the one dependent on negotiations and tit-for-tat among Member States. Such a budget may only be based on EU-wide mutualization of obligations (debt) which has already become a stumbling block for the completion of the European Banking Union, namely, for the common backstop in the framework of the European Stability Mechanism and for completion of the European Deposit Insurance Scheme. The need to tackle the major security threats may unblock these important institutional mechanisms, which would be a major milestone towards creating a genuine EU-level fiscal and taxation function.

Keywords: banking union, European Deposit Insurance Scheme, European Stability Mechanism Treaty, ReArm Europe, fiscal union.

Prof. dr Enis Omerović,
Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici,
Bosna i Hercegovina

UDK: 341.24:524.8(094.2)“1967“

UDK: 341.229:623.094

UDK: 327::623.454.8

DOI: 10.5281/zenodo.15166418

NAORUŽANJE U SVEMIRU I MEĐUNARODNO PRAVO: DA LI SU POSTOJEĆI UGOVORI DOVOLJNI?

Prema članu IV(1) Ugovora o svemiru iz 1967., postoji zabrana postavljanja nuklearnog oružja i drugih oružja za masovno uništenje (*WMD*) u orbitu i na nebeska tijela, no, čini se, da istovjetna zabrana ne postoji i za konvencionalno oružje. Isti član u stavu 2. stipulira da će Mjesec i druga nebeska tijela biti korištena isključivo u mirne svrhe, dok se orbitalni prostor uopće ne navodi. Slijedom iste odredbe, ustanovljavanje vojnih baza, instalacija i utvrda, testiranje bilo koje vrste oružja i izvođenje vojnih manevara na nebeskim tijelima će biti zabranjeno. No, opet, što je s velikim prostorom Zemljine orbite? Da li još uvijek ne postoji nijedna jasna pravna odredba koja bi zabranila testiranje i postavljanje konvencionalnog oružja u tom prostoru? U radu se otvaraju i druga srodna pitanja, poput snage i efikasnosti određenih međunarodnopravnih izvora uređenja. Čini se da rezolucije organa Ujedinjenih nacija i djelovanje Odbora Ujedinjenih nacija za miroljubivo korištenje svemira (*COPUOS*), odnosno njegovog sekretarijata (*UNOOSA*), koji je uspostavljen rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih nacija 1959., nisu pravno obavezujuće s ciljem sprječavanja utrke u naoružanju u svemiru. Iako postoje dokazi da države u okviru Konferencije o razoružanju (*Conference on Disarmament (CD)*) rade na budućem ugovoru (*PAROS*) koji bi trebao biti u skladu s temeljnim načelima Ugovora o svemiru i koji bi trebao spriječiti ili ograničiti utrku u naoružanju u prostoru svemira, kako se nijednoj naciji ne bi dozvolilo da osigura stratešku vojnu nadmoć u ovom prostoru, dvojbeno je hoće li takav sporazum uopće biti dovoljan da uredi ovu materiju i da li će imati praktična dejstva. Savremeni izazovi s kojima se međunarodna zajednica suočava ponajviše dolaze od „svemirskih vojnih sila“ koje formiraju grane oružanih snaga za prostor svemira, razvijaju anti-satelitsko naoružanje (*ASAT*), što nam zasigurno svjedoči da svemir postaje novi prostor međudržavne utrke u naoružanju.

Ključne reči: Ugovor o svemiru, kontrola naoružanja, zajednička baština čovječanstva, *COPUOS*, *PAROS*, Ujedinjene nacije.

Prof. Enis Omerović, LL.D.,
Associate Professor.
Faculty of Law, University in Zenica,
Bosnia and Herzegovina

WEAPONS IN OUTER SPACE AND INTERNATIONAL LAW: ARE EXISTING TREATIES SUFFICIENT?

According to Article IV(1) of the Outer Space Treaty of 1967, there is a prohibition on placing nuclear weapons and other weapons of mass destruction (WMD) in orbit and on celestial bodies. Yet, it seems that there is no equivalent prohibition for conventional weapons. Article IV(2) of the Outer Space Treaty(1967) stipulates that the Moon and other celestial bodies shall be used exclusively for peaceful purposes, while orbital space is not mentioned. The same provision prohibits the establishment of military bases, installations and fortifications, the testing of any weapons and the conduct of military manoeuvres on celestial bodies. Yet, what about the vast expanse of Earth's orbit? Is there still no explicit legal provision prohibiting the testing and placement of conventional weapons in that particular area? The paper also raises other related questions, such as the strength and effectiveness of specific sources of international law in this regard. It seems that the resolutions of the United Nations bodies and the activities of the United Nations Committee on the Peaceful Uses of Outer Space (COPUOS) are not legally binding to prevent an arms race in outer space. Although there is evidence that States within the framework of the Conference on Disarmament (CD) have been working on a future treaty (PAROS), which should be aligned with the fundamental principles of the Outer Space Treaty and which should prevent or limit the arms race in outer space so that no nation would be allowed to secure strategic military supremacy in this area, it is doubtful whether such an agreement would even be sufficient to regulate this matter and whether it would have practical effects. The contemporary challenges facing the international community come from the “space military forces” which are forming branches of the armed forces for outer space and developing anti-satellite weapons (ASAT). These activities indisputably testify that outer space is becoming a new area of the interstate arms race.

Keywords: Outer Space Treaty, arms control, common heritage of mankind, COPUOS, PAROS, United Nations.

Проф. др. Милош Хрњаз,
Ванредни професор,
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 355.424.8(569.4)

UDK: 341.33(569.4)

UDK: 341.4

DOI: 10.5281/zenodo.15172392

РЕГУЛИСАЊЕ НАПАДА НА БОЛНИЦЕ У МЕЂУНАРОДНОМ ХУМАНИТАРНОМ ПРАВУ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА ПОСЛЕДЊЕ ФАЗЕ ОРУЖАНОГ СУКОБА У ГАЗИ

Седмог октобра 2023. године Израел је након напада Хамаса и других организација на његовој територији започео велику војну акцију на територији Газе. Према одређеним извештајима УН институција, само до јуна 2024. године Израел је извео бар 136 напада на најмање 27 болница и 12 других медицинских објеката у Гази. У овим и другим нападима у Гази, страдало је преко 1.000 лекара и медицинског особља. Осим тога, имајући у виду да је током војне акције Израела у Гази повређено преко 100.000 људи, јасно је какве су хуманитарне последице ових напада.

У овом раду најпре истражујем легалност напада Израела на болнице и друге медицинске објекте у Гази са становишта међународног хуманитарног права (МХП). Основни аргумент рада је у том смислу да је заштита болница у оружаним сукобима на основу норми МХП-а вишеслојна, али да у заиста изузетним случајевима болнице могу да изгубе заштиту. Затим се усредсређујем на поједине конкретне нападе Израела на болнице у Гази како бих установио да ли у тим приликама поштоване норме МХП-а. У раду идентификујем и конкретне изазове због којих је веома тешко, али не и немогуће, утврђивати легалност напада на болнице током оружаних сукоба (утврђивање чињеница током оружаних сукоба, примена принципа пропорционалности у МХП-у, итд.). Затим, критички преиспитујем *de lege ferenda* предлоге апсолутне забране напада на болнице током оружаних сукоба, да бих на крају рада скренуо пажњу на чињеницу да се норме МХП-а не могу посматрати изоловано у односу на друге подсистеме међународног права. У том смислу се не може очекивати да норме МХП-а у посебно сложеним ситуацијама доводе до смањења броја жртава оружаних сукоба уколико се паралелно не посвећује већа пажња питањима која се тичу употребе силе у међународним односима, одговорности држава за кршење норми МХП-а, али и индивидуалној кривичној одговорности за тешка кршења норми МХП-а.

Кључне речи: међународно хуманитарно право, напад на болнице, оружани сукоб у Гази, забрана употребе силе у међународним односима, међународно кривично право.

Prof. Miloš Hrnjaz, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade,
Republic of Serbia

**REGULATING ATTACKS ON HOSPITALS IN INTERNATIONAL
HUMANITARIAN LAW:
A CASE STUDY OF THE FINAL PHASE OF
THE ARMED CONFLICT IN GAZA**

On 7 October 2023, following attacks by Hamas and other organizations on its territory, Israel launched a major military operation in Gaza. According to reports from the UN institutions, by June 2024, Israel had carried out at least 136 attacks on at least 27 hospitals and 12 other medical facilities in Gaza. In these and other attacks, over 1,000 doctors and medical personnel were killed. Moreover, considering that over 100,000 people were injured during Israel's military operation in Gaza, the humanitarian consequences of these attacks are evident. This paper first examines the legality of Israel's attacks on hospitals and other medical facilities in Gaza from the perspective of international humanitarian law (IHL). The core argument of the paper is that the protection of hospitals in armed conflicts under IHL is multilayered but that, in truly exceptional cases, hospitals may lose their protection. The paper then focuses on specific attacks by Israel on hospitals in Gaza to determine whether IHL norms were respected in those instances. It also identifies specific challenges (such as fact-finding during conflicts, the application of the principle of proportionality in IHL, etc.) which make assessing the legality of attacks on hospitals during armed conflicts extremely difficult but not impossible. The paper then critically examines *de lege ferenda* proposals for the absolute prohibition of attacks on hospitals during armed conflicts. Finally, it highlights the fact that IHL norms cannot be viewed in isolation from other subsystems of international law. In this sense, it cannot be expected that IHL norms alone will reduce the number of casualties in armed conflicts, especially in particularly complex situations, unless greater attention is simultaneously given to issues concerning the use of force in international relations, state responsibility for violations of IHL norms, and individual criminal responsibility for serious breaches of IHL.

Keywords: International Humanitarian Law, attacks on hospitals, the armed conflict in Gaza, the prohibition of the use of force in international relations, international criminal law.

Доц. др Јања Симентић Поповић,
Доцент,
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 341.1/8

DOI: 10.5281/zenodo.15173313

УЛОГА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА: ИЗМЕЂУ САРАДЊЕ И СУКОБА

Улога међународног права (МП) у међународним односима (МО) традиционално се посматра кроз призму омогућавања сарадње међу државама. Међутим, новија истраживања указују на то да МП такође има кључну улогу у структурирању сукоба и спорова. Овај рад испитује теоријски положај МП у МО, почевши од његовог статуса према главним теоријама МО. Док реализам често умањује значај МП, институционалистички и конструктивистички приступи истичу његове регулаторне и конститутивне функције.

Из перспективе МП, рад преиспитује примарне циљеве и функције МП у МО. Ослањајући се на Хакинмин аргумент (Хакими, 2017, 2021) да је „сукоб дело међународног права”, овај рад тврди да МП не подстиче само сарадњу већ и пружа оквир за сукоб, обезбеђујући правне механизме за спорење и сукобљавање. Ова двострука функција – и сарадње и сукоба – пружа свеобухватније разумевање улоге МП у међународним односима. Даље, рад прави разлику између функција и употребе међународног права од стране држава. Концепт „употребе” односи се на начин на који државе активно користе МП у својим интеракцијама. Правећи разлику између употребе и функције, ово истраживање нуди оквир за разумевање како државе користе МП за остваривање својих интереса, чиме истовремено доприносе остваривању функција МП у међународним односима. Повезујући увиде из студија међународног права и међународних односа, овај рад доприноси дубљем разумевању МП као динамичног и стратешког алата у међународним пословима и осветљава његову улогу у обликовању сукоба.

Кључне речи: међународно право, међународни односи, сарадња и сукоб, функције међународног права, стратешка употреба међународног права, теорије међународних односа и међународно право.

Doc. Janja Simentić Popović, PhD,
Assistant Professor,
Faculty of Political Science, University in Belgrade,
Republic of Serbia

THE ROLE OF INTERNATIONAL LAW IN INTERNATIONAL RELATIONS: BETWEEN COOPERATION AND CONFLICT

The role of international law (IL) in international relations (IR) has been traditionally framed through the lens of enabling cooperation among states. However, recent research suggests that IL also plays a critical role in structuring conflicts and disputes. This paper examines the theoretical position of IL in IR, beginning with its status across major IR theories. While realism often downplays IL's significance, institutionalist and constructivist approaches highlight its regulatory and constitutive functions. Turning to the IL perspective, the paper reassesses the primary goals and functions of IL in IR. Building on Hakimi's argument (Hakimi, 2017, 2021) that "conflict is the work of international law", this study contends that IL not only fosters cooperation but also structures confrontation by providing legal mechanisms for contestation, dispute and even conflict. This dual function of both cooperation and conflict offers a more comprehensive understanding of IL's role in international relations. Further, the paper distinguishes between the functions and the usage of International Law by states. The concept of "usage" refers to how states actively invoke International Law in their interactions. By differentiating usage from function, the study provides a tentative typology of how states use IL to advance their interests, thereby also contributing to the fulfillment of IL's functions in international relations. By bridging insights from IR and IL scholarship, this paper contributes to a deeper understanding of IL as a dynamic and strategic tool in international affairs and sheds light on its role in contouring conflicts therein.

Keywords: international law, international relations, cooperation and conflict, functions of international law, strategic use of law, international relations theories and international law.

Доц. др Сања Ђорђевић Алексовски,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 341.3

DOI: 10.5281/zenodo.15180175

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ И ДИЛЕМЕ У КЛАСИФИКАЦИЈИ ОРУЖАНИХ СУКОБА

Због константних промена које се јављају у модерном ратовању и савременим оружаним сукобима, неопходно је вратити се на срж проблема, те критички преиспитати базично питање класификације оружаних сукоба. Кључно питање међународног хуманитарног права је оно које се тиче постојања, као и класификације оружаног сукоба. Наизглед једноставна подела оружаних сукоба на оне међународног и немеђународног карактера се у пракси показала као неадекватна. Традиционална дихотомија међународних и немеђународних оружаних сукоба (високог или ниског интензитета) не иде у корак са континуираном еволуцијом оружаних сукоба и релативно новим терминима и / или појмовима који се јављају у пракси, као што су интернационализовани немеђународни оружани сукоби, народноослободилачки ратови, војна окупација, хибридни, транснационални, асиметрични, екстериторијални, изван државни, глобални оружани сукоби и флуидни сукоби. Потреба за јасном категоризацијом није само од терминолошке, већ суштинске важности, како нове или мешовите врсте сукоба не би остале у правном вакууму. Стога је основно истраживачко питање да ли је класично дихотомно разликовање и даље адекватно савременим облицима оружаних сукоба.

Кључне речи: међународно хуманитарно право, оружани сукоби, класификација оружаних сукоба, Женевске конвенције.

Doc. Sanja Đorđević Aleksovski, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University in Niš,

Republic of Serbia

CONTEMPORARY CHALLENGES AND DILEMMAS IN THE CLASSIFICATION OF ARMED CONFLICTS

Due to the ever-changing landscape of modern warfare and contemporary armed conflicts and situations alike, it is necessary to go back to basics and critically re-evaluate the fundamental question of the classification of armed conflicts. In International Humanitarian Law (IHL), the core question pertains to the existence and adequate classification of armed conflicts. The seemingly simple classification of armed conflicts into international and non-international armed conflicts proves to be inadequate in practice. The traditional dichotomy of international and non-international armed conflicts (of high or low intensity) does not keep pace with the ongoing evolution of armed conflicts and the emergence of relatively new terms and / or notions, such as internationalized non-international armed conflicts, national liberation wars, military (belligerent) occupations, global armed conflicts, as well as hybrid, transnational, asymmetrical, extraterritorial, extra-state, and fluid conflicts. The need for a clear categorization is not just a matter of terminology. It is essential for ensuring that new or mixed types of conflicts do not remain in a legal void. Therefore, the main research question is whether the traditional dichotomy of international and non-international armed conflicts is still adequate in view of modern forms of armed conflicts.

Keywords: International Humanitarian Law, armed conflicts, classification of armed conflicts, Geneva conventions.

Др Марија Влајковић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 341.217(4-672EU:497-15)

DOI: 10.5281/zenodo.15174288

БИЛАТЕРАЛНО УСЛОВЉАВАЊЕ У ПРОЦЕСУ ПРОШИРЕЊА ЕУ: ПРЕКРЕТНИЦА И(ЛИ) ЗАСТОЈ У ЕВРОПскоЈ ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА?

Процес европске интеграције Западног Балкана, у односу на претходна проширења ЕУ, карактерише усложњавање критеријума и политике условљавања. Специфичност овог региона у политичком смислу, скорија (заједничка) историја, и последично – одложена транзиција и демократизација одредили су смернице процеса стабилизације и придруживања, који се разликовао од придруживања земаља централне и источне Европе. Европска перспектива имала је највећи удео у трансформационим процесима западнобалканских држава и остаје снажан мотив за многобројне реформе у правном поретку које се спроводе. Континуирано ревидирање методологије проширења, али и продубљивање услова у процесу преговора, са правом се сада карактеришу као „Копенхаген плус” критеријуми. Иако се промењени, односно сложенији приступ проширењу од стране ЕУ, после уласка Хрватске у чланство, а понајвише након 2020. године, може оправдати потребом стабилизације региона као и јачањем легитимитета ЕУ на спољном плану и оснаживањем улоге држава чланица у процесу проширења, не сме се занемарити чињеница да је политика проширења постала преоптерећена политичким питањима, у којима доминира билатерално условљавање држава суседа. Решавање билатералних питања постало је централно за напредак у преговорима у чланству, имајући у виду тенденцију ЕУ да се сви потенцијални територијални али и други изазови који се тичу одржавања добросуседских односа реше пре самог уласка у ЕУ. Кроз преглед претходних случајева попут случаја Превлаке између Словеније и Хрватске, али и анализу актуелних билатералних изазова, где као најпроминентнији пример имамо случај Северне Македоније, али и Србије, отварамо питање да ли се процес проширења може дефинисати као кредибилан и ефикасан уколико у великој мери напредак кандидата зависи од решавања, некад врло тешких питања која превазилазе билатералне сукобе и залазе у питања државне суверености и на крају крајева – идентитета?

Кључне речи: ЕУ, политика проширења, Западни Балкан, билатерално условљавање, услови за пријем у чланство, регионална стабилност, идентитет.

Marija Vlajković, LL.D.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Belgrade,
Republic of Serbia

BILATERAL CONDITIONALITY IN THE EU ENLARGEMENT PROCESS: A TURNING POINT AND / OR AN OBSTACLE FOR THE EUROPEAN PERSPECTIVE OF THE WESTERN BALKANS?

The process of European integration of the Western Balkans, compared to previous EU enlargements, is characterized by the increasing complexity of criteria and conditionality policy. The political specificity of this region, its recent (shared) history and delayed transition and democratization have shaped the Stabilization and Association Process, which has differed from the accession of Central and Eastern European countries. The European perspective has played the most significant role in the transformative processes of the Western Balkan states and remains a strong incentive for numerous reforms which are being implemented within their legal systems. The continuous revision of the enlargement methodology, along with the deepening of conditions in the negotiation process, is now rightly characterized as the “Copenhagen Plus” criteria. Although the modified and more complex approach to enlargement adopted by the EU after Croatia's accession, and especially after 2020, can be justified by the need to stabilize the region, strengthen the EU's external legitimacy and empower the role of member states in the enlargement process, the enlargement policy has become overburdened with political issues, the most prominent of which is bilateral conditionality imposed by neighboring states. The resolution of bilateral issues has become central to progress in accession negotiations, considering the EU's tendency to ensure that all potential territorial and other challenges related to maintaining good neighborly relations are resolved before actual EU membership. Through an analysis of past cases (such as the case of Prevlaka between Slovenia and Croatia) and current bilateral challenges (where the most prominent examples are the case of North Macedonia or even Serbia), we raise the question of whether the enlargement process can be defined as credible and effective if the candidates' progress largely depends on resolving some difficult issues that go beyond the bilateral conflicts and delve into issues of state sovereignty and (ultimately) identity.

Keywords: EU Enlargement policy, Western Balkans, bilateral conditionality, EU membership criteria, regional stability, identity.

СЕЦИЈА ЗА ТЕОРИЈУ И ИСТОРИЈУ ПРАВА

LEGAL THEORY AND LEGAL HISTORY SESSION

Prof. Christine Mengès-Le Pape, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, Toulouse Capitole University,
Republic of France

UDK: 340.12
UDK: 1 Villey M.
UDK: 1 Clément M.

DOI: 10.5281/zenodo.15174367

SETTLE SOCIAL CONFLICTS WITH LAWS FOUNDED ON SOCIAL DOCTRINE

The purpose of this presentation is to explore the perspectives opened up by the social doctrine defined primarily through the Aristotelian-Thomsonian thinking in Pope Leo XIII's encyclical letter *Rerum novarum*, then in John Paul II's encyclical letter *Laborem exercens*, and continued by Pope Benedict XVI and Pope Francis. These immense foundations contain a double movement consisting of denunciations against corruption and injustice, and proposals for reforming social legislation in the interest of the common good. The texts of social doctrine clearly criticise the violence of the conflicts provoked by the excesses of contemporary social crises. Among the works of those who have renewed these areas of legal philosophy in France are the writings of Michel Villey and Marcel Clément, who published a work on legal philosophy in 1956 entitled *Le chef d'entreprise*. The French philosopher Marcel Clément, who founded the *Faculté libre de philosophie comparée* in Paris with his younger brother André Clément (also a lawyer and philosopher) deplored the extent to which liberalism – outrageously exalted in the West since the 19th century – has “obscured in the minds the sense of law and therefore of justice to an almost unbelievable degree: work has been handed over to the law of supply and demand and the worker treated unfairly”. Faced with these excesses, which always affect the most vulnerable members of society, in France and elsewhere, social doctrine and Thomsonian philosophy propose new ways of resolving deep-rooted embarrassments. The traditional legal adage of “the strong supporting the weak”, which engages legislators to promote respect for human dignity and social justice, is thus fulfilled. In this itinerary from the condemnation of injustice to the pursuit of the common good, the role of the jurist – as Michel Villey reminds us – is to ensure the good life in an entire political community.

Keywords: social doctrine, Aristotelian-Thomsonian thought, legal philosophy, Michel Villey, Marcel Clément, condemnation of injustice, denunciations against corruption and injustice, social legislation, common good, respect for human dignity, social justice.

Prof. dr Christine Mengès-Le Pape,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет Toulouse Capitole,

Република Француска

ДРУШТВЕНЕ СУКОБЕ ТРЕБА РЕШАВАТИ ЗАКОНИМА ЗАСНОВАНИМ НА СОЦИЈАЛНОЈ ДОКТРИНИ

Сврха овог излагања је да истражи перспективе које отвара социјално-правна доктрина, која је првобитно дефинисана кроз филозофију Аристотела и Томе Аквинског, и оличена у Енциклици папе Лава VIII *Rerum novarum*, а затим у Енциклици Јована Павла II *Laborem exercens*, а коју настављају Папа Бенедикт XVI и Папа Фрања. Ови монументални темељи социјалне доктрине обухватају два правца деловања: јавна осуда корупције и неправде, и препоруке за реформу социјалног законодавства у интересу општег добра. У текстовима о социјално-правној доктрини јасно се критикује насиље у сукобима које проузрокује обиље савремених друштвених криза. Међу радовима оних који су обновили ове области правне филозофије у Француској су списи Мишела Вилија и Марсела Клемента, који су 1956. објавили дело о правној филозофији под насловом *Le chef d'entreprise* (Пословни лидер). Француски филозоф Марсел Клемент, који је основао *Faculte libre de philosophie comparee* (Слободни факултет упоредне филозофије) у Паризу са својим млађим братом Андреом Клеманом (такође адвокатом и филозофом), осуђивао је у којој мери је либерализам, беспризорно уздизан на Западу још од 19. века, „замаглио у умовима људи смисао за право и правду до невероватних размера, и препустио те послове законима понуде и потражње и радницима који су предмет неправедног поступања”. Суочени са многим тешкоћама које неминовно погађају најрањивије чланове друштва, како у Француској тако и широм света, социјално-правна доктрина и филозофија Томе Аквинског предлажу нове начине решавања дубоко укореењених непријатности. То представља потврду традиционалног правног аксиома да „снажни подржавају слабе”, чиме се законодавци подстичу да обезбеде поштовање људског достојанства и социјалне правде. На овом путу од осуде корупције и неправде до тежње ка општем добру, улога правника – како нас подсећа Мишел Вили – је да обезбеде добар живот у читавој политичкој заједници.

Кључне речи: социјално-правна доктрина, аристотеловско-томистичка филозофија, правна филозофија, Мишел Вили, Марсел Клемент, јавна осуда корупције и неправде, социјално законодавство, опште добро, поштовање људског достојанства, социјална правда.

Prof. dr sci. Ivana Tucak,
Redovni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet "J. J. Strossmayer" u Osijeku,
Republika Hrvatska

UDK: 001.891:174
UDK: 378:001.811-043.98
UDK: 347.78:378-057.4

DOI: 10.5281/zenodo.15180069

KONCEPT PLAGIJATA U PRAVNOJ ZNANOSTI

Ideja plagijata je složena i izazovna budući da se nalazi u temeljima akademskog života. Postoji opsežna literatura o plagijatu, ali nam još uvijek nedostaju potpuno definirana obilježja plagijata. U ovom ćemo se radu usredotočiti na plagijat u pravnoj znanosti. U prvom dijelu rada istražiti ćemo sam pojam plagijata. U moderno doba shvaćanje plagijata je raznoliko. Međutim, srž koncepta prisvajanje je tuđih riječi ili ideja, točnije nenavođenje izvora. U znanstvenim raspravama problem s plagijatom nije korištenje tuđih riječi, fraza, ideja ili rezultata, već prikrivanje njihovih stvarnih tvoraca, tj. njihovo prisvajanje. Temeljni problem leži u obmani. Čak i danas mnogi pojedinci nisu svjesni tehničkih okolnosti plagiranja. Plagijat ne zahtijeva nužno namjeru. Nemarni autori također se u određenim okolnostima mogu ubrojiti u plagijatore. U slučaju plagiranja optuženi se često u svoju obranu izjašnjavaju da nisu imali namjeru plagirati, što taj argument čini izuzetno suspektnim. U drugom dijelu rada istaknut će se da akademski plagijat nije prije svega pravni prijestup, već profesionalni i etički. Sankcije za plagijat uglavnom su neformalne i impliciraju društveno neodobravanje. Sveučilišni etički kodeksi su oni koji prvenstveno reguliraju plagiranje. U ovom dijelu rada raspravljat ćemo o dužnosti akademske zajednice da pronade način preventivnog djelovanja protiv pojave plagijata te sankcionira i otkloni štetu koja je posljedica takvog ponašanja njezinih članova.

Ključne reči: plagijat, namjera, akademska čestitost, etički kodeks, pravna znanost.

Prof. Ivana Tucak, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University “J. J. Strossmayer” in Osijek,
Republic of Croatia

THE CONCEPT OF PLAGIARISM IN LEGAL SCIENCE

The concept of plagiarism is a complex and poses significant challenges because it lies at the core of academic life. In spite of extensive literature on plagiarism, there is still a lack of comprehensive definition of its key features. This paper aims to examine plagiarism within the context of legal scholarship. The first part of the paper explores the concept of plagiarism, given that perceptions of plagiarism widely vary in contemporary discussions. In essence, plagiarism involves appropriating the words or ideas of others, specifically by failing to cite the original sources. In scholarly debates, the problem with plagiarism is not the use of other people's words, phrases, ideas or results but rather the concealment of their original creators, which amounts to their appropriation. The fundamental problem lies in the element of deception. Many individuals remain unaware of the technicalities surrounding plagiarism. Importantly, plagiarism does not necessarily require intent. Even negligent authors can be considered plagiarists. When accused of plagiarism, individuals often defend themselves by claiming that they had no intention to plagiarize, but this defence may seem self-serving and questionable. The second part of the paper emphasizes that academic plagiarism is primarily a professional and ethical issue rather than a legal one. For the most part, sanctions for plagiarism are informal and reflect social disapproval. Plagiarism is primarily governed by university codes of ethical conduct (academic integrity). In this section, the author discusses the responsibility of academia to proactively address the incidence of plagiarism, institute sanctions for such conduct and mitigate the damage caused by such actions within the scientific community.

Keywords: plagiarism, intent, academic integrity, code of ethics, legal scholarship.

Проф. др сц. Жељко Бартуловић,
 Редовни професор,
 Правни факултет, Универзитет у Ријеци,
 Република Хрватска,

UDK: 34:378.096(497.11 Niš)(091)

UDK: 34:378.096(497.5 Rijeka)(091)

DOI: 10.5281/zenodo.15172409

Проф. др Небојша Ранђеловић,
 Редовни професор,
 Правни факултет, Универзитет у Нишу,
 Република Србија

О ИСТОРИЈИ ПРАВНИХ СТУДИЈА И ФАКУЛТЕТА У НИШУ И РИЈЕЦИ

Аутори анализирају почетке правних студија у Нишу и Ријеци, јер су део истог процеса децентрализовања бивше државе и ширења мреже правних студија и факултета, као и зато што постоје правно-организацијске сличности у процесу и 1960. и 1973/1975. године. Оба студија права у часу оснивања нису самосталне институције. У Нишу се 1960. године оснива Правни одсек Правно-економског факултета, као део Универзитета у Београду, а од 1965. део новог Универзитета у Нишу, који слави 60. годишњицу. Правни факултет се 1970. раздвојио од Економског факултета. У Зајечару је радило Одељење Правног факултета у Нишу од 1977. до 1988. године. Иницијатива оснивања студија у Ријеци није довршена 1960. године. Правни студији основани су тек 1973. као део Економског факултета у Ријеци од кога се Правни факултет одвојио 1975. Исте године основано је Свеучилиште у Ријеци. Почетак правних студија у Србији је Велика школа (1808) и Правословно одељење Лицеја (1841), а у Хрватској то је Политичко-камерални студиј (1769). У Краљевству СХС основан је Правни факултет у Љубљани (1919) као део СХС државне структуре. У периоду изградње социјалистичких република оснивају се правни факултети у Сарајеву (1946) и Скопљу (1951). У другом „таласу“ настао је факултет у Новом Саду (1959), студији загребачког факултета у Сплиту (1960), Вишја правна школа у Марибору (1960), дислоцирани загребачки студији у Осијеку (1961) и београдски Правно-економски факултет у Приштини (1961). Трећа етапа почиње 1970. године оснивањем сарајевског Одељења у Мостару, београдског Одељења у Крагујевцу, факултета у Подгорици (1972) и Битољу (1979). Неки се факултети осамостаљују из ранијих институција. Распадом државе крећу нове промене. Виша школа у Марибору 1993. постаје факултет. У Хрватској настају управни одјели као део мреже велеучилишта. Правни факултет Свеучилишта у Мостару издваја се 1993. године, правни факултет Универзитета у Сарајеву Републике Српске оснива се 1994. у Илици, правни факултет у Бихаћу 1998., факултет у Тузли 2004., факултет у Зеници 2005. итд.

Кључне речи: правна историја, правни студији, правни факултети, Ниш, Ријека, 20. век.

Prof. Željko Bartulović, LL.D.,
Full Professor, Faculty of Law, University in Rijeka,
Republic of Croatia,

Prof. Nebojša Ranđelović, LL.D.,
Full Professor, Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

HISTORY OF LEGAL STUDIES AND LAW FACULTIES IN NIŠ AND RIJEKA

The authors analyse the beginning of legal studies in Niš and Rijeka, as part of the same process of decentralization of the former state and the expansion of the network of law studies/schools, which have legal and organizational similarities. The Law Department of the Faculty of Law and Economics in Niš was established in 1960, within the auspices of the University of Belgrade. In 1965, the Faculty of Law and Economics in Niš became part of the new University of Niš. In 1970, the Faculty of Law in Niš (FL Niš) was established as an independent institution, separate from the Faculty of Economics in Niš. In the period 1977-1988, the Faculty of Law in Niš had the FL Niš Department in Zaječar. As the initiative to establish a law school in Rijeka failed in 1960, the legal study was founded as part of the Faculty of Economics. The Faculty of Law in Rijeka was established as an independent institution in 1975, separate from the Faculty of Economics. The University of Rijeka was established in 1975. The forerunners of legal studies in Serbia were the Great (Higher) School in Belgrade (1808-1813) and the Law Department of the Belgrade Lyceum established in 1841. In Croatia, the forerunner of legal studies was the school of Political and Chamber Sciences, established in Varaždin in 1769. In the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes (SCS), the Faculty of Law in Ljubljana was established in 1919 as part of the state organizational structure. In the period of developing the Yugoslav socialist republics, law faculties were first established in Sarajevo (1946) and Skopje (1951). In the second stage (1960s), law faculty was established in Novi Sad (1959); law department of the Faculty of Law in Zagreb was established in Split (1960); Higher Law School was established in Maribor (1960); law department of the FL Zagreb was established in Osijek (1960), and law department of the Belgrade Faculty of Law and Economics was established in Priština (1960). In the third stage (1970s), Sarajevo Law Faculty established the law department in Mostar (1970) and the Belgrade Law Faculty established the law department in Kragujevac (1970); Law Faculty in Podgorica was established in 1972, and Law Faculty of in Bitola in 1979. In this period, some law departments were established as independent institutions (faculties). New changes ensued upon the disintegration of the Yugoslav state. In Croatia, administrative departments were created as part of the network of polytechnics (colleges for applied studies). Law Faculty in Mostar was established as an independent institution in 1993; Law Faculty in East Sarajevo was established in 1994 at the University of East Sarajevo (Republika Srpska); Law Faculty in Bihać (B&H) was established in 1998; Law Faculty in Tuzla (B&H) was established in 2024; Law Faculty in Zenica (B&H) was established in 2005, etc.

Keywords: legal history, legal studies, law schools, FL Niš, FL Rijeka, 20th century.

Проф. др Ђорђе Н. Ђекић,
Редовни професор,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 340.141(=163.41)"04/14"

UDK: 347.997(497.11)"04/14"

DOI: 10.5281/zenodo.15174262

МЕШОВИТИ СУДОВИ КОД СРБА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Постоји неколико начина решавања спорова у Србији у средњем веку. Поред обичајноправних начина решавања спорова, појављују се различити судови, вансудско поравнање и мешовити судови. Основно обележје мешовитих судова је њихов састав. Њега чине обе стране у спору, лично или преко њихових представника. Оне образују једно тело које заједничким радом долази до решења спора. На њихове пресуде није било могуће уложити жалбу, што значи да су њихове пресуде постајале извршне. Појаву мешовитих судова су условиле разлике у материјалном праву двеју средњовековних држава, разлике у правном положају појединих категорија становништва, различита територијална припадност. Постоје четири врсте мешовитих судова код Срба у средњем веку: спор око међа, станак, мешовита порота и суђење људи са два властелинства. Спор око међа свој корен има у словенском праву и у њему су могла да се појављују лица из различитих сталежа. У њему свака страна именује једнак број лица на основу чијег сведочења се решава спор. Станак се први пут спомиње код Срба у повељи кнеза Мирослава Дубровнику 1190. године, када се наводи као древна институција. Одржавао се првобитно између Дубровника и Дубровчана, с једне стране, и Хума и Хумљана, са друге. Потом је уведен и у односима са Зећанима и Рашанима. На њему су се решавали државни али и приватни спорови. Мешовиту пороту је увео краљ Милутин за решавање спорова између Срба и трговаца и иновераца, Срба и Саса, и Саса и трговаца и иновераца. Такође, одређено је да поротници у овим споровима могу да буду само припадници истог слоја, тј. сталежа. Његове одредбе је допунио цар Душан у свом Законику (чл. 106, 132, 151, 154, 160а). Душанов законик у члану 33. спомиње да се спорови људи са два манастирска властелинства суде пред игуманима оба манастира. Да се ова одредба поштовала у пракси сведочи Арханђеловска повеља цара Душана. Мешовити судови су били покушај српског средњовековног права да се странке у спору заштите што је више могуће.

Кључне речи: мешовити судови, спор око међа, станак, мешовита порота, суђење људи са два властелинства.

Prof. Đorđe N. Đekić, PhD,
Full Professor,
Faculty of Philosophy, University in Niš,
Republic of Serbia

MIXED COURTS IN MEDIEVAL SERBIA

In medieval Serbia, there were several ways of resolving disputes. In addition to customary law methods of dispute resolution, there were different types of courts, out-of-court settlement, and mixed courts. Mixed courts were used in resolving cases that involved persons of different national or ethnic origin. The distinctive feature of mixed courts was their composition. They comprised all parties to the dispute, who either represented themselves or were represented by proxies. They constituted a single body which resolved the dispute by working together on the solution. Their decisions could not be appealed, which means that they were enforceable immediately. The emergence of mixed courts was conditioned by the differences in substantive law of the two medieval states of the Serbs, distinctive legal status of certain population categories, and different territorial affiliation. In medieval Serbia, there were four types of mixed courts for resolving different types of disputes: tribunals for property disputes over estate boundaries; settlement councils (“stanak”) for settling both state and private disputes; mixed jury trials, and trials of people from two manors or monastery estates.

Tribunals for resolving property disputes over real estate boundaries originated from Slavic law and involved people from different social classes. Each party was entitled to appoint an equal number of witnesses whose testimony was the ground for resolving the dispute. The settlement council (“stanak”, stanicum, assembly) was first mentioned in the Charter of Prince Miroslav to Dubrovnik in 1190, where it was designated as an ancient institution. It originally referred to settling disputes between Ragusa (Dubrovnik) and Zachumlia (Hum), but it was later introduced for settling disputes in Zeta and Rascia (Raška region). Mixed councils (assemblies) settled both state and private disputes between the neighbouring principalities, counties, towns and their inhabitants. Mixed jury was introduced by King Milutin (13th c.) in disputes between the Serbs and merchants and people of other religions, the Serbs and the Saxons, and the Saxons and merchants and people of other religions. It was also stipulated that only people from the same social class could be jurors in these disputes. These provisions were supplemented by Emperor Dušan in Articles 106, 132, 151, 154, 160a of Dušan's Code (1349). Pursuant to Article 33 of Dušan's Code, disputes between people from two monastery estates were adjudicated in the presence of both monasteries' priors. Emperor Dušan's Royal Charter (Crysobull) to the Monastery of the Holy Archangels bears evidence that this provision was observed in practice. In Serbian medieval law, mixed courts were an attempt to protect the disputing parties as much as possible.

Keywords: mixed courts, border disputes, stanak, mixed jury, and trials of men from two manor houses.

Prof. Strashko Stojanovski, LL.D.,
 Full Professor,
 Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,

UDK: 327:061.3(430 Munich)"2025"(049.32)

UDK: 321.6/7(4):929 Vance J. D. (042.5)

UDK: 061.1EU

Prof. Dejan Marolov, LL.D.,
 Full Professor,
 Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
 Republic of North Macedonia

DOI: 10.5281/zenodo.15173069

J. D. VANCE'S MUNICH SPEECH: NEO-LIBERAL AUTOCRACY VS. POPULIST DEMOCRACY

Ideological proliferation of actors in democratic society evolved in last few decades. Europe faces a new wave of populist right and left movements, primarily as a reaction of old-establishment political subjects and bureaucratization of social environment. The monopoly of power distribution concentrated toward social elites with lower legitimacy is increasing, which is obvious in lower turnout on elections, especially in supranational bodies such as EU parliament. On the other hand, populist movements are using the moment of rigid political mobilization with ongoing progressive results. The reaction to the old party system is to use bureaucratic society and fetishizing neo-liberal ideology in its core, addressing individualism sometimes to the absurd, and neglecting collective social entities, including the family and its values.

The speech of the US Vice-President J.D. Vance at the Munich Security Conference in February 2025 took the audience by surprise. While expected to focus on Ukraine and Russia relations, he blamed the EU leaders for jeopardizing the essential democratic principles in Europe. The value system of democracy recognizes the legitimacy derived from popular will. In the recent case of Romania's presidential elections, the argument of Russian hybrid threat was used to disqualify the candidate who had no establishment support, was critical toward the EU, and urged for closer relations with the USA. The candidate was the exponent of traditional value system, discarding extreme features of neo-liberal policies. On 27 April 2017, there was a similar event in the Macedonian Parliament, where the Parliament President was elected with minority votes, which makes the process illegitimate and illegal.

As for the war in Ukraine, if we extract only ideological premises, it is noticeable that there is a clash between the democratic model of Ukraine, and the autocratic Russian model. The existential threat to Putin's regime is to have fully functional democracy in its Slavic neighbor. Thus, Putin is using its hybrid tools to deflect European political changes toward the reaction of the old elites vs. new populist. This undermines the basic democratic values and can make Europe more authoritarian.

Keywords: democracy, populism, J. D. Vance, autocracy, values, Ukraine, Russia.

Проф. др Страшко Стојановски,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штиму,

Проф. др Дејан Маролов,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штиму,

Република Северна Македонија

ГОВОР Џ. Д. ВЕНСА НА МИНХЕНСКОМ САМИТУ: НЕОЛИБЕРАЛНА АУТОКРАТИЈА ПРОТИВ ПОПУЛИСТИЧКЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

Идеолошка пролиферација актера у демократском друштву еволуирала је у последњих неколико деценија. Европа се суочава са новим таласом популистичких десних и левих покрета, што првенствено представља реакцију старих политичких субјеката и бирократизацију друштвеног окружења. Монопол дистрибуције моћи концентрисан на друштвене елите са нижим легитимитетом се повећава, што је очигледно у мањој излазности на изборима, посебно у наднационалним телима као што је парламент ЕУ. С друге стране, популистички покрети користе тренутак ригидне политичке мобилизације са континуираним прогресивним резултатима. Реакција на стари партијски систем је коришћење бирократског друштва и фетишизација саме суштине неолибералне идеологије, позивање на индивидуализам понекад до апсурда, и занемаривање колективних друштвених ентитета, укључујући и породицу и њене вредности. Говор потпредседника САД Џ. Д. Венса на Минхенској безбедносној конференцији фебруара 2025. године изненадио је публику. Иако се очекивало да ће се фокусирати на односе Украјине и Русије, он је оптужио лидере ЕУ да угрожавају суштинске демократске принципе у Европи. Демократски систем вредности признаје легитимитет који произилази из народне воље. У недавном случају председничких избора у Румунији, аргумент о руским хибридни претњама коришћен је да се дисквалификује кандидат који не ужива подршку владајућих структура, има критичан став према ЕУ и заговара ближе односе са САД. Као експонент традиционалног система вредности, кандидат одбацује екстремне карактеристике неолибералне политике. Сличан догађај се одиграо у македонском парламенту 27. априла 2017. године, када је председника Собрања изабрала мањина, што изборни процес чини нелегитимним и незаконитим. У контексту рата у Украјини, ако подвучемо само идеолошке премисе, приметан је сукоб између украјинског демократског модела и руског аутократског модела. Егзистенцијална претња Путиновом режиму је постојање потпуно функционалне демократије код првог словенског суседа. Дакле, Путин користи хибридне алате да би преусмерио политичке промене у Европи на однос и реакције између старих елита и нових популиста. Тиме се подривају основне демократске вредности док Европа постаје све ауторитарнија.

Кључне речи: демократија, популизам, Џ. Д. Венс, аутократија, вредности, Украјина, Русија.

Prof. Cristian Dumitru Miheș, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Oradea,
Republic of Romania

UDK: 340.13:004.8(4-672EU)

UDK: 342.7:[004.8:57.087.1(4-672EU)

UDK: 004.8:179

DOI: 10.5281/zenodo.15180048

THE FAST REFORM OF AI LEGAL FRAMEWORK IN THE EUROPEAN UNION: EUROPE, WHERE TO?

The paper explores the rapid evolution of Artificial Intelligence (AI) legislation in the European Union (EU). It highlights the EU's proactive approach to establishing a comprehensive legal framework aimed at fostering trustworthy AI while addressing associated risks. The EU Artificial Intelligence Act (EU AI Act) prohibits AI practices that pose a clear threat to safety and fundamental human rights, such as social scoring and real-time biometric identification in public spaces. High-risk AI systems, including those used in critical infrastructure and healthcare, are subject to stringent requirements to ensure safety and compliance. The paper also discusses the EU's commitment to transparency and accountability in developing, deploying and using AI systems. The EU AI Act emphasizes the need for AI systems to be explainable and obliges the developers to provide clear documentation on their decision-making processes. This transparency is crucial for building public trust and ensuring that AI systems are used ethically and responsibly. Furthermore, the paper examines the role of the EU AI Innovation Package, an initiative which supports startups and small and medium-sized enterprises (SMEs) in developing trustworthy AI technologies. This initiative aims to boost innovation and investment in AI across Europe, ensuring that the region remains competitive on the global stage. The paper concludes by addressing the challenges of implementing this fast-evolving legal framework. The author underscores the importance of international cooperation and standardization to tackle cross-border AI issues effectively.

Keywords: Artificial Intelligence, EU AI Act, trustworthy AI, AI Innovation Package.

Prof. dr Cristian Dumitru Miheș,

Ванредни професор,

Правни факултет, Универзитет у Орадеи,

Република Румунија

УБРЗАНИ РАЗВОЈ ПРАВНОГ ОКВИРА ЗА РЕГУЛИСАЊЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У ЕВРОПскоЈ УНИЈИ: ЕВРОПО, КУДА?

Предмет истраживања у овом раду је брза еволуција законодавства о вештачкој интелигенцији (*Artificial Intelligence, AI*) у Европској унији (ЕУ). Истиче се проактивни приступ ЕУ процесу успостављања свеобухватног правног оквира који има за циљ промовисање кредибилних и поузданих система вештачке интелигенције, као и управљање ризицима у примени вештачке интелигенције. Закон ЕУ о вештачкој интелигенцији (*EU AI Act*) изричито забрањује употребу система вештачке интелигенције који представљају јасну претњу по безбедност и основна људска права, као што су социјално бодовање и категоризација, и биометријска идентификација у реалном времену у јавним просторима. Високоризични системи вештачке интелигенције, који се користе у критичној инфраструктури и здравственој заштити, подлежу строгим регулаторним захтевима како би да би се обезбедила безбедност и усклађеност са регулативом. У раду се, такође, говори о посвећености ЕУ транспарентности и одговорности у развоју, увођењу и примени система вештачке интелигенције. Закон ЕУ о вештачкој интелигенцији наглашава потребу да системи вештачке интелигенције буду објашњиви, и обавезује стручњаке за развој *AI* система да обезбеде транспарентну документацију о процесима доношења одлука. Ова транспарентност је кључна за изградњу поверења јавности, као и за обезбеђивање етичке и одговорне употребе система вештачке интелигенције. Аутор, такође, разматра улогу ЕУ Иновацијског пакета за вештачки интелигенцију (*AI Innovation Package*), који нуди подршку старт-уп компанијама и малим и средњим предузећима (МСП) у развоју поузданих *AI* технологија. Ова иницијатива има за циљ да подстакне иновације и улагања у вештачку интелигенцију широм Европе, чиме би се обезбедила конкурентност региона на глобалном тржишту. У финалном делу рада, аутор разматра бројне изазове у примени овог законског оквира, који се убрзано развија, и наглашава важност стандардизације регулативе о вештачкој интелигенцији и међународне сарадње у погледу ефикасног решавања прекограничних питања.

Кључне речи: вештачка интелигенција (*AI*), Закон ЕУ о вештачкој интелигенцији (*EU AI Act*), поуздана вештачка интелигенција, Иновацијски пакет за вештачки интелигенцију (*AI Innovation Package*).

Проф. др Дијана Зрнић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Бања Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 327.39::28(4)

UDK: 316.74.2

DOI: 10.5281/zenodo.15180161

ИСЛАМИЗАЦИЈА ЕВРОПЕ: КОНСТРУКТИВИЗАМ И „ВЕЛИКА ЗАМЈЕНА“ – ИЗМЕЂУ ФИКЦИЈЕ И ФАКЦИЈЕ

Последњих деценија, свијет је постао свједок експанзивних миграција претежно исламског становништва из афричких и блискоисточних земаља на европско тло. Да ли је ово природни процес глобалног кретања људи из већински муслиманских земаља праћен неизбјежним демографским и културним промјенама, или је то стратешко остварење Камијеве пророчанске теорије „велике замјене“? Стављањем релевантних дјела фикције (Распај, Бродел, Уелебек, Ками, Ружди, Лучић) у контекст политичког конструктивизма и теорије изградње синтетичке нације (Ђурковић, Калајић, Екмечић), ауторка намјерава да деконструише концепт изградње синтетичке нације који су усвојиле и даље развијале свјетске силе из разлога јачања своје геополитичке позиције на штету слабљења националних држава и одржавања сталног унутрашњег сукоба. Може се закључити да постоји растућа тенденција злоупотребе религије у сврху изградње новог националног идентитета.

Кључне речи: исламизација, конструктивизам, национализам, фикција, прозелитизам, велика замјена.

Prof. Dijana Zrnić, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Banja Luka,
Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

***ISLAMISATION OF EUROPE:
CONSTRUCTIVISM AND “GRAND REPLACEMENT”
– BETWEEN FICTION AND FACTION***

In the past decades, the world has witnessed expansive migrations of mostly Islamic population from African and Middle Eastern countries to the European soil. Is this a natural process of global movement of people from Muslim-majority countries followed by inevitable demographic and cultural changes, or it is a strategic realisation of Renaud Camus' prophetic “grand replacement” theory? By placing relevant works of fiction (Raspail, Brodel, Houellebecq, Camus, Rushdie, Lučić) into the context of political constructivism and synthetic nation building theory (Đurković, Kalajić, Ekmečić), the author intends to deconstruct the concept of nation building adopted and further developed by world powers for reasons of strengthening their geopolitical position, at the expense of weakening national countries and keeping them in the state of constant internal conflict. It will become conclusive that there is a growing tendency of abusing religion for the purpose of constructing a new national identity.

Keywords: Islamisation, constructivism, nationalism, fiction, proselytism, grand replacement.

Проф. др Спахија Козлић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Зеници,
Босна и Херцеговина

UDK: 340.12
UDK: 1 Foucault M.
UDK: 130.2

DOI: 10.5281/zenodo.15173090

КРАЈ ДИЈАЛОГА У ЈУРИСПРУДЕНЦИЈИ?

У времену када све мање живимо у стварности а све више унутар представа о њој, у сликама посредно или непосредно наметнутим од стране живућих идеологија, није тешко сложити се са процјенама како је савремено доба у знаку културне имплозије, феномена који указује на опасну редукцију знања и затварање свијета. О стварности тако знамо само оно што нам се допусти да знамо. С друге стране, „политеизам” вриједности путем сугерирања једнаковриједности одлука, посебно присутан у праву и политици, опасно пријети аксиолошком погледу на друштвене норме. Савремено доба је, истовремено, и ера говорног циркуса, карневал презасићен говоркањем и логоманијом у којој свако полаже право на коначно тумачење појмова што је *Michel Foucault* назвао логофилијским привидом у коме се мнијење да је говор суверен, те да је ослобођен различитих врста притисака, намеће као ваљано. Дакако, он сматра да се иза те привидне љубави према логосу крије, уствари, једна посебна врста страха. С правом се онда поставља питање да ли смо свједоци нестанка реторике и атрофије дилагоса као начина доласка до истине сучељавањем аргумената. Посебно је то важно данас у простору који покрива јуриспруденција.

Кључне речи: јуриспруденција, реторика, право, дијалог, вриједности, атрофија.

Prof. Spahija Kozlić, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Zenica,
Bosnia and Herzegovina

THE END OF DIALOGUE IN JURISPRUDENCE?

In contemporary times, when we decreasingly live in reality and increasingly dwell within different perceptions of reality, in imagery indirectly or directly imposed by living ideologies, we cannot help agreeing with assessments that the modern era is marked by cultural implosion, a phenomenon that indicates a dangerous reduction of knowledge and the closure (closedown) of the world. Thus, we know about reality only what we are allowed to know. On the other hand, the “polytheism” of values suggests the equivalence of decisions, which is particularly present in law and politics, and thus dangerously threatens the axiological view of social norms. At the same time, the modern era is an age of speech circuses, carnivals saturated with gossip and logomania where everyone claims the right to the final interpretation of concepts. Michel Foucault designated it as the logophiliac illusion, where the opinion that speech is sovereign and that it is free from various kinds of pressures is imposed as valid. Foucault believes that, behind this apparent love for logos (logophilia), there is actually a special kind of fear (logophobia). It gives rise to a reasonable question whether we are witnessing the disappearance of rhetoric and the atrophy of dia-logos as a method of arriving at the truth by confronting arguments. Today, it is especially important in the field of jurisprudence.

Keywords: jurisprudence, rhetoric, law, dialogue, values, atrophy.

Проф. др Светлана Станаревић,
Ванредни професор,
Факултет безбедности, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 323.282(497.11)

UDK: 316.483(497.11)

UDK: 342.7(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.15180055

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ДРЖАВНОГ ТЕРОРИЗМА КРОЗ ПРИЗМУ ДРУШТВЕНИХ СУКОБА – ПРИКАЗ СРБИЈЕ

Овај рад истражује концептуализацију државног тероризма у контексту изазивања друштвених сукоба, са посебним нагласком на случај Србије. Државни тероризам, дефинисан као систематско коришћење насиља или претњи насиљем од стране државних власти у циљу остваривања политичких, економских или друштвених циљева, има дубоке импликације на друштвеним структурама и динамикама конфликта. Ова форма тероризма често се манифестује кроз репресивне мере усмерене против политичких противника, етничких мањина, истраживачких новинара, активиста и других група или појединаца, који се доживљавају као претње постојећем политичком режиму. Анализа се једним делом ослања на историјски контекст Србије, укључујући насиље током ратова деведесетих година, као и актуелне репресивне мере против политичких противника, грађанских активиста, академске јавности и новинара. Кроз пажљиву анализу употребе репресивних тактика, попут полицијске бруталности, злоупотребе овлашћења за праћење комуникација, неоправданог привођења и нарушавања слободе медија, овај рад истражује како те мере доприносе дестабилизацији друштвених односа, изазивању страха, али и сукоба. Такође, расправља се о перцепцији државног тероризма унутар ширег оквира људских права и међународних норми, наглашавајући комплексност политичких и друштвених тензија у савременој Србији. На крају, рад пружа препоруке за политичке актере и друштвене организације с циљем развијања одрживих решења, која би допринела смањењу конфликта и унапређењу људских права.

Кључне речи: државни тероризам, репресивне мере, друштвени сукоби, људска права, политички противници.

Prof. dr Svetlana Stanarević, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Security Studies, University in Belgrade,
Republic of Serbia

CONCEPTUALIZATION OF STATE TERRORISM THROUGH THE LENS OF SOCIAL CONFLICTS: A CASE STUDY OF SERBIA

This paper explores the conceptualization of state terrorism in the context of provoking social conflicts, by focusing on the case of Serbia. State terrorism, defined as the systematic use of violence or threats of violence by state authorities to achieve political, economic, or social objectives, has profound implications for social structures and dynamics of social conflict. This form of terrorism is often manifested through repressive measures targeted against political opponents, ethnic minorities, investigative journalists, activists, and other groups or individuals perceived as threats to the existing political regime. Partially referring to the historical context in Serbia, including the violence during the wars of the 1990s, the analysis focuses on the current repressive measures against political opponents, civic activists, the academic community, and journalists. Through a careful analysis of the use of repressive tactics, such as police brutality, abuse of authority for communication surveillance, unjustified detentions, and violations of media freedom, this paper examines how these measures contribute to the destabilization of social relations, instigation of fear and, ultimately, conflict. Additionally, it discusses the perception of state terrorism within the broader framework of human rights and international norms, highlighting the complexity of political and social tensions in contemporary Serbia. Finally, the paper provides recommendations for political actors and social organizations to develop sustainable solutions that contribute to conflict reduction and enhancement of human rights.

Keywords: state terrorism, repressive measures, social conflicts, human rights, political opponents.

Проф. др Славиша Ковачевић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 316.48
UDK: 323.22/.28
UDK: 342.7

DOI: 10.5281/zenodo.15180081

НОРМИРАЊЕ ДРУШТВЕНИХ КОНФЛИКАТА

Нормирање друштвених конфликта може се дефинисати као процес успостављања друштвених, правних и институционалних оквира који регулишу, усмеравају и решавају друштвене конфликте, како би се очувала друштвена стабилност, правда и мир. Овај процес укључује формулацију и примену правних норми које дефинишу како конфликти могу бити изражени, који су прихватљиви начини решавања тих конфликта, и које су последице њиховог избијања или ескалације. *Регулација изражавања* конфликта омогућава да се конфликтне ситуације избегну да пређу у насиље или деструктивно понашање, пружајући законске оквире који омогућавају мирно изражавање неслагања (путем протеста, политичког деловања, слободе говора итд.). *Управљање и решавање конфликта* се односи и на утврђивање механизма за смањење и решавање конфликта, било кроз формалне правне процесе (као што су судски поступци или арбитража) или кроз алтернативе као што су медијација и преговарање. *Превенција ескалације* означава да правне норме могу деловати превентивно, интервенишући у раним фазама конфликта како би се спречила ескалација која би могла угрозити ширу друштвену стабилност, сигурност или људска права. *Очување друштвене кохезије* подразумева балансирано нормирање односа између различитих друштвених група, чиме се доприноси очувању друштвене хармоније и интеграције, чак и у ситуацијама када постоје дубоке поделе или супротстављени интереси. Процес нормирања *људских права* не би требало да фаворизује било коју страну у конфликту, већ да се темељи на принципима правде, једнакости и поштовања људских права, пружајући једнак приступ свим странама за решавање својих несугласица у складу са законима. Дакле, нормирање друштвених конфликта је свеобухватан процес правне регулације, превенције, управљања и решавања конфликта у друштву, који тежи очувању реда, заштити основних права и вредности, као и смањењу негативних последица по друштво. Законодавац не сме имати предрасуду да су друштвени конфликти нешто негативно, већ просто мора разумети нужност постојања конфликта који има потенцијал стагнације али и потенцијал промене.

Кључне речи: процес нормирања, конфликт, теорије, стварање, примена и евалуација норми.

Prof. Slaviša Kovačević, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Niš,
Republic of Serbia

THE NORMATIVE FRAMEWORK OF SOCIAL CONFLICTS

In the context of social conflicts, norm-setting can be defined as the process of establishing social, legal and institutional frameworks that regulate, guide, and resolve social conflicts in order to preserve social stability, justice and peace. The norm-setting process includes the formulation and implementation of legal norms that define how conflicts may be manifested, the acceptable methods of resolving conflicts, and the consequences in case of conflict outbreak or escalation. The regulation of conflict manifestations prevents the escalation of the conflict situations into violence or destructive behavior, by providing legal frameworks that enable the peaceful expression of disagreement (through protests, political action, freedom of speech, etc.). Conflict management and resolution involve establishing mechanisms for reducing and resolving conflicts, either through formal legal procedures (such as litigation or arbitration) or through alternative dispute resolution methods (such as mediation and negotiation). The prevention of escalation means that legal norms can act preventively, by intervening in the early stages of a conflict to prevent conflict escalation that could jeopardize broader social stability, security or human rights. The preservation of social cohesion implies that norm-setting is based on the principle of maintaining balanced relations between different social groups, thus contributing to the preservation of social harmony and integration, even in the circumstances of profound divisions or conflicting interests. The norm-setting process in the field of human rights should not favour any side in conflict. It should be based on the principles of justice, equality and respect for human rights, and all parties should have equal access and opportunities to resolve their disagreements in accordance with the law. Therefore, norm-setting in social conflicts is a comprehensive process of legal regulation, prevention, management and resolution of conflicts in society, aimed at maintaining order, protecting fundamental rights and values, and reducing the negative consequences for society. Thus, legislators shall not be prejudiced that social conflicts are inherently negative; they must simply understand their dual nature: social conflict may cause stagnation but they may also generate change.

Keywords: norm-setting process, conflict, theories, creation, implementation, and evaluation of norms.

Проф. др Ивана Стојановић Прелевић,
Ванредни професор,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,

UDK: 316.774:004.8

UDK: 070.11(497.11)

UDK: 179.1(497.11)

Алекса Митић,
Студент докторских студија,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

DOI: 10.5281/zenodo.15174389

ПРАВО НОВИНАРА НА УПОТРЕБУ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Прогресивни ток савременог друштва прати развој вештачке интелигенције, чија употреба нарочито у области медија све више узима маха. Са једне стране, бенефити од употребе вештачке интелигенције су присутни, док на другој страни постоје извесни ризици и штета по појединце и друштво. У раду отварамо проблем одговорне употребе вештачке интелигенције у медијима и дискусију о одговорној вештачкој интелигенцији. Имајући у виду да су 2023. године усвојене етичке смернице за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције, осврнућемо се на садржај овог документа.

Када је реч о новинарству, Кодекс новинара Србије има смернице за употребу вештачке интелигенције који може бити од помоћи новинарима у њиховом раду. Најскорија допуна Кодекса новинара Србије догодила се 2024. године када су унете одредбе и смернице којима се уређује употреба вештачке интелигенције, што говори о утицају коју вештачка интелигенција остварује и потенцијалним проблемима са којима се савремено новинарство може суочити. Смернице у Кодексу новинара фокусирају се на употребу вештачке интелигенције у процесу производње садржаја. Остале активности попут дистрибуције садржаја, прикупљања података или анализе медијског окружења, нису обухваћене овим смерницама, што оставља простор за настанак етичких проблема и неадекватну употребу вештачке интелигенције. У раду ћемо анализирати садржину оба документа. Сходно овој анализи и резултатима претходне дискусије даћемо закључак о свеобухватном одређењу одговорне употребе вештачке интелигенције. Циљ анализе ових докумената јесте да се укаже, поред недостатака и на значај имплементације ових смерница у новинарске организације.

Кључне речи: вештачка интелигенција, одговорност, етичке смернице, Кодекс новинара Србије.

Prof. Ivana Stojanović Prelević, PhD,

Associate Professor,

Faculty of Philosophy, University in Niš,

Aleksa Mitić, MA,

PhD Student,

Faculty of Philosophy, University in Niš,

Republic of Serbia

THE RIGHT OF JOURNALISTS TO USE ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The progressive development of modern society is accompanied by the rise of Artificial Intelligence (AI), whose application in the field of media is increasingly gaining momentum. In spite of the observed benefits, the use of AI entails certain risks and harm to individuals and society. In this paper, we address the issue of the responsible use of AI in the media and discuss the responsible AI approach. Considering the fact that the “Ethical Guidelines for the Development, Implementation and Use of Trustworthy and Responsible Artificial Intelligence” were adopted in 2023, we will review the content of this document. When it comes to journalism, the Serbian Journalist Code contains guidelines for the use of Artificial Intelligence, which can be helpful to journalists in their work. The guidelines were introduced in the most recent revision of the Serbian Journalist Code (2024), which clearly speaks about the AI impact in this sector and the potential problems that modern journalism may encounter. The guidelines in the Journalist Code focus on the use of Artificial Intelligence in process of content production. Other activities, such as content distribution, data collection or analysis of media environment are not covered in these guidelines, which opens space for emergence of ethical issues and misuse of Artificial Intelligence. The authors will analyze the content of these documents, draw attention to some shortcomings, and discuss the importance of implementing these guidelines in journalist organizations. Based on the content analysis and discussion, the authors urge for a more comprehensive regulation of the responsible use of Artificial Intelligence in the media sector.

Keywords: artificial intelligence, responsibility, ethical guidelines, Serbian Journalist Code.

Доц. др Андреј Благојевић,
Доцент,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,

UDK: 316.774:34(497.11)

UDK: 070.11(497.11)

UDK: 070.133(497.11)

Доц. др Невен Обрадовић,
Доцент,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

DOI: 10.5281/zenodo.15180113

ОБАВЕЗА НОВИНАРСКЕ ПАЖЊЕ У СРБИЈИ КРОЗ ОДЛУКЕ САМОРЕГУЛАТОРНОГ ТЕЛА И СУДСКУ ПРАКСУ

Обавеза новинарске пажње представља мерило професионалног поступања новинара у процесу прикупљања, провере и објављивања информација, а његово непоштовање може довести до правних и етичких последица. Према Закону о јавном информисању и медијима, уредник и новинар дужни су да с пажњом примереном околностима и у складу са правилима новинарске струке, пре објављивања информације која садржи податке о одређеној појави, догађају или личности, провере њено порекло, истинитост и потпуност. Иако је 2023. године донет нови Кодекс новинара Србије, пракса Савета за штампу у погледу новинарске пажње и даље се односи на претходни Кодекс, где је ово начело било дефинисано кроз његово пето начело. Стога, овај рад истражује како је стандард новинарске пажње тумачен у одлукама Савета за штампу и упоређује га праксом која се односи на судске одлуке поводом стандарда новинарске пажње у последњих пет година. Циљ је да се утврди да ли постоји усклађеност у тумачењу и примени стандарда између саморегулаторног тела и судова, као и да ли су судске одлуке конзистентне са етичким принципима новинарства. Резултати рада указују на кључне изазове у примени стандарда новинарске пажње у Србији и нуде препоруке за унапређење правног и етичког оквира који регулише одговорност медија.

Кључне речи: новинарска пажња, Кодекс новинара Србије, судска пракса, Савет за штампу, професионални стандарди.

Doc. Andrej Blagojević, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Philosophy, University in Niš,

Doc. Neven Obradović, PhD,
Assistant Professor,
Faculty of Philosophy, University in Niš,
Republic of Serbia

THE STANDARD OF JOURNALISTIC DUE DILIGENCE IN SERBIA THROUGH DECISIONS OF THE SELF- REGULATORY BODY AND JUDICIAL PRACTICE

The journalists' duty of due diligence serves as a benchmark for the professional conduct of journalists in the process of gathering, verifying and publishing information, and its disregard may lead to legal and ethical consequences. According to the Public Information and Media Act, editors and journalists are required to verify the origin, truthfulness and completeness of information concerning a particular phenomenon, event or person before publication, with due diligence appropriate to the circumstances and in accordance with the rules of the journalistic profession. Although the new Serbian Journalists' Code of Ethics was adopted in 2023, the practice of the Press Council regarding journalistic diligence still refers to the previous Code, where it was enlisted as the fifth principle. Therefore, this paper examines how the standard of journalistic due diligence has been interpreted in the decisions of the Press Council (the independent self-regulatory body in charge of monitoring the observance of the Journalists' Code) and compares these decisions with the judicial decisions rendered on this professional care standard in the past five-year period. The aim is to determine whether the self-regulatory body and the courts have been consistent in the interpretation and application of the standard of journalistic due diligence, and whether judicial decisions align with the ethical principles of journalism. The findings highlight key challenges in applying the standard of journalistic due diligence in Serbia and offer recommendations for improving the legal and ethical framework governing media accountability.

Keywords: journalistic due diligence, Serbian Journalists' Code of Ethics, Press Council, court practice, professional standards.

Doc. dr iur. Tomislav Dagen,
Docent,
Pravni fakultet, Univerzitet „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,
Republika Hrvatska

UDK: 351.86(497.5)
UDK: 355(497.5)
UDK: 351.74/76(497.5)

DOI: 10.5281/zenodo.15166568

NACIONALNA SIGURNOST KAO PRAVNO I / ILI POLITIČKO PITANJE – ODJECI, PRAVNA GLEDIŠTA

Svjedoci smo narušene sigurnosne arhitekture u globalnom, širem europskom i regionalnom značenju. Takva činjenica nedvojbeno (in)direktno utječe i na jačanje temelja pravne države na način da svaka zaštita nacionalne sigurnosti pojedine države i svako djelovanje tijela vlasti nadležnih za provedbu onih mjera koje utječu na zaštitu nacionalne sigurnosti ima svoje uporište u ustavnim i zakonskim odredbama. Osim činjenice pravnog uporišta za djelovanje u zaštiti nacionalne sigurnosti, kada je pitanje nacionalna sigurnost, a u ovom slučaju uzimamo za znanstveni uzorak Republiku Hrvatsku, isto u mnogim slučajevima ima i političku pozadinu, djelovanje određenih politika, a sve s ciljem jačanja vlastitih političkih snaga i pozicija na političkom obzorju pojedine države. Političko djelovanje u smislu vlastitih shvaćanja što su sigurnosne ugroze, kako valja postupati u slučaju pojavnosti istih i tko je odgovoran za pojedino postupanje u smislu provedbi zaštite nacionalne sigurnosti, stvara političke napetosti, otvara vrata polarizaciji političkih grupa kao i samog društva u cjelini. Stoga, moramo postaviti pitanje, znači li to da tada imamo prešutnu derogaciju postojećih ustavnih i zakonskih odredbi u kojoj politike i političke elite tumače pojedine ustavne i zakonske odredbe, čime ne shvaćaju realitete vremena i same geopolitičke situacije iz koje mogu proizlaziti sigurnosne ugroze države. Takva postupanja otvaraju znanstvenu raspravu tumačenja ustavnih i zakonskih odredbi kao i analizi ostalih zakonskih i podzakonskih akata koje propisuju postupanja tijela javne vlasti u svrhu zaštite nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj. Također, navedenom analizom pokušat će se prikazati i razjasniti kako normativna derogacija od strane političkih elita utječe na odjeke i pravna gledišta u kontekstu priklanjanja pojedinim politikama, odnosno zadržavanju pitanje zaštite nacionalne sigurnosti u normativnim okvirima.

Ključne reči: pravna gledišta, nacionalna sigurnost, ustavne i zakonske odredbe.

Doc. Tomislav Dagen, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University “J. J. Strossmayer” in Osijek,

Republic of Croatia

NATIONAL SECURITY AS A LEGAL AND / OR POLITICAL ISSUE: ECHOES AND LEGAL PERSPECTIVES

We bear witness of a disrupted security architecture on a global, broader European, and regional scale. Such a reality undeniably has both direct and indirect implications on strengthening the foundations of the rule of law. The protection of national security in any given state and the actions of government bodies responsible for implementing the measures that affect national security must be grounded in constitutional and legal provisions. Beyond this legal basis for national security measures, the issue of national security often carries political undertones. If we use the Republic of Croatia as a case study, we may observe that it is influenced by political agendas aimed at strengthening specific political forces and positions within the political landscape of a given country. Political actions shape perceptions of security threats, dictate responses to such threats, and determine accountability for national security measures. This, in turn, fosters political tensions, fuels polarization among political groups, and affects society as a whole. Thus, a critical question arises: does this political influence result in an implicit derogation of existing constitutional and legal provisions? Do political elites reinterpret constitutional and legal norms in ways that disregard contemporary realities and geopolitical circumstances that may pose security risks? Such practices call for a scholarly debate on the interpretation of constitutional and legal provisions, as well as an analysis of legal and sublegal acts governing public authorities' actions in the interest of national security in Croatia.

Keywords: legal perspectives, national security, constitutional and legal provisions.

Доц. др Сара Митић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,

UDK: 342.4(497.11)"1888"

UDK: 328.1(497.11)"1888"

UDK: 342.52(497.11)"1888"

Наталија Богдановић,
Истраживач-приправник,
Иновациони центар, Универзитет у Нишу,
Република Србија

DOI: 10.5281/zenodo.15189306

МОДЕЛ ПАРЛАМЕНТАРИЗМА ПО УСТАВУ ИЗ 1888. ГОДИНЕ И ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА ДРУШТВЕНЕ И ПОЛИТИЧКЕ КОНФЛИКТЕ У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ

Устав Краљевине Србије из 1888. године представља један од најважнијих правних докумената у уставној историји Србије. Донет као резултат страначког компромиса (Уставотворни одбор био је састављен на паритетном односу странака), Устав је остао упамћен под називом „Радикалски устав”. Садржао је либералне идеје и решења. Једна од њих била је увођење парламентаризма. По члану 1. Устава, Краљевина Србија била је наследна уставна монархија са Народним представништвом. Иако нигде није поменут парламентаризам, уведени су његови инструменти. Скупштини је, овим Уставом, први пут дато право законодавне иницијативе и пуно буџетско право. Правом интерпелације и одбацавањем буџета у целини, Скупштини је дато моћно средство за контролу владе. Ипак, упркос либералним решењима, примена устава у пракси открила је бројне друштвене и политичке тензије. Овај рад има за циљ да анализира модел парламентаризма по Уставу из 1888. године, као и да прикаже на који начин је овај модел утицао на појаву и ескалацију друштвених и политичких конфликта у Краљевини Србији. Посебна пажња биће посвећена сукобу између краљевске власти и Народне радикалне странке, борби за доминацију над извршном влашћу, као и улози уставних решења у легитимисању или спречавању политичког насиља и манипулација. Уставни модел из 1888. представљао је покушај модернизације и демократизације српског друштва, али је истовремено отворио нови простор за политичка надметања и конфликте између различитих друштвених група. У том смислу, Устав није само правни документ већ и огледало дубљих процеса трансформације и отпора унутар српске политичке културе краја 19. века.

Кључне речи: Устав Краљевине Србије (1888), парламентарни систем, политички и друштвени конфликти.

Doc. Sara Mitić, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University in Niš,

Natalija Bogdanović,

Junior Researcher,

Innovation Center, University in Niš,

Republic of Serbia

THE MODEL OF PARLIAMENTARISM UNDER THE 1888 CONSTITUTION AND ITS IMPACT ON SOCIAL AND POLITICAL CONFLICTS IN THE KINGDOM OF SERBIA

The Constitution of the Kingdom of Serbia (1888) is one of the most significant legal documents in the Serbian constitutional history, which is known as the “Radical Constitution”. It was adopted as a result of a party compromise, given that the Constitutional Committee was composed on a parity basis among political parties. It incorporated liberal ideas and provisions, one of the most important being the introduction of parliamentarism. According to Article 1 of the 1888 Constitution, the Kingdom of Serbia was a hereditary constitutional monarchy with the National Assembly as the legislative body. Although the term parliamentarism is not explicitly mentioned in this Constitution, its mechanisms were embedded in the constitutional framework. For the first time, the National Assembly was granted the right to initiate legislation and exercise full budgetary authority. Through the right of interpellation and the power to reject the budget as a whole, the Assembly acquired significant tools for government scrutiny. Despite these liberal provisions, the practical implementation of the Constitution revealed numerous social and political tensions. This paper aims to analyze the model of parliamentarism established by the 1888 Constitution and to explore how this model influenced the emergence and escalation of social and political conflicts in the Kingdom of Serbia. Particular attention is given to the conflict between the monarch and the People's Radical Party, the struggle for control over the executive branch, and the role of constitutional provisions in legitimizing or preventing political violence and manipulation. The constitutional model instituted in 1888 was a significant attempt to modernize and democratize the Serbian society at the time, but it simultaneously created a new arena for political competition and conflict among different social groups. In this sense, the 1888 Constitution was not merely a legal document but also a mirror reflecting deeper processes of transformation and resistance within the Serbian political culture at the end of the 19th century.

Keywords: Constitution of the Kingdom of Serbia 1888, parliamentary system, political and social conflicts.

Др Мина Зиројевић,
Виши научни сарадник,
Институт за упоредно право, Београд,

UDK: 316.483:004.7]:340.5
UDK: 004.7:[316.647.5/8+323.266
UDK: 342.727

Проф. др Дарко М. Марковић,
Ванредни професор,
Правни факултет за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду,
Република Србија

DOI: 10.5281/zenodo.15173116

ДИГИТАЛНЕ ПЛАТФОРМЕ КАО КАТАЛИЗАТОРИ ДРУШТВЕНИХ КОНФЛИКАТА: КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПРАВНИХ РЕГУЛАТОРНИХ МЕХАНИЗАМА

Савремено друштво је изложено континуираном процесу трансформације који је под снажним утицајем динамичног развоја дигиталних платформи. Брза размена информација, као један од значајних позитивних ефеката оваквог утицаја, има и своје негативне стране, јер истовремено ствара нове изазове за друштвену стабилност. Како у свету, тако и у Србији, ове платформе постају катализатори конфликта, као што су политичка поларизација, ширење дезинформација и говор мржње. Овај рад испитује како правни регулаторни механизми у Србији и другим јурисдикцијама одговарају на ове изазове, са циљем утврђивања њихових предности и ограничења. Кроз компаративну анализу међународних и националних приступа, рад указује на потребу за унапређењем регулаторног оквира у Србији, узимајући у обзир специфичности локалног контекста и глобалне трендове. Применом метода анализе садржаја и дедукције долази се до закључка да ефикасна регулација захтева баланс између слободе изражавања и безбедности, уз динамично прилагођавање технолошком напретку.

Кључне речи: дигиталне платформе, друштвени конфликти, правна регулатива, слобода изражавања, безбедност.

Mina Zirojević, LL.D.,
Senior Research Associate,
Institute of Comparative Law, Belgrade,

Prof. Darko M. Marković, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law for Commerce and Judiciary,
University Business Academy in Novi Sad,
Republic of Serbia

DIGITAL PLATFORMS AS CATALYSTS OF SOCIAL CONFLICTS: COMPARATIVE ANALYSIS OF REGULATORY MECHANISMS

Contemporary society is exposed to a continuous process of transformation that is strongly influenced by the dynamic development of digital platforms. The rapid exchange of information is one of the significant positive effects of this influence but it also has its negative sides as it simultaneously creates new challenges for social stability. Both globally and locally, digital platforms become catalysts for conflicts, such as political polarization, the spread of misinformation, and hate speech. This paper examines how regulatory mechanisms in Serbia and other jurisdictions respond to these challenges, with the aim of identifying their strengths and limitations. Through a comparative analysis of international and national approaches, the paper points to the need to improve the regulatory framework in Serbia, taking into account the specifics of the local context and global trends. By applying content analysis and deduction methods, the conclusion is reached that effective regulation entails a balance between freedom of expression and security, with dynamic adaptation to technological progress.

Keywords: digital platforms, social conflicts, legal regulation, freedom of expression, security.

Николина Станковић,
Сарадник у настави,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 341.231(497.115)

UDK: 341.21(497.115)

UDK: 323.1(497.115)

DOI: 10.5281/zenodo.15172206

„НЕВИДЉИВЕ” ГРАНИЦЕ ПРАВА И ПОЛИТИКЕ У СЛУЧАЈУ СТАТУСА АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

У оквиру рада биће речи превасходно о међусобном односу политичког и правног система, од момента када нису били јасно диференцирани, до тренутка када су се искристалисали као самостални системи. Њихов међусобни однос огледа се у узајамној зависности, где је политика без права ништа друго до самовлашће, а правна држава без адекватно уређеног политичког система нефункционална заједница. Такође, неопходно је истаћи и границу до које ова два система задиру један у други, те на тај начин несумњиво одредити карактер самосталности истих. Наиме, сведоци смо све већег јачања политичког утицаја у друштву, што за последицу може имати злоупотребу и угрожавање права. Стога је део рада базиран на случају статуса Аутономне покрајине Косова и Метохије као феноменолошког примера превласти политике над правом. Да ли у 21. веку право постаје сенка политике? Ко то исто право ствара и управља њиме? Да ли друштвена заједница безусловно прихвата савремени облик политичког система у којем право све више изостаје? Ово су само нека од питања на које је аутор у току истраживања покушао да пронађе одговоре. Захвљујући пре свега историјском, логичком и социолошком методу који су коришћени у изради овог рада, долази се до закључка који се односи на нужност политике да буде ограничена правом у оквиру највиших правних аката, како би се сачувао институт правне државе, не само са теоријског аспекта, већ и у стварној примени права.

Кључне речи: право, политика, устав, правна држава, Косово и Метохија.

Nikolina Stanković, LL.B.,
Teaching Associate,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

***“INVISIBLE” BOUNDARIES OF LAW AND POLITICS
IN CASE OF THE STATUS OF THE AUTONOMOUS
PROVINCE OF KOSOVO AND METOHİJA***

The paper will primarily discuss the relationship between the political and legal systems, from the moment when they were not clearly differentiated to the moment when they established as independent systems. Their key feature of their relationship is interdependence: politics without law is nothing more than autocracy, and a legal state without an adequately regulated political system is a dysfunctional community. It is also necessary to set clear boundaries in terms of their mutual impact, i.e. to what extent these two systems may penetrate or encroach on each other, and thus undeniably determine the character of their independence. In effect, we increasingly bear witness about the strengthening of political influence in society, which can result in abuse and violation of laws. In this context, part of this paper examines the status of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija as a phenomenological example of the supremacy of politics over law. Is law becoming a shadow of politics in the 21st century? Who creates and manages the law? Does the social community unconditionally accept the contemporary form of the political system which is increasingly void of law? These are some of the questions that the author has attempted to address in the course of this research. Relying on primarily on the historical, logical and sociological methods which are used in preparing this paper, the author concludes that politics should be limited by law, within the framework of the highest legal acts, in order to preserve the legal state and the rule of law, not only in theory but also in the actual application of law.

Keywords: law, politics, constitution, legal state, rule of law, Kosovo and Metohija.

Мина Савић,

Студент мастер студија,

Правни факултет, Универзитет у Нишу,

Ирина Филиповић,

Студент докторских студија, истраживач приправник,

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,

Република Србија

UDK: 316.77:314.745.3

UDK: 316.653:314.745.3-054.73

DOI: 10.5281/zenodo.15193279

МЕДИЈСКИ НАРАТИВИ И ДРУШТВЕНА ИНТЕГРАЦИЈА: АНАЛИЗА УТИЦАЈА ИЗВЕШТАВАЊА О ИЗБЕГЛИЦАМА И ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА НА ЈАВНО МЊЕЊЕ И ПРАВНУ ЗАШТИТУ

У савременом друштву, медији играју кључну улогу у обликовању јавног мњења о бројним друштвеним питањима, укључујући и тему миграција. Овај рад се фокусира на анализу медијског извештавања о мигрантима и на питање како оно утиче на перцепцију избеглица и тражилаца азила, њихову правну заштиту и интеграцију у друштво. Циљ истраживања је критичка анализа утицаја медијских наратива на правну заштиту и друштвено укључивање миграната, с намером побољшања медијске писмености јавности и формулисања етичких принципа у извештавању које ће обелодањивати потешкоће са којима се избеглице и тражиоци азила суочавају, те афирмисати њихова права. Истраживање се ослања на теорије медијских ефеката и концептуалне оквири из области комуникологије и избегличког права како би размотрило на који начин се различити наративи у медијима манифестују у јавном дискурсу и које правне последице то има за избеглице и тражиоце азила. Методологија укључује анализу садржаја из различитих медијских извора, укључујући дигиталне платформе, телевизију и штампане медије, како би се идентификовале доминантне теме, тонови и перспективе које доминирају у извештавању о избеглицама. Посебна пажња се посвећује облицима извештавања медија када су у питању правна питања као што су азил, право на образовање и рад, као и социјална заштита, и како ти прикази утичу на јавне политике и индивидуалне ставове према мигрантима. Истраживање указује на то да поједини негативни медијски наративи доприносе стварању предрасуда и отпора према правима избеглица и тражилаца азила, док позитивни наративи могу промовисати инклузивност и подршку у целокупном процесу.

Кључне речи: медији, право, мигранти, миграције, избеглице, тражиоци азила, анализа садржаја, јавно мњење.

Mina Savić, LL.B.,

Student of Master studies,

Faculty of Law, University of Niš,

Irina Filipović, MA,

PhD Student, Junior Researcher,

Faculty of Philosophy, University of Niš,

Republic of Serbia

MEDIA NARRATIVES AND SOCIAL INTEGRATION: AN ANALYSIS OF THE IMPACT OF REPORTING ON REFUGEES AND ASYLUM SEEKERS ON PUBLIC OPINION AND LEGAL PROTECTION

In contemporary society, the media play a crucial role in shaping public opinion on numerous social issues, including the topic of migration. This paper focuses on analyzing media reporting on migrants and how it affects the perception of refugees and asylum seekers, their legal protection, and integration into society. The research objective is a critical analysis of the impact of media narratives on the legal protection and social inclusion of migrants, with the intention of improving public media literacy and formulating ethical reporting principles that will disclose the challenges faced by refugees and asylum seekers and affirm their rights. The study relies on theories of media effects and conceptual frameworks from the fields of communication studies and refugee law to examine how various narratives in the media are manifested in public discourse and the legal consequences for refugees and asylum seekers. The methodology includes content analysis from various media sources (digital platforms, television, and print media) in order to identify the dominant themes, tones and perspectives that prevail in reporting on refugees. Special attention is given to the media reporting forms concerning legal issues such as asylum, the right to education and work, and social protection, and how these depictions impact public policies and individual attitudes towards migrants. The research indicates that certain negative media narratives contribute to creating prejudices and resistance toward the rights of refugees and asylum seekers, while positive narratives can promote inclusion and support throughout the process.

Keywords: media, law, migrants, migration, refugees, asylum seekers, content analysis, public opinion.

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

340:316.48(048)

342:341.231.14(048)

004.8:340(048)

МЕЂУНАРОДНА научна конференција Право и друштвени конфликти
(2025 ; Ниш)

Зборник сажетака / Међународна научна конференција Право и друштвени конфликти, Ниш, април 2025. = Collection of summaries / International scientific conference Law and social conflicts ; [организатор конференције, conference organizer Центар за правна и друштвена истраживања ; уредници конференције, editors-in chief Небојша Раичевић, Душица Миладиновић-Стефановић ; превод резимеа, proofreading Гордана Игњатовић]. - Ниш : Правни факултет Универзитета, 2025 (Ниш : Atlantis). - 234 стр. ; 24 cm

Тираж 100.

ISBN 978-86-7148-331-5

а) Право -- Друштвени конфликти -- Апстракти б) Уставно право -- Људска права -- Апстракти в) Вештачка интелигенција -- Право -- Апстракти

COBISS.SR-ID 167224841